

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยข้อมูลจากหลายส่วน มีบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ให้การเกื้อหนุนทั้งด้านความคิด กำลังกาย กำลังใจและงบประมาณ โดยเฉพาะ นายแพทย์ธีรวัฒน์ วัลย์เสถียร สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 นครราชสีมา ที่ให้แนวคิดและคำปรึกษาตลอดการทำวิจัย ขอขอบคุณคณะทำงานศูนย์วิชาการเขตการสาธารณสุขที่ 14 (เขต 13 เดิม) ได้แก่ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ นครราชสีมา ศูนย์สุขภาพจิตที่ 5 นครราชสีมา โรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมาราชนครินทร์ และศูนย์วิศวกรรมทางการแพทย์ที่ 4 นครราชสีมา ที่ร่วมกันเก็บข้อมูล และร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม พร้อมกับขอขอบคุณหัวหน้าสถานีอนามัยตลาดแค นายสวัสดิ์ กิตติมณี ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประสานพื้นที่/เตรียมชุมชน ที่สำคัญที่จะขาดเสียมิได้ คือ นายแพทย์สุเทพ เพชรมาก ผู้อำนวยการศูนย์อนามัยที่ 5 นครราชสีมา ที่ส่งเสริมสนับสนุนเป็นที่ปรึกษาแก่คณะผู้วิจัย และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้ด้วยน้ำใจอันดียิ่ง

คณะผู้วิจัยสำนึกในความกรุณาและน้ำใจของทุกท่านทั้งที่ได้กล่าวนาม และมีได้กล่าวนาม จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะผู้วิจัย

มกราคม 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับการวิจัยแบบสำรวจเชิงวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านสาธารณสุขของแหล่งท่องเที่ยว สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สู่แนวทางการประเมินผลและจัดทำมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์ ศึกษาในระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2549 โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่หมู่ 7 และ 17 ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นร่วมกับเครื่องมือที่มีอยู่แล้ว ระดับชุมชนเก็บข้อมูลทั่วไปและด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชนของหมู่บ้าน ทั้ง 2 แห่ง ระดับครัวเรือนเก็บข้อมูลตามมาตรฐานด้านที่พักและด้านอาหารปลอดภัย ของบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 31 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 86.1 ของสมาชิกทั้งหมด เฉพาะมาตรฐานด้านที่พักเก็บเพิ่มกลุ่มตัวอย่างบ้านข้างเคียงอีก 31 หลังคาเรือน ทั้งหมดเก็บข้อมูลอีกครั้งภายหลังดำเนินกิจกรรมจัดเวทีประชาคมและการจัดการความรู้แก่ชุมชน จากนั้นประเมินผลการดำเนินงานโดยวัดระดับสุขภาพจิตชุมชนจากบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์และวัดความพึงพอใจนักท่องเที่ยว ที่มีที่พักแรมในช่วงเก็บข้อมูลทั้ง 2 ระยะเวลา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นตั้งแต่ระดับชุมชน ได้แก่ การจัดการมูลฝอย ส้วมแหล่งท่องเที่ยวได้มาตรฐานส้วมสาธารณะ การป้องกันควบคุมสัตว์เลี้ยง ยกเว้นการสำรวจค่าลูกน้ำยุงลายและร้านอาหารที่ยังคงไม่ผ่านมาตรฐาน ส่วนในระดับครัวเรือนโดยเฉพาะบ้านพักโฮมสเตย์ มีการเปลี่ยนแปลงตามมาตรฐานด้านที่พักและด้านอาหารปลอดภัยดีขึ้น กล่าวคือ มีการจัดระดับข้อปฏิบัติเพื่อเปรียบเทียบ 2 ระยะเวลา พบว่า มาตรฐานด้านที่พักซึ่งแบ่งเป็นด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม/ความปลอดภัยซึ่งมี 19 ข้อ มีการปฏิบัติได้เพิ่มขึ้นเป็น 26 หลังคาเรือน หรือร้อยละ 83.87 ด้านสุขภาวะในครอบครัวซึ่งมี 15 ข้อ ปฏิบัติได้เพิ่มขึ้นเป็น 8 หลังคาเรือน หรือร้อยละ 25.8 และมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัย ซึ่งมี 18 ข้อ ปฏิบัติได้เพิ่มขึ้นเป็น 18 หลังคาเรือน หรือร้อยละ 58.06 และปฏิบัติได้ 17 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 35.5 สำหรับการประเมินผลโดยวัดระดับสุขภาพจิตชุมชน ร้อยละ 30 ของหลังคาเรือนทั้งหมดพบว่าบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ มีระดับสุขภาพจิตดีกว่าชุมชนทั่วไปทั้งก่อนและหลังใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 58.62 และร้อยละ 58.06 นอกเหนือจากนี้จะมีระดับสุขภาพจิตเท่ากับชุมชนทั่วไป เมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมของหมู่บ้าน สุขภาพจิตของชุมชนในระดับปกติและดีกว่าปกติคิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนการวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวมากกว่าร้อยละ 80 ไม่เคยมาเที่ยว เมื่อ วัดประเด็นหลัก 7 ด้าน 41 ประเด็นย่อยพบว่าภายหลังดำเนินการมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่เพิ่มขึ้น 29 เรื่อง เท่าเดิม 9 เรื่อง และลดลง 3 เรื่อง โดยสรุปรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์ ต้องเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการบูรณาการงานสาธารณสุขระดับพื้นที่อย่างมีมาตรฐานปลอดภัยที่แท้จริงต่อไป

ABSTRACT

The action research was carried out together with the analytical survey research which was to study the situation of public health in Prasart Heritage and Cultural Tourist attraction by using the participation process and the subdistrict administrative organization for developing tourist attraction towards the assessment guideline and set up the standard of healthy tourist attraction; it is kind of homestays during January-September 2006. The study areas were the communities of Moo 7 and Moo 17 Tarnprasat Subdistrict, Nonsung District, Nakhonratchasima Province. The questionnaire, assessment form, survey form, and community survey were used as tools for data collection that consisted of 3 parts; the data of community and homestays; the mental health status of homestay and non homestay owners and the tourist's satisfaction. The data of community and homestays composed of the general information, environmental health community standards of homestay and food safety. The general informations were collected from the community 2villages. The data of standards of homestay and food safety were collected from 31 households which were 86.1% of all and also collected from 31 households that located nearby the homestays. After implementation; the community meeting and putting the knowledge management in the community, the data were collected again to evaluate the achievement of this process. Then collected the data of mental health status and tourist's satisfaction. The descriptive statistics used were percentage, arithmetic means and standard deviations.

The results showed that the waste management, the pet control in the communities had been improved. The public toilet was met the standard. But, the Aedes Aegypti larva control and food shop evaluation were still below the requirement. In addition, the homestays standard and the food safety were changed to be better than before. It was found that 83.87% of homestays were met the environmental health and safety requirements. The good hygiene of family was found 25.8% and 58.06% of food safety was met the requirements. 30% households were selected for assessing the mental health status. It found that the mental health status were similarity with 58%. The mental health status of homestay owners had been better than those of non-home stay owners. Comparing with the communities, it was similar to the mental health in general communities and was in normal level 100%. The satisfaction was found that it had improved in 29 from 41 question numbers.

In conclusion of the model development of healthy tourist attraction, the participation process was the main that have to encourage the people in the community with integration of all public health organization into community level. This could develop and improve health conditions of this tourist place to be healthy area in the future.

๖

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
ABSTRACT	ค
สารบัญ	ง-จ
สารบัญตาราง	ฉ-ช
สารบัญแผนภูมิ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	2
1.5 กรอบความคิดการวิจัย (Conceptual framework)	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 5 ปี ของรัฐบาล	4
2.2 ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่ม 1	6
2.3 คุณลักษณะที่พึงสัมพันธ์วัฒนธรรมชนบท และกรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐาน โฮมสเตย์ ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	7
2.4 ข้อมูลแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท	19
2.5 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	23
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	23
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	23
3.3 กระบวนการศึกษา	24
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	27
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	28
4.1 ข้อมูลทั่วไป	29
4.2 การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชนระยะที่ 1	35
4.3 การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยระดับครัวเรือนระยะที่ 1	39
4.4 การจัดเวทีประชาคมโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน	54
4.5 การสนับสนุนการดำเนินงานแก่ชุมชนและการจัดการความรู้	59
4.6 การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชนระยะที่ 2	60
4.7 การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยระดับครัวเรือนระยะที่ 2	61
4.8 การเปรียบเทียบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวระยะที่ 1 และระยะที่ 2	64
4.9 การประเมินผล	73
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	79
5.1 สรุปผลการวิจัย	79
5.2 อภิปรายผล	85
5.3 ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก	91
1. รายชื่อคณะกรรมการบ้านพักโฮมสเตย์	92
2. รายชื่อสมาชิกกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	93
3. แบบเก็บข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย	
3.1 แบบสัมภาษณ์ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโฮมสเตย์	95
3.2 แบบเก็บข้อมูลพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว	96
3.3 แบบประเมินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน	97
3.4 แบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว	99
3.5 แบบตรวจร้านอาหารตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร	100
3.6 รายงานการสำรวจและควบคุมลูกน้ำยุงลายพาหะนำโรคใช้เลือดออก	101
3.7 แบบประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิก และบ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	102
3.8 แบบประเมินความปลอดภัยด้านอาหารและโภชนาการบ้านสมาชิกโฮมสเตย์	104
3.9 แบบประเมินดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตชุมชนในมุมมองประชาชน	106
3.10 แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจนักท่องเที่ยว	108

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงข้อมูลจำนวนประชากร แต่ละกลุ่มอายุโดยแยกเพศในหมู่ 7,17	29
2. แสดงข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย/ต่างประเทศและแยกรายเดือนในปี พ.ศ.2541-2548	31
3. แสดงข้อมูลรายได้ของหมู่บ้านแยกรายเดือนในปี พ.ศ. 2541-2548	32
4. แสดงข้อมูลรายได้ของหมู่บ้านโดยเฉลี่ย	33
5. ผลการประเมินสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์มาตรฐานระดับประเทศ	36
6. ผลการตรวจประเมินร้านอาหารตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร	37
7. รายงานผลการวิเคราะห์สารปนเปื้อนในอาหารที่จำหน่ายในหมู่บ้าน	38
8. แสดงข้อมูลสัตว์เลี้ยงและการได้รับวัคซีน	39
9. ผลการสำรวจค่าลูกน้ำยุงลายในหมู่บ้าน (หมู่ 7,17) ระยะที่ 1	39
10. ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยระดับครัวเรือน	40
11. ผลการประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์แยกรายข้อและรายหลังคาเรือนระยะที่ 1	41
12. สภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพักสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ ที่ผ่านมาตรฐานแยกรายข้อโดยประเมินระยะที่1	43
13. ลำดับปัญหา 5 อันดับแรกด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านสมาชิกและ ไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	44
14. สุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ที่ผ่านมาตรฐานแยกรายข้อโดย ประเมินระยะที่ 1	45
15. ลำดับปัญหา 5 อันดับแรกด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	46
16. การจัดบริการอาหารของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์	48
17. การจัดบริการน้ำดื่มและน้ำแข็งของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์	49
18. การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ ระยะที่ 1	50
19. ผลการประเมินมาตรฐานตามข้อกำหนดสุขาภิบาลอาหารโดยแยกรายครัวเรือนบ้านสมาชิก โฮมสเตย์และแยกรายข้อ ระยะที่ 1	52
20. ความคาดหวังในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในปี พ.ศ. 2552	57

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
21. ผลการสำรวจค่าลูกน้ำยุงลายในหมู่บ้าน (หมู่ 7,17) ระยะที่ 2	61
22. ผลการประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์แยกรายข้อและรายหลังคาเรือนระยะที่ 2	62
23. ผลการประเมินมาตรฐานตามข้อกำหนดสุขาภิบาลอาหารโดยแยกรายครัวเรือนบ้านสมาชิกโฮมสเตย์และแยกรายข้อ ระยะที่ 2	65
24. มาตรฐานการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชนเปรียบเทียบระยะที่ 1 และระยะที่ 2	67
25. เปรียบเทียบร้อยละของการประเมินสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2	68
26. เปรียบเทียบร้อยละการประเมินด้านสุขภาวะในครอบครัวบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2	69
27. เปรียบเทียบร้อยละของการประเมินด้านอาหารปลอดภัยตามเกณฑ์ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2	70
28. ระดับการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพักโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2	72
29. ระดับการปฏิบัติด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านพักโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2	72
30. ระดับการปฏิบัติด้านสุขาภิบาลอาหารของบ้านพักโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2	73
31. ความคิดเห็นต่อชุมชนของบ้านสมาชิกและไม่ใช้บ้านสมาชิกโฮมสเตย์เปรียบเทียบทั้ง 2 ระยะ	73
32. ระดับสุขภาพจิตของชุมชนของบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์แต่ละระยะ และเปรียบเทียบสุขภาพจิตของชุมชนทั้ง 2 ระยะ	75
33. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	75
34. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	76
35. ทิศทางการเปลี่ยนแปลงตามค่าเฉลี่ย ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ระยะที่ 2 เทียบกับระยะที่ 1	77

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. กรอบความคิดการวิจัย	3
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	26
3. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของชุมชน	56

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตามที่ศูนย์วิชาการเขตการสาธารณสุขที่ 13 ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานสาธารณสุข 6 หน่วยงาน ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 นครราชสีมา ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์นครราชสีมา ศูนย์สุขภาพจิตที่ 5 นครราชสีมา โรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมาราชชนครินทร์ ศูนย์วิศวกรรมการแพทย์ที่ 4 นครราชสีมา และศูนย์อนามัยที่ 5 นครราชสีมา ได้กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานปีงบประมาณ 2549 ด้านสาธารณสุขเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดที่ 13 และเพื่อเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ของศูนย์วิชาการดังกล่าว จึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการบูรณาการร่วมกันทั้งสิ้น 4 โครงการได้แก่ โครงการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม To Be Number One โครงการ Clean Café โครงการพัฒนาคุณภาพน้ำบริโภคและน้ำแข็งในเขต 13 โครงการ CPU และโครงการพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย

จังหวัดนครราชสีมาได้กำหนดยุทธศาสตร์ “การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว” เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของจังหวัด โดยมีกลยุทธ์ คือ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาสินค้าและบริการ การพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ การปรับโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนครราชสีมา มี 2 แห่ง คือกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว (บุไทรโฮมสเตย์) และ แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ตั้งอยู่ที่ ม.7 บ้านปราสาทใต้ ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ห่างจากตัวเมือง 45 กม. จัดเป็นแหล่งโบราณคดีแห่งที่ 2 ต่อจากบ้านเชียง และเป็นแหล่งโบราณคดีขนาดใหญ่ มีอารยธรรม 3,000 ปี ที่มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง นอกจากแหล่งโบราณคดีแล้ว ทางทิศเหนือของหมู่บ้านมีลำน้ำไหลผ่าน ชื่อว่า “ลำธารปราสาท” ซึ่งถือเป็นลำน้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 9 ของแหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ประกอบพิธีสำคัญของประเทศไทย โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ กรมศิลปากรได้ขุดค้น ขุดแต่งหลุมโบราณคดีทำถนนเข้าหมู่บ้าน สร้างอาคารศูนย์บริการข่าวสาร รวมทั้งจัดโครงการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมต่อมาปี พ.ศ.2536 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดให้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในโครงการโฮมสเตย์บ้านปราสาท ต่อมาปี พ.ศ.2540 จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการโฮมสเตย์ และได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้กิจกรรมกลุ่มต่างๆ รวม 9 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มโฮมสเตย์ 2) กลุ่มศิลปวัฒนธรรม 3) กลุ่มสตรีสหกรณ์ 4) กลุ่มทอผ้าฯ 5) กลุ่มทำเครื่องดนตรีไทย 6) กลุ่มผลิตภัณฑ์จากต้นตาล 7) กลุ่มทำขนมและอาหาร 8) แหล่งโบราณคดี 9) กลุ่มไม้ตัด และในปี พ.ศ.2548 พื้นที่ตำบลธารปราสาท พบผู้ป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกจำนวน 19 ราย ตาย 1 ราย 1 ประกอบกับพื้นที่ศึกษาซึ่งอยู่ในตำบลเดียวกัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีการจัดบริการอาหารและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ จากความสำคัญของแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมชุมชน อาทิ บ้านพักโฮมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์อนามัยที่ 5 จึงได้ร่วมกับศูนย์วิชาการเขต

การสาธารณสุขที่ 13 พิจารณาคัดเลือกพื้นที่และจัดทำโครงการพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์ ที่บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านสาธารณสุขของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์

1.2.2 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบล ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย

1.2.3 เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 เป็นการศึกษาวิจัยที่ดำเนินการตามกรอบความคิดการวิจัยในพื้นที่หมู่ 7 และหมู่ 17 ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา

1.3.2 เป็นการศึกษาโดยครอบคลุมประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกโฮมสเตย์

2) ครัวเรือนบ้านข้างเคียงที่ไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์

3) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในช่วงระยะเวลาที่ศึกษาและมีการพักค้างแรม

1.3.3 ขอบเขตเรื่องที่ศึกษา

1) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชนได้แก่การจัดการมูลฝอย การจัดการสิ่งปฏิกูล อาหารปลอดภัย และการควบคุมป้องกันโรค

2) ระดับครัวเรือนได้แก่ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพัก ด้านสุขภาวะในครัวเรือน ด้านอาหารปลอดภัย (การจัดการบริการอาหารและน้ำดื่ม) และด้านสุขภาพจิต

3) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

1.3.4 เป็นการศึกษาในช่วงเวลา ม.ค. 2549 – ก.ย. 2549

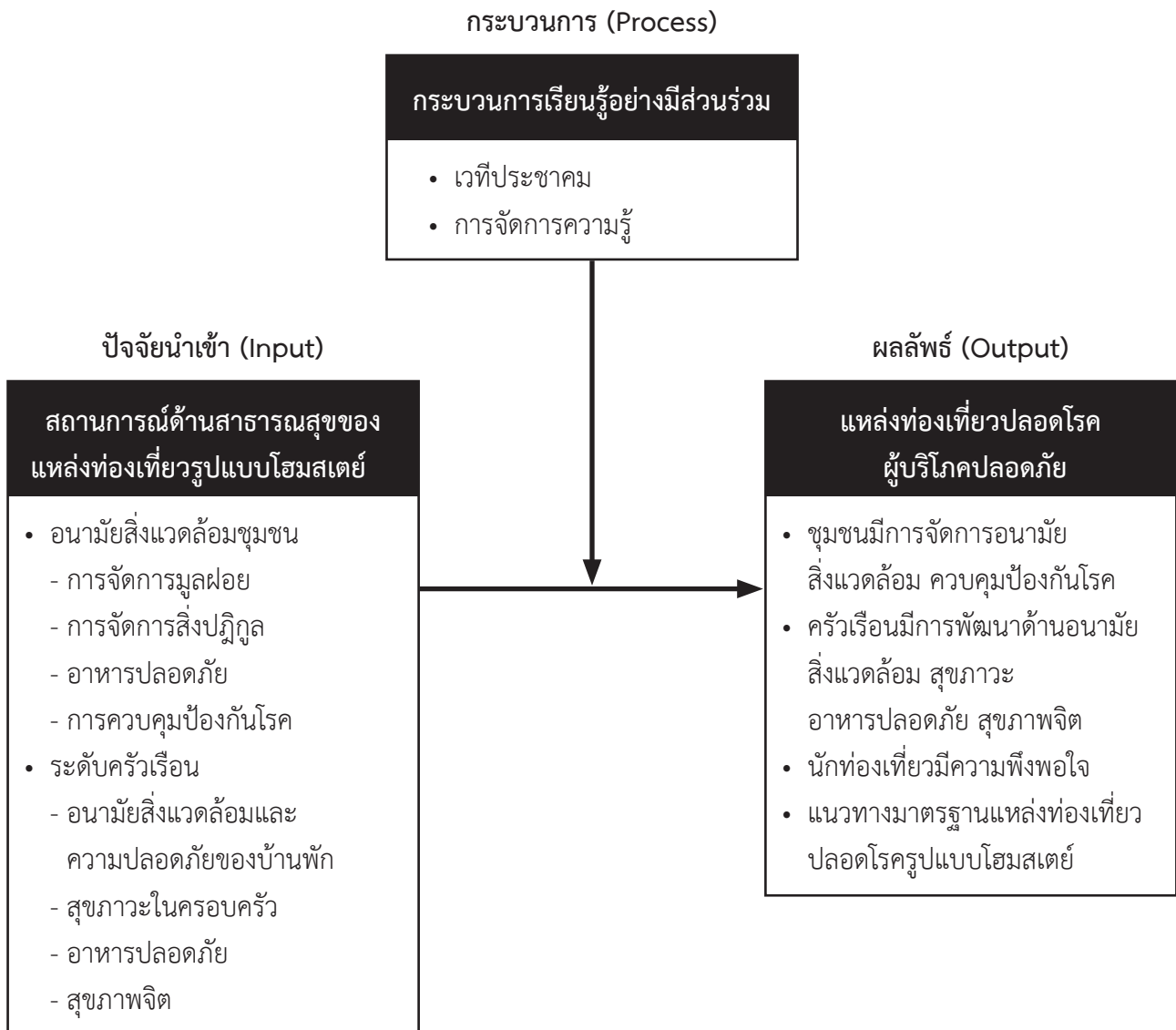
1.4 นิยามศัพท์

1.4.1 แหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย หมายถึง การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ควบคุมป้องกันโรค และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด ถูกสุขลักษณะในด้านต่าง ๆ ตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

1.4.2 โฮมสเตย์ คือ “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” ซึ่งหมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวบ้านซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว โดยได้ค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

1.4.3 มาตรฐานด้านที่พัก ประกอบด้วย 2 ด้านคือ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพัก และด้านสุขภาวะในครอบครัว

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบสถานการณ์ด้านสาธารณสุขของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์

1.6.2 ทราบความต้องการและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น

1.6.3 ชุมชนและครัวเรือนเกิดการพัฒนาด้านสาธารณสุขของแหล่งท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์ที่เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจิต

1.6.4 ได้แนวทางการจัดทำมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์

บทที่ 2

บทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่บ้านปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา” ได้มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพบว่ายังมีค่อนข้างน้อยโดยเฉพาะงานวิจัย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสามารถรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 5 ปี ของรัฐบาล (พ.ศ. 2547- พ.ศ. 2551)
2. ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่ม 1
3. คุณลักษณะที่พึงสัมผัสวัฒนธรรมชนบทและกรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
4. ข้อมูลแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท
5. รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 5 ปี ของรัฐบาล (พ.ศ. 2547- พ.ศ. 2551)²

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2547 ลงมติเห็นชอบในหลักการยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551 ตามที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเสนอ และให้ดำเนินการต่อไปได้โดยในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวให้บังเกิดผลและมีการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ยึดหลักการในภาพรวมว่า

- 1) ภารกิจด้านการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการดำเนินการ
- 2) ภารกิจด้านการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้ให้เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น โดยมอบให้รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) รับไปพิจารณาดำเนินการต่อไป
- 3) ภารกิจต่าง ๆ ตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฯ ข้างต้น จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์จังหวัดและกลุ่มจังหวัดและท้องถิ่นด้วย โดยให้สำนักงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง พิจารณาดำเนินการในส่วนที่รับผิดชอบให้เหมาะสม

ทั้งนี้ ให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับความเห็นของคณะรัฐมนตรีไปพิจารณาดำเนินการด้วย ดังนี้

1) การประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของประเทศอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจึงควรดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

2) การที่นักท่องเที่ยวจากประเทศต่าง ๆ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยสินค้าและบริการต่าง ๆ ในประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการจำหน่ายสินค้าส่งออกของประเทศ โดยมีต้องส่งออกไปต่างประเทศ ดังนั้น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจึงควรประสานและร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อควบคุม ดูแล สินค้าต่าง ๆ ให้มีคุณภาพและมาตรฐานทัดเทียมกับของที่ส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ

3) เพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ ให้กระทรวงการคลังรับไปพิจารณาร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงระบบภาษีสินค้านำเข้าชนิดต่าง ๆ เพื่อให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเดินทางเข้ามาเพื่อซื้อสินค้าได้ในราคาที่ถูกลงกว่าที่จำหน่ายอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในภูมิภาค

4) จังหวัดต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จำเป็นจะต้องปรับปรุงพัฒนา และบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสม เช่น เชียงใหม่ ควรเร่งดำเนินการในเรื่องสวนสัตว์กลางคืน (Night Safari) และเรื่องรถไฟฟ้ายางเดี่ยว (Monorail) เป็นต้น จึงขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเร่งประสานการดำเนินการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5) ห้องน้ำสะอาด ถูกสุขอนามัย และเพียงพอ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งต่าง ๆ จึงควรสร้างให้เหมาะสม ทันสมัย สอดคล้องกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง จึงขอให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬารับแนวทางดังกล่าวไปประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป

6) การปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ทางด้านการจราจรและขนส่งเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น การก่อสร้าง และปรับปรุงถนน ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวระบบการขนส่งทางอากาศ ความพร้อมของสนามบิน การดำเนินการของสายการบินราคาถูก เป็นต้น ให้กระทรวงคมนาคมรับไปพิจารณาและเร่งรัดการดำเนินการที่เกี่ยวข้องต่อไป

7) การปรับปรุง พัฒนา และบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการดำเนินการใดที่ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งปัจจุบันได้ถ่ายโอนภารกิจนั้น ๆ จากราชการส่วนกลางไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว นั้น หากมีความจำเป็นต้องดำเนินการแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการ หรือไม่พร้อมที่จะดำเนินการ ให้ส่วนราชการส่วนกลางที่เคยรับผิดชอบอยู่เดิม พิจารณาดำเนินการแทน โดยให้ยึดผลประโยชน์โดยรวมของประเทศเป็นที่ตั้ง และมีให้นำประเด็นเรื่องการกระจายอำนาจและการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว มาเป็นข้ออ้างว่าเป็นอุปสรรคในการดำเนินการ ทั้งนี้ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2546 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2546 เรื่อง การถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8) แนวทางการส่งเสริมและขยายแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนการพัฒนาอุตสาหกรรมประการหนึ่ง ที่อาจดำเนินการได้ คือ การให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพแห่งใหม่ แต่ยังคงอยู่ในที่ห่างไกล โดยอาจกำหนดวงเงินลงทุนขั้นต่ำที่จะต้องนำมาลงทุนและกำหนดระยะเวลาที่จะให้สัมปทานแก่เอกชนนั้น ๆ เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่โดยจะต้องกำหนดเงื่อนไข หลักเกณฑ์ มิให้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสภาพธรรมชาติของพื้นที่ด้วย เช่น การเปิดให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาพื้นที่ชายทะเลแห่งใหม่ในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกำหนดให้สัมปทานเป็นเวลา 99 ปี และต้องนำเงินมาลงทุนไม่น้อยกว่า 5 เท่า ของมูลค่าของพื้นที่ตามราคาประเมิน เป็นต้น จึงขอให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องรับไปพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้ต่อไป

2.2 ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่ม 1³

- 1) การพัฒนาเกษตรและแปรรูปสินค้าการเกษตรส่งออก
 - การพัฒนาความสามารถในการผลิตของเกษตรกร
 - การเพิ่มศักยภาพในการแปรรูปและการส่งออกข้าวหอมมะลิและแป้งมันสำปะหลัง
 - 1.1) - เพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้เกษตรกร
 - เพิ่มขีดความสามารถในการแปรรูปให้แก่ผู้ประกอบการ
 - 1.1.1) ส่งเสริมและพัฒนาให้ผลผลิตมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน
 - 1.1.2) เพิ่มความสามารถในการแปรรูปและส่งออกสินค้าการเกษตรประเภทข้าวหอมมะลิอินทรีย์และแป้งมันสำปะหลัง
 - 1.1.3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรเกษตรมีความเข้มแข็ง
 - 1.1.4) ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในการผลิตสินค้าเกษตร
- 2) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหม
 - 2.1) - การตลาดนำการผลิต
 - การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหม
 - การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืน
 - 2.2) ส่งเสริมผู้ประกอบการไหมรายใหม่
- 3) การพัฒนาการท่องเที่ยว
 - 3.1) - การเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว
 - การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการ
 - การเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการ
 - การเพิ่มศักยภาพสินค้าและบริการ
 - การพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก
 - การพัฒนาผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว
 - เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว
 - พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ

2.3 คุณลักษณะที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบทและกรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐาน ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา⁴

2.3.1 คุณลักษณะที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบท

ที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบท หรือที่นิยมเรียกว่าโฮมสเตย์ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป แต่มีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นต้น สำหรับการนำเสนอความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับโฮมสเตย์ในครั้งนี้ ได้รวบรวมจากเอกสารการประชุมสัมมนา และจากผู้รู้ในเรื่องดังกล่าว โดยจะกล่าวถึงเรื่องต่างๆ พอสังเขป ได้แก่ ความหมายและความเป็นมาของโฮมสเตย์ การจัดการและคุณลักษณะของโฮมสเตย์รวมทั้งตัวอย่างของโฮมสเตย์ในประเทศไทย

1) ความหมายและความเป็นมาของโฮมสเตย์

โฮมสเตย์ เป็นภาษาอังกฤษที่คนไทยใช้ทับศัพท์ และส่วนใหญ่เข้าใจความหมายของคำดังกล่าว โดยไม่ต้องแปลหรือนิยาม ส่วนคำแปลที่เป็นภาษาไทยคือ “ที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” ซึ่งค่อนข้างยาว ดังนั้น เมื่อมีการพูดถึงการท่องเที่ยวในลักษณะนี้คนส่วนใหญ่ก็จะใช้คำว่า “โฮมสเตย์” เช่นเดียวกับคำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่ใช้จนเคยชิน ได้แก่ “คอมพิวเตอร์” เป็นต้น ส่วนความหมายของโฮมสเตย์คือ บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า โฮมสเตย์มีความหมายมากกว่าคำว่า “ที่พัก” หรือ “บ้านพัก” กล่าวคือ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ที่ยึดเอารูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลาง และจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมอยู่ด้วย

สำหรับความเป็นมาของโฮมสเตย์ในประเทศไทย มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจนประมาณปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา โดยกลุ่มนักร้องเป็นนักกิจกรรมสังคมรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ส่วนพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่องค์กรพัฒนาเอกชนไทยเข้าไปดำเนินการ เช่น เกาะยาว จังหวัดพังงา เป็นต้น ต่อมาได้มีพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก เช่น หมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช บ้านแม่ทา จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ซึ่งทำเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

ระยะต่อมาในปี พ.ศ. 2541-2542 รัฐบาลได้ประกาศให้ช่วงดังกล่าวเป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) โดยทุกหน่วยงานของภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน และได้ขยายกิจกรรมโฮมสเตย์เพิ่มมากขึ้น เช่น หมู่บ้านผู้ไท บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านทรงไทยปลายโพพวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งพื้นที่ชนกลุ่มน้อยหมู่บ้านชาวเขา ก็มีการสนับสนุนกิจกรรมโฮมสเตย์ด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น ซึ่งสืบเนื่องจากกระแสความนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ที่ชาวไทยและต่างประเทศสนใจท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนียภาพของท้องถิ่น ฯลฯ

2) การจัดการและกิจกรรมโฮมสเตย์

หลักการของโฮมสเตย์ เป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายตั้งแต่รัฐบาลถึงชุมชนจะต้องเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อมิให้การส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับโฮมสเตย์หลงทาง และก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ประการแรกต้องไม่ถือเป็นนโยบายว่าจะต้องมีโฮมสเตย์ทุก ๆ หมู่บ้าน แต่ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความรู้ความเข้าใจของชุมชนเป็นสำคัญ และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยเน้นจุดขายอยู่ที่วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจและให้เข้าใจตั้งแต่เริ่มแรกกว่า การท่องเที่ยวจะเป็นเพียงรายได้เสริมมิใช่รายได้หลักของชุมชน โดยสรุปชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีความรู้เท่าทันสิ่งที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง และเข้าใจวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังดำเนินการ เนื่องจากโฮมสเตย์หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่บ้านพักในชุมชน ดังนั้นการจัดการเกี่ยวกับที่พัก จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนหรือเจ้าของบ้านต้องมีหลักและแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งอาจเรียกว่า บัญญัติ 10 ประการ ดังนี้

- ข้อ 1 เติงนอนที่สบายในราคาสมเหตุสมผล
- ข้อ 2 ห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด
- ข้อ 3 อาหารพื้นบ้านง่าย ๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
- ข้อ 4 ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม
- ข้อ 5 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ข้อ 6 กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ อาทิ เดินป่า ตกปลา ซี่ม้า ปีนเขา ซี่จักรยาน ฯลฯ
- ข้อ 7 ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายของที่ระลึก
- ข้อ 8 ความบันเทิง อาทิ ดนตรี การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน
- ข้อ 9 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
- ข้อ 10 ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของชาวบ้าน

แนวทางของโฮมสเตย์หรือบัญญัติ 10 ประการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการจัดบ้านพัก 5 ข้อด้วยกัน ได้แก่ 1, 2, 3, 4 และ 10 ส่วนข้ออื่น ๆ กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวและเป็นกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว โดยกิจกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการจัดฉากแต่อย่างใด

โดยสรุป โฮมสเตย์ ในประเทศไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกระแสความนิยมมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกำลังแพร่หลาย โดยได้รับความสนใจจากชุมชนต่าง ๆ จำนวนมาก เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวดังกล่าว แต่สิ่งที่ควรคำนึงคือ ชุมชนทุกชุมชนไม่จำเป็นต้องจัดแต่ต้องพิจารณาองค์ประกอบในด้านความพร้อมของชุมชนเป็นสำคัญ และสิ่งที่ต้องระวังคือ จะต้องไม่ทำลายหรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนต้องตระหนักว่า รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมจากอาชีพหลักของชุมชน ส่วนนักท่องเที่ยวจะต้องมีความเข้าใจว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน กับนักท่องเที่ยว

2.3.2 กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ของสำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประกาศใช้ ตุลาคม พ.ศ. 2546 ประกอบด้วยตัวชี้วัด 8 ด้าน ดังนี้

1) ตัวชี้วัดด้านที่พัก

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตัวบ้านต้องมั่นคงแข็งแรง ไม่อยู่ในสภาพชำรุด และเสี่ยงต่ออันตรายจากการใช้สอย 2. วัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้านแข็งแรงซึ่งไม่ควรใช้ไม้ไผ่ หรือฝาขัดแตะหรือใบไม้เป็นวัสดุ เว้นแต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งจะต้องอยู่ในสภาพที่แข็งแรง
2. บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับ และมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะบ้านที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และไม่มีกลิ่นอับหมายถึง ห้องต่างๆ ของบ้านออกแบบให้ลมผ่านได้ทุกจุด เช่น ห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัว และห้องน้ำในขณะเดียวกันต้องมีความปลอดภัยควบคู่ไปด้วย 2. หลังคากันน้ำฝนได้ หมายถึงวัสดุที่ใช้มุงหลังคาควรเป็นกระเบื้องหรือสังกะสี และหากเป็นวัสดุอื่น จะต้องไม่มีรอยรั่ว/ซึมลงตัวบ้านเมื่อฝนตก หรือหากตรวจพบว่ามีรูรั่วก็ควรซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม
3. มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชน และเครื่องนอนที่สะอาด	<ol style="list-style-type: none"> 1. ที่นอนหมายถึงที่นอนที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นฟูกหรือเตียงหรือฟูกอย่างเดียวกันก็ได้โดยทำจากวัสดุที่ดี ส่วนประเภทของห้องพักอาจมีห้องเดี่ยว ห้องคู่ หรือห้องรวมตามสภาพ ของบ้าน 2. เครื่องนอน หมายถึง อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้นอน ได้แก่ที่นอนหรือฟูก ผ้าปู หมอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม อาจจะมีโต๊ะเครื่องแป้ง กระจกและควรมีม่านหน้าต่างทุกบาน และควรมีพัดลมด้วย และที่สำคัญ อุปกรณ์เครื่องนอนต้องสะอาด
4. มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด	<p>ห้องน้ำและห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะมี 2 ลักษณะ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ห้องน้ำและส้วมอยู่ในห้องเดียวกัน และ 2. ห้องน้ำและส้วมอยู่แยกกัน ไม่ว่าจะ เป็นลักษณะใดควรปฏิบัติดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ส้วมควรเป็นส้วมซึมหรือวัสดุที่ใช้สามารถทำความสะอาดง่าย มีที่รองน้ำที่ใช้ราดหลังใช้ส้วมยกต่างหากจากตุ่มอาบน้ำ หรืออาจมีหัวฉีดน้ำทำความสะอาดกรณีใช้น้ำประปา

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นควรปูกระเบื้องที่สามารถทำความสะอาดง่ายและมีความลาดเอียงให้น้ำไหลลงในท่อน้ำทิ้งได้ง่าย - มีตุ่มน้ำหรือที่รองน้ำและน้ำที่สะอาดหากในชุมชนมีน้ำประปาอาจมีฝักบัวและเครื่องทำน้ำอุ่นด้วยก็ได้ - มีสบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผ้าเช็ดตัว สำรองไว้ในห้องน้ำ กรณีที่นักท่องเที่ยวนำติดตัวมา และควรมีที่แขวนหรือราวในห้องน้ำด้วย - ประตูห้องน้ำมีล็อกและการปิดเปิดอยู่ในสภาพดี และปลอดภัย ไม่มีรูและรอยร้าว หรือช่องที่มองเห็นได้จากภายนอก มีสวิทช์ไฟฟ้าหรือที่จุดไฟให้ความสว่าง
<p>5. มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอน และอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้ง เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก</p>	<p>มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพัก หมายถึง ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม จะต้องเปลี่ยนใหม่เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพัก ถ้าผ้าห่มเป็นผ้าขนวมควรซักปลอกผ้าขนวมด้วย แต่ในระหว่างที่แขกเข้าพักอาจไม่ต้องเปลี่ยนปลอกหมอน ผ้าปูที่นอนทุกวันก็ได้ เว้นแต่มีความจำเป็นหรือแขกต้องการ</p>
<p>6. มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอ โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน</p>	<p>การกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หมายถึง บริเวณบ้านหรือภายในบ้านอาจมีแมลงหรือสัตว์บางชนิด เช่น แมลงสาบ หนู ยุง มด เป็นต้น การกำจัดไม่ควรใช้สารเคมีที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพของเจ้าของบ้านและแขกที่มาพัก แต่ควรจะใช้วิธีธรรมชาติและอุปกรณ์ที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญา เช่น สมุนไพร เครื่องดักสัตว์ เป็นต้น</p>
<p>7. มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้าน</p>	<p>การดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ บ้าน หมายถึง การดูแลเอาใจใส่รายละเอียดต่าง ๆ บริเวณบ้าน เช่น สวนหย่อม สวนครัว ต้นไม้ ร่องน้ำ ควรมีการปลูกต้นไม้ เช่น ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผลเพิ่ม หากมีที่พอ มีที่นั่งเล่นบริเวณลานบ้าน นอกจากนี้ควรทำความสะอาดสิ่งที่อยู่บริเวณบ้านอยู่เสมอ ไม่ควรมีที่น้ำขังที่เป็นแหล่งเพาะยุง หากมีตุ่มน้ำฝนควรมีฝาปิด</p>

2) ตัวชี้วัดด้านอาหารและโภชนาการ

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. มีอาหารปรุงมาอย่างดี	<ol style="list-style-type: none"> 1. อาหารที่ปรุงมาอย่างดี หมายถึงชนิดของอาหาร เครื่องปรุง รสชาติของอาหารที่ทำ และขั้นตอนการปรุงอาหาร ต้องพิถีพิถัน สะอาด และถูกหลักโภชนาการ 2. ชนิดของอาหาร ควรเป็นอาหารพื้นบ้านซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น แกงเหลืองของภาคใต้ แกงอ่อมของภาคอีสาน แกงฮังเลของภาคเหนือ เป็นต้น 3. เครื่องปรุง ควรเป็นสิ่งที่หาได้ในพื้นที่เป็นหลัก และใช้พืชผักสวนครัวหรือของในชุมชน โดยเน้นความสด สะอาด และควรเป็นพืชผักปลอดสารพิษ 4. รสชาติของอาหาร ควรเป็นรสชาติที่ไม่จัดเกินไป หรือหากเป็นนักท่องเที่ยวคนไทยอาจสอบถาม เกี่ยวกับความชอบก่อนปรุง ทั้งนี้ การปรุงทุกขั้นตอนต้องเน้นความสะอาด
2. ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย	<p>ภาชนะที่เกี่ยวกับการปรุงทุกชนิด และจาน ถ้วย ชาม ต้องสะอาดและต้องมีชั้นกลางสำหรับตักอาหารทุกครั้ง ภาชนะต่างๆ ที่ใช้ปรุงอาหาร และใช้รับประทานอาหารจะต้องทำความสะอาดและล้างด้วยน้ำสะอาด โดยใช้น้ำยาล้างจานโดยเฉพาะ ห้ามใช้ผงซักฟอกล้างโดยเด็ดขาดและหลังจากล้าง ควรคว่ำไว้ให้แห้งก่อนเก็บ สำหรับแก้วตม่น้ำจะต้องใสสะอาดไม่มีกลิ่นเหม็นคาวและควรแยกล้างต่างหาก</p>
3. ครีวอยู่ในสภาพที่สะอาดไม่มีกลิ่นเหม็น	<p>ห้องครัวอาจอยู่ในตัวบ้าน หรือแยกจากตัวบ้านก็ได้ แต่ควรหมั่นทำความสะอาดอยู่เสมอ โดยเฉพาะหลังจากการปรุง อาหารทุกครั้ง</p>
4. อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาด ถูกสุขลักษณะ	<p>ตู้กับข้าวในห้องครัวและอุปกรณ์เครื่องปรุง เช่น พริก กระเทียม กะปิ น้ำปลา ปลาร้า เกลือ ฯลฯ ต้องเก็บให้มีฝาปิดและกันแมลงได้ด้วย ส่วนอุปกรณ์ต่าง ๆ ในครัวควรมีลักษณะดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เตา อาจเป็นเตาแก๊ส หรือเตาถ่านก็ได้ ซึ่งต้องอยู่ในสภาพที่สะอาด และปลอดภัย หมั่นตรวจดูอุปกรณ์ของเตาที่อาจชำรุดเพื่อมิให้เกิดอันตรายในขณะที่ปรุงอาหาร 2. ตู้กับข้าว ควรมีฝาปิดเปิดได้สะดวกและสะอาด กันแมลงได้ และมีระบายอากาศถ่ายเทได้

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	<p>3. อุปกรณ์และเครื่องปรุงต่าง ๆ ในครัว เช่น พริก กระเทียม หอม กะปิ น้ำปลา ปลาร้า ควรเก็บไว้ในภาชนะที่สะอาดและมีฝาปิด</p> <p>4. หากมีตู้เย็นจะต้องดูแลความสะอาดอยู่เสมอ และใช้เก็บอาหารและเครื่องต้มอย่างเหมาะสม โดยอาหารที่มีกลิ่น ให้ใช้ถังพลาสติก หรือกล่องปิดมิดชิด ส่วนอุณหภูมิควรอยู่ที่ 5 องศาเซลเซียส หรือน้อยกว่านั้น เมื่อสังเกตดูว่า มีน้ำแข็งเกาะมาก ควรกดปุ่มละลายน้ำแข็งนั้นทันที</p>
5. มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด	<p>1. น้ำดื่ม หมายถึง น้ำที่จะนำมาใช้ดื่มตลอดเวลาที่บ้าน ต้องเป็นน้ำที่สะอาด หากเป็นน้ำประปา ถ้าไม่แน่ใจควรต้มในภาชนะที่สะอาด ก่อนบรรจุขวด หรือภาชนะอื่น ๆ และหากเป็นน้ำฝนที่รองไว้ในตุ่ม ต้องแน่ใจว่าหลังคาบ้านสะอาดจริง สังกะสีไม่เป็นสนิม ไม่มีฝุ่นละอองเกาะและเก็บไว้ในตุ่มที่สะอาดมีฝาปิดมิดชิด</p> <p>2. น้ำใช้ หมายถึง น้ำที่ใช้อาบน้ำและซักล้างมีใช้น้ำประปา จะต้องผ่านการทำน้ำให้สะอาด เช่น ใช้สารส้ม หรือกรอง โดยดูแลภาชนะทุกชนิดที่บรรจุต้องสะอาด ไม่มีลูกน้ำหรือสัตว์น้ำตลอดจนตะไคร่น้ำเกาะติดภาชนะนั้น</p>
6. มีร้านอาหารในชุมชน	<p>ในการบริการอาหารของเจ้าของบ้านสำหรับนักท่องเที่ยว เทียวอาจมีเพียงอาหารเช้า หรือบางมื้อเท่านั้น ดังนั้น จึงควรมีร้านอาหารในชุมชน คอยให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารตามสั่ง หรือร้านขายข้าวแกง และร้านอาหาร ดังกล่าวควรเป็นเครือข่ายในชุมชนที่ร่วมมือกันต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องร่วมมือในเรื่องของความสะอาดของอาหาร ร้านและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญราคาปกติไม่แพงจนเกินไป นอกจากนี้ ควรมีบริการที่ยิ้มแย้มแจ่มใส และน่าประทับใจ</p>

3) ตัวชี้วัดความปลอดภัย

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย	ควรมีการจัดให้มีเวรยามเฝ้าระวังดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวโดยมีตารางเวรยามชัดเจน และอาจมีหัวหน้าซึ่งเป็นผู้นำในชุมชนเพื่อรับผิดชอบ มีการอบรมและฝึกปฏิบัติให้กับเวรยามเมื่อมีเหตุร้ายและขอความร่วมมือให้ทุกคนในชุมชนสอดส่องดูแลคนแปลกหน้า และรีบแจ้งผู้เป็นเวรยามทันทีเมื่อมีเหตุร้าย
2. มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้าย หรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย	เครื่องมือ หมายถึง อุปกรณ์หรือสิ่งที่เป็นที่จำเป็นที่ใช้เพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ทหาร พยาบาล สาธารณสุข พนักงานดับเพลิงในกรณีที่เกิดเหตุร้าย เช่น นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย ประสบอุบัติเหตุ จี๊ ปลั๊ก และอื่น ๆ เครื่องมือวัด ดังกล่าวได้แก่ โทรศัพท์ โทรสาร วิหุ เป็นต้น ซึ่งควรมีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างก็ได้ โดยสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง และควรมีการฝึกอบรม โดยใช้สถานการณ์จำลองเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง
3. มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	การปฐมพยาบาลเบื้องต้น หมายถึง เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย ถูกแมลงสัตว์กัดต่อย และอุบัติเหตุต่าง ๆ ควรมีการปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้ ก่อนนำส่งสถานพยาบาล เช่น การห้ามเลือด การปั๊มหัวใจ การประคบ การทำแผล นอกจากนี้ควรมียาสามัญประจำบ้านและที่เก็บยาดังกล่าวอย่างเหมาะสมและหาง่าย อาจมีตู้ยาเฉพาะติดตั้งไว้ในจุดที่มองเห็นในบ้านพัก
4. มีการตักเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สิน และเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว	วิธีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาทรัพย์สินควรบอกให้ระวังทรัพย์สินมีค่าต่างๆ เช่น กระเป๋าเงิน แหวน สร้อย และเครื่องประดับอื่นๆ ควรสอบถามเกี่ยวกับโรคประจำตัวนักท่องเที่ยวและควรเตือนให้เตรียมยาไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ควรระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในเอกสารการลงทะเบียนด้วย เพื่อมิให้นักท่องเที่ยวหลงลืม
5. มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งของต่าง ๆ ในที่พักเพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ	เจ้าของบ้านต้องหมั่นดูแลสิ่งของต่างๆ ในบ้าน เช่น ประตู หน้าต่าง ตู้ ให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรง และใช้งานได้อยู่ตลอดเวลา และหากชำรุดให้รีบดำเนินการซ่อมแซมทันที

4) ตัวชี้วัดด้านการจัดการ

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน จัดการ ในรูปของชมรมหรือสหกรณ์	การจัดการโฮมสเตย์ ควรจะเป็นการรวมกลุ่มของชุมชนในรูปแบบของกลุ่ม ชมรม หรือสหกรณ์ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด และจะต้องมีความพร้อมด้วยในทุก ๆ ด้านสำหรับการดำเนินการ โดยองค์กร หรือบุคคลอื่นจากนอกพื้นที่ อาจเข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนรวมกลุ่มกันทำได้ แต่ไม่ควรดำเนินการในเชิงธุรกิจ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง
2. มีคณะกรรมการบริหารโครงการ	เมื่อชุมชนรวมกลุ่มทำโฮมสเตย์ได้แล้ว ควรจัดให้มีคณะกรรมการบริหารโครงการ โดยยึดหลักการ มีส่วนร่วมของประชาชน และหลักประชาธิปไตยเป็นสำคัญ กรรมการดังกล่าว จะมีบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจนในการดำเนินการโฮมสเตย์ของชุมชน
3. มีการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมจารีตประเพณี ความเชื่อของชุมชน	กรรมการบริหารโฮมสเตย์ของชุมชนต้องร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า โดยกำหนดสิ่งที่นักท่องเที่ยวทำได้และทำไม่ได้ เช่น การแต่งกายไม่สุภาพ การแสดงออกของชาย และหญิงลักษณะ ชู้สาว การใช้สารเสพติด เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวยอมรับ และเข้าใจ ก่อนเดินทาง ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมของชุมชน
4. มีระบบการจองล่วงหน้าและ ลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ นักท่องเที่ยว	ระบบจองล่วงหน้า หมายถึง เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการมาเที่ยว จะต้องสามารถจองล่วงหน้าได้ โดยควรจัดเตรียมดังนี้ 1. ใช้โทรศัพท์ หรือ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือไปรษณีย์ จองโดยตรงกับ กรรมการของโฮมสเตย์ 2. จองผ่านบริษัทนำเที่ยว การจองล่วงหน้าดังกล่าว ต้องมีการตอบรับ และต้องแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบข้อปฏิบัติล่วงหน้าด้วย
5. มีรายละเอียดเกี่ยวกับ ค่าธรรมเนียม และบริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยว ทราบชัดเจน	ค่าธรรมเนียมและค่าบริการต่างๆ ควรระบุไว้ในข้อมูลการประชาสัมพันธ์ เช่น ค่าที่พัก/คน/คืน ค่าอาหาร/คน/มื้อ ค่าทำเที่ยว/คน หรือกลุ่ม ฯลฯ
6. มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวได้คัดเลือก	เนื่องจากกิจกรรมที่จัดให้นักท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน มีลักษณะหลากหลาย และแตกต่างกัน ตามสภาพของแต่ละชุมชน ดังนั้น จึงควรระบุกิจกรรมที่ชุมชนสามารถจัดไว้ให้ครบถ้วน และให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้เลือกตามความต้องการ

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
7. ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียว และต้องไม่มีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชน	สมาชิกในชุมชนที่จัดโฮมสเตย์จะต้องตระหนักเสมอว่าโฮมสเตย์เป็นเพียงอาชีพเสริม มิใช่อาชีพหลัก ทั้งนี้สมาชิกของชุมชน หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน และบริษัททัวร์ต้องเข้าใจตรงกัน
8. มีผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ ที่เป็นคนท้องถิ่นและมีความพร้อมในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้	เนื่องจากมีกิจกรรมท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนหรือ ใกล้ชุมชน สถานที่ดังกล่าวอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถานและประวัติศาสตร์ จึงควรใช้คนในชุมชนทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นไม่ควรใช้คนนอกพื้นที่ทำหน้าที่ และควรมีการเตรียมบุคลากรในด้านนี้ ให้พร้อมและเพียงพอด้วยโดยอาจส่งเข้ารับการอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดี

5) ตัวชี้วัดด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ขี่ม้า ปีนเขา ขี่จักรยาน ฯลฯ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน	เนื่องจากกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนมีหลากหลายตามสภาพ พื้นที่ และภูมิประเทศ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ชุมชนจะร่วมกันจัดขึ้น และกำหนดไว้ชัดเจน มีผู้นำเที่ยว มีความปลอดภัย และเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้พร้อม เช่น การตกปลาต้องเตรียมพร้อมว่า ใครนำเที่ยว อุปกรณ์ตกปลาคืออะไร และสถานที่ตกปลาอยู่ที่ไหน เป็นต้น
2. มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ	โดยทั่วไปชาวบ้านมีความรู้ความสามารถในด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว จึงควรจัดให้มีกิจกรรมนี้ ให้นักท่องเที่ยวเลือกด้วย เช่น ฝึกหัดการทอผ้า การจักสาน เป็นต้น
3. มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น เช่น บายศรีสู่ขวัญ ฯลฯ	เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงชุมชน ควรจัดกิจกรรมต้อนรับ โดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ที่เคยปฏิบัติกันอยู่แล้ว เช่น การบายศรีสู่ขวัญ หรือการต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสและอบอุ่น เป็นต้น โดยกิจกรรมดังกล่าว ไม่ควรปรุงแต่งจนขัดแย้งกับประเพณีดั้งเดิมของชุมชน
4. มีกิจกรรมบันเทิง เช่น ดนตรี การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ	กิจกรรมด้านบันเทิง หรือนันทนาการในยามว่าง หรือตอนเย็น หรือตามเวลาที่เหมาะสม ควรจัดให้นักท่องเที่ยวเลือกด้วย เช่น ดนตรีพื้นเมือง การเต้น/รำ และการแสดงพื้นบ้าน โดยการแสดงต่างๆ ควรเป็นของชุมชน

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
5. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	กิจกรรมทุกชนิดทุกประเภท ที่จัดให้กับนักท่องเที่ยวจะต้องยึดหลักการเดียวกัน คือไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ทิ้งขยะ ไม่ขีดเขียนบนแผ่นหิน ไม่ส่งเสียงดัง เป็นต้น
6. มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชน และการถ่ายทอดตำนานหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ในระหว่างนักท่องเที่ยวอยู่ในชุมชนจะต้องตระหนักเสมอว่า เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ด้านนักท่องเที่ยว ควรต้องเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในขณะเดียวกันชุมชนก็ได้เรียนรู้ วัฒนธรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยวด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ

6) ตัวชี้วัดด้านสภาพแวดล้อม

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภท เช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น	ในบริเวณใกล้ที่พักควรมีแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ทะเล น้ำตก ฯลฯ 2) แหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ เช่น วัด เจดีย์ วัตถุโบราณ ฯลฯ 3) แหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่แล้ว และเป็นอาชีพของชุมชน เช่น สวนผลไม้ แปลงผัก บ่อปลา รวมถึงการทำนา/ปลูกข้าว ฯลฯ
2. มีการดูแลรักษา สภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ	ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยร่วมมือกับหน่วยราชการ ที่มีหน้าที่ดูแลรักษาโดยตรง
3. มีสถานพยาบาลไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป	โฮมสเตย์ควรอยู่ไม่ไกลจากสถานพยาบาลเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวเมื่อเจ็บป่วย หรือหากไม่มีสถานพยาบาลควรรู้สถานพยาบาลที่อยู่ใกล้ที่สุด ส่วนไปรษณีย์และธนาคารก็เช่นกัน หากไม่อยู่ใกล้ชุมชนควรรู้สถานที่ที่อยู่ใกล้มากที่สุด เพื่อแนะนำนักท่องเที่ยวได้
4. พื้นที่หลักยังคงสภาพเดิมของชุมชน และยังรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของตน	ชุมชนที่มีโฮมสเตย์จะต้องช่วยกันรักษาสภาพเดิมของชุมชน โดยไม่ควรเปลี่ยนแปลง เพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจจนทำลายวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมชุมชน

7) ตัวชี้วัดด้านมูลค่าเพิ่ม

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน	ควรจัดให้มีร้านค้าหรือมุมเล็กๆ ของชุมชนเป็นจุดจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก หากไม่มีชุมชนควรจัดการให้มีร้านค้าของชุมชนเกิดขึ้น
2. มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้านและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต	ชุมชนควรใช้โอกาสนี้ ใช้ภูมิปัญญาที่ชุมชนสั่งสมมา หรือสิ่งที่ชุมชนริเริ่มขึ้นใหม่ทำของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายให้กับท่องเที่ยว ซึ่งของที่ระลึกดังกล่าวอาจเป็นสิ่งของเครื่องใช้ โดยควรใช้วัสดุหรือวัตถุดิบที่มีในชุมชนนั้นเป็นหลัก
3. มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน	ชุมชนได้โอกาสที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนทุก ๆ ด้าน ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส และชื่นชมซึ่งถือว่าการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของตนอีกด้วย
4. มีโอกาสพัฒนาศักยภาพ ของบุคลากรในชุมชน ในด้านการให้บริการที่ประทับใจ	การที่ชุมชนมีโอกาสด้อนรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้ง คนในชุมชน ได้มีโอกาสแสดงความสามารถของตนเอง ตามที่ตนถนัด เช่น การต้อนรับ มีคัคเทศก์ การปรุงอาหาร การทอผ้า จักสาน เป็นต้น

8) ตัวชี้วัดด้านการส่งเสริมการตลาด

ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1. มีคู่มือ หรือเอกสารเผยแพร่ การท่องเที่ยวเป็นของตนเอง และเป็นข้อมูลจริง โดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าว มีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น รายการกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง	โฮมสเตย์แต่ละแห่ง ควรมีคู่มือ หรือแผ่นพับ หรือเอกสารที่รวบรวมข้อมูลให้นักท่องเที่ยวรับทราบโดยคู่มือดังกล่าวควรระบุรายละเอียดทุกประเภทให้นักท่องเที่ยวทราบด้วย อย่างน้อยควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยว รายละเอียดค่าใช้จ่าย และการติดต่อ เป็นต้น
2. มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์	เนื่องจากปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำค่อนข้างง่าย โดยคนในท้องถิ่นสามารถทำได้เอง ดังนั้น โฮมสเตย์จึงควรสร้างโฮมเพจของตนเอง ซึ่งทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (หากมีปัญหาในการดำเนินการ ควรขอความช่วยเหลือจากฝ่ายสนับสนุน)
3. มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยว โฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	ปัจจุบันสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดทำคู่มือ และทำเนียบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของประเทศไทย ดังนั้น โฮมสเตย์ต่างๆ จึงควรติดต่อเพื่อให้อยู่ในระบบดังกล่าว และในขณะเดียวกัน อาจมีการเชื่อมโยงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของกระทรวงฯ ซึ่งมีโฮมเพจด้านนี้โดยเฉพาะ

2.4 ข้อมูลแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท⁵

2.4.1 ที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 7 บ้านปราสาทใต้ ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ห่างจากตัวเมือง 45 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 44 แล้วแยกซ้ายเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร ถ้าเดินทางจากกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 300 กิโลเมตร

2.4.2 ประวัติความเป็นมา บ้านปราสาทเป็นแหล่งโบราณคดีที่ขุดแต่งใหม่เป็นแห่งที่ 2 ต่อจากบ้านเชียง ที่มีลักษณะเป็นพีพิธภันท์กลางแจ้ง จากการขุดแต่งหลุมพบโครงกระดูกมนุษย์ที่มีสภาพสมบูรณ์ และไม่สมบูรณ์ หันศีรษะไปทางทิศต่าง ๆ มีการฝังภาชนะดินเผาแบบเคลือบโคลนสีแดง แบบลายเชือกทาบ เครื่องประดับต่าง ๆ เช่น กำไลเปลือกหอย ลูกปัด แหวนสำริด กำไลสำริด เครื่องประดับศีรษะทำด้วยสำริด เป็นต้น จากหลักฐานที่ค้นพบสันนิษฐานว่า บ้านปราสาทมีชุมชนอาศัยอยู่ ตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์มาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ ที่มีหลักฐานของกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดี และแบบเขมรโบราณ ระยะเวลาอยู่ในระหว่าง 2,500-3,000 ปีมาแล้ว โดยแต่ละชั้นดินที่ขุดพบโครงกระดูกจะมีอายุแตกต่างกัน คือชั้นที่ลึกที่สุดประมาณ 5.50 เมตร อายุประมาณ 3,000 ปี ชั้นกลางประมาณ 5 เมตร อายุราว 2,500 ปี จนถึงชั้นบนสุดจะพบภาชนะยุคพิมายต่ำประมาณ 1,000 ปี ซึ่งพบได้ว่าบริเวณบ้านปราสาทแห่งนี้ ในช่วงดังกล่าวน่าจะมีความอุดมสมบูรณ์จนทำให้เกิดการตั้งชุมชนต่อเนื่องกันมาโดยตลอด

นอกจากจะเป็นแหล่งโบราณคดีที่น่าสนใจแล้ว ทางทิศเหนือของหมู่บ้านมีลำน้ำซึ่งเกิดจากต้นน้ำเขาใหญ่ไหลผ่านชื่อว่า “ลำธารปราสาท” ซึ่งถือเป็นลำน้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 9 ของ แหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ประกอบพิธีสำคัญของประเทศ โดยครั้งแรกเมื่องานพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ปี พ.ศ.2493 ประกอบพิธีวันกาญจนาภิเษก และพิธีฉลอง 72 พรรษา 6 รอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ในพ.ศ. 2539 และ พ.ศ.2542 ตามลำดับอีกด้วย

2.4.3 การพัฒนาและกิจกรรมของที่พักรโฮมสเตย์

โฮมสเตย์ บ้านปราสาทมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2536 หลังขุดค้นแหล่งโบราณคดีเสร็จทั้ง 3 หลุม โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ดำเนินการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกโดยการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการอีสานเขียว จำนวน 9 ล้านบาท กรมศิลปากรดำเนินการขุดค้น ขุดแต่ง โบราณคดี ก่อสร้างโครงสร้างปกคลุมหลุมโบราณคดี 3 หลุม ทำถนนเข้าหมู่บ้าน สร้างอาคารศูนย์บริการข่าวสารนักท่องเที่ยว จัดโครงการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเสื่อกก เช่น ผ้าฝ้าย กระเป๋า หมวก ฯลฯ จากนั้น ททท. ได้จัดกิจกรรมโฮมสเตย์ โดยนำนักศึกษาทั้ง 4 ภาค รุ่นละ 40 คน เข้าพักค้างคืนหลังละ 1 คน ทุกช่วงปิดภาคเรียนรุ่นละ 3 วัน 2 คืน โดย ททท. สนับสนุนอาหารให้บ้านพักรโฮมสเตย์ และยังไม่เก็บค่าใช้จ่าย จนกระทั่งปี พ.ศ.2540 จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการโฮมสเตย์ มีนายบุญช่วย แรมพิมาย เป็นประธานกรรมการ ททท. ได้นำคณะกรรมการไปดูงานโฮมสเตย์ ณ หมู่บ้านคีรีวง อำเภอคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากนั้นได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ร่วม 9 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มโฮมสเตย์ 2) กลุ่ม/ศิลปวัฒนธรรม 3) กลุ่มสตรีสหกรณ์ 4) กลุ่มทอผ้า/เลี้ยงหม่อนไหม 5) กลุ่มทำเครื่องดนตรีไทย 6) กลุ่มผลิตภัณฑ์จากต้นตาล 7) กลุ่มทำขนมและอาหาร 8) แหล่งโบราณคดี 9) กลุ่มไม้ตัด

นับแต่จัดตั้งคณะกรรมการโฮมสเตย์ในปี พ.ศ.2540 ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการฯ ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ คือ

1) ให้ชุมชนบ้านปราสาท เป็นตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ทันสมัยวัฒนธรรมชนบท

2) ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา และเรียนรู้ถึงชีวิต วัฒนธรรมตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของชุมชนบ้านปราสาท

3) ให้ชุมชนได้มีอาชีพเสริม และมีรายได้จากการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่นตนเอง ภายใต้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

บ้านปราสาทแบ่งออกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ 7 และหมู่ 17 ปัจจุบันบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์แบ่งออกเป็น 36 หลัง อยู่ในหมู่ 7 จำนวน 16หลัง อีก 19 หลังอยู่ในหมู่ 17 มีคณะกรรมการโฮมสเตย์จำนวน 15 คน เป็นผู้บริหารจัดการ โดยมีค่าใช้จ่าย ดังนี้

● นักท่องเที่ยวชาวไทย คนละ 300 บาท / คืน (อาหาร 2 มื้อ)

● นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ คนละ 400 บาท / คืน (อาหาร 2 มื้อ)

นอกจากนั้น ได้จัดให้มีกิจกรรมเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ กิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับนักท่องเที่ยว และนำชมแหล่งโบราณคดีโดยวิทยากรท้องถิ่น กิจกรรมโฮมสเตย์แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยร่วมกิจกรรมลักษณะส่วนตัวและเป็นหมู่คณะในโครงการต่าง ๆ ตลอดมา ซึ่งส่งผลให้ได้รับรางวัลชนะเลิศจากต่างประเทศ 2 รางวัล คือ

● รางวัลชนะเลิศ Pata Gold Awards 1994 ประเภท Pata Heritage & Culture จาก Pacific Asia Travel Association.

● รางวัลรองชนะเลิศ The Aseanta Awards for Excellence in Tourism 1996 ในประเภท The Best Asean Cultural Preservation Effort.

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย (2549)⁶ ได้สรุปสถานการณ์และผลการสำรวจด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย พบปัญหา 5 ด้าน คือ ด้านที่ 1 เรื่อง การจัดการมูลฝอย อุทยานแห่งชาติมีการจัดการมูลฝอย โดยจัดให้มีสถานที่หรือหลุมขนาดใหญ่เพื่อแยกและฝังกลบ และจากการสำรวจพบว่ามีการจัดที่รองรับมูลฝอยตามจุดต่าง ๆ แต่ยังไม่มีการคัดแยกมูลฝอยมีบางจุดที่รองรับมูลฝอยไม่มีฝาปิด มีสัตว์มาคุ้ยเขี่ยรื้อกิน เศษอาหาร ทำให้เกิดความสกปรก ส่วนบริเวณหลุมจะมีสัตว์มาคุ้ยเขี่ยหาเศษอาหารเป็นประจำไม่สามารถป้องกันและควบคุมได้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาจากนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ทิ้งมูลฝอยบริเวณข้างทาง ด้านที่ 2 เรื่อง การจัดการสิ่งปฏิกูล จากการสำรวจพบว่า อุทยานแห่งชาติมีการจัดการสิ่งปฏิกูลโดยจัดให้มีห้องน้ำ ห้องส้วมแยกเพศชาย-หญิงไว้บริการนักท่องเที่ยวเฉพาะบางจุด ทุกจุดยังไม่ผ่านเกณฑ์ส้วมสาธารณะ ของกรมอนามัย (HAS) โดยจะพบปัญหาในเรื่องการทำความสะอาด เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดไม่เพียงพอต่อการทำความสะอาดและบางจุดไม่มีผู้ดูแลสภาพกลอนประตูบางจุดชำรุด โถปัสสาวะ คอห่าน อ่างล้างมือ พื้น ผนัง มีคราบสกปรกติดอยู่ ด้านที่ 3 เรื่อง การจัดการน้ำเสีย พบว่า ยังไม่มีการจัดการน้ำเสียที่ได้มาตรฐาน มีเฉพาะบ่อดักไขมันเบื้องต้น บริเวณร้านอาหาร/แผงลอย และมีการปล่อยน้ำเสียที่ยังไม่ผ่านการบำบัดออกสู่สิ่งแวดล้อมโดยตรง และอาจปนเปื้อนกับแหล่งน้ำธรรมชาติที่นำมา

ใช้อุปโภคบริโภคได้ หรือมีผลกระทบต่อสัตว์ป่าที่มากินน้ำจากแหล่งน้ำนั้น ด้านที่ 4 เรื่อง การจัดหาน้ำใช้ ส่วนใหญ่ น้ำใช้เป็นน้ำฝน น้ำซับ หรือน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติจะมีสภาพเป็นน้ำกระด้าง ทำให้เปลี่ยนแปลงน้ำในการชำระ ควรมีการปรับสภาพน้ำที่ได้มาตรฐานก่อนนำมาใช้ ด้านที่ 5 เรื่อง การจัดการที่פקค้างคิน (บ้านพักบริเวณลานกางเต็นท์) พบว่ามีปัญหาในเรื่องที่พักบริเวณเชิงเขามีบ้านพักน้อย และยังไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทั้งหมดในแต่ละวัน และที่พักเรือนแถวจะมีปัญหาในเรื่องห้องน้ำ ห้องส้วม ไม่มีผู้ดูแลทำความสะอาด สภาพทรุดโทรมไม่น่าใช้ ไฟฟ้าชำรุด ทั้งนี้ คณะผู้สำรวจของสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา 15 ข้อ ได้แก่

- 1) การแก้ไขปรับปรุงสภาพแวดล้อม ควรมีการจัดการองค์ประกอบอย่างระมัดระวัง เช่น ร้านอาหาร/แผงลอย ห้องน้ำ/ห้องส้วม ศูนย์บริการต่าง ๆ ควรคำนึงถึงเรื่องความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและรักษาสภาพธรรมชาติไว้ให้ยั่งยืนที่สุด
- 2) ควรมีการจัดการมูลฝอยที่สามารถให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น ทำที่รองรับขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่เพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดวกทิ้ง ซึ่งควรมีลักษณะเป็นกรงตาข่ายลวดหรือตาข่ายพลาสติกสำหรับใส่ขยะประเภทขวดพลาสติก, กระจังอลูมิเนียม
- 3) ควรมีการป้องกันสัตว์ป่ามาคุ้ยเขี่ยบริเวณหลุมขยะมูลฝอยรวม เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อและป้องกันการบาดเจ็บหรืออันตรายอื่น ๆ ต่อชีวิตสัตว์ จากการคุ้ยเขี่ยขยะมูลฝอย
- 4) ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมการทำความสะอาดห้องน้ำห้องส้วม และทำเป็นประจำทุกวัน
- 5) ควรมีการสำรวจและซ่อมแซมประตูก่อนประตู ไฟฟ้าบริเวณห้องน้ำห้องส้วมที่มีการชำรุด ให้ใช้งานได้
- 6) ควรจัดหาสถานที่สำหรับเป็นบ่อพักน้ำเสียหรือจัดระบบบำบัดที่ใช้การได้ก่อนปล่อยลงสู่สิ่งแวดล้อม
- 7) ควรมีการปรับสภาพน้ำใช้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ (สภาพน้ำกระด้าง) ก่อนนำมาใช้
- 8) ควรมีการดำเนินการพัฒนาร้านอาหาร/แผงลอยอย่างต่อเนื่อง
- 9) ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาทำความสะอาดบริเวณโดยรอบและภายในบ้านพักอย่างสม่ำเสมอ
- 10) ควรจัดสถานที่จัดภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นและเป็นเอกลักษณ์ของอุทยานแห่งชาติ ภูกระดึง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น สวนสนสองใบ สวนสนสามใบ สวนกุหลาบแดง สวนเมเปิ้ล ฯลฯ
- 11) ควรมีการเก็บตัวอย่างน้ำหรือตัวอย่างอื่น ๆ ตรวจสอบถึงช่วงเทศกาลท่องเที่ยว
- 12) ควรมีการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการฟื้นฟูร่วมกัน และผลักดันให้เกิดการดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติภูกระดึง
- 13) จัดทำโครงการโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา, โครงการนักท่องเที่ยวขอบอก ฯลฯ ซึ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญ รู้จักรักและหวงแหนช่วยกันดูแลรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ
- 14) ควรมีการฟื้นฟูนอกฤดูการท่องเที่ยวหรือดำเนินการช่วงปิดอุทยานโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม เช่น จัดให้มีการรณรงค์คืนความสดใสให้ภูกระดึง
- 15) จัดทำสื่อรณรงค์โครงการต่าง ๆ

2.5.2 วิชชุตตา ให้เจริญ (บทคัดย่อ, 2546)⁷ ได้ทำการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮม สเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา ทำการศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่าชุมชนเกาะยาวน้อยมีกระบวนการจัดการท่องเที่ยว 4 กระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การจัดสายงาน การดำเนินงาน และการควบคุมการดำเนินงาน โดยมีปัจจัยเอื้อที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อยู่ 6 ประการ ได้แก่ ทุนทางบุคคล ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนภายนอก ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มี 2 ลักษณะ คือ ปัญหาภายในเกี่ยวกับการบริหารภายในคณะกรรมการ และปัญหาภายนอกซึ่งเกิดจากการจัดการท่องเที่ยวที่ซ้อนทับกันในชุมชนและการเอาใจใส่นักท่องเที่ยวมากเกินไปของเจ้าของบ้านพัก แนวทางแก้ไข คือ ต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน การดำเนินงานต่าง ๆ ต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ เมื่อมีปัญหาต้องพูดคุยทำความเข้าใจกันและทุกคนต้องยึดมั่นในแนวทางการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่ได้ตั้งไว้

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Design)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับการวิจัยแบบสำรวจเชิงวิเคราะห์ (Analytical Survey Research)

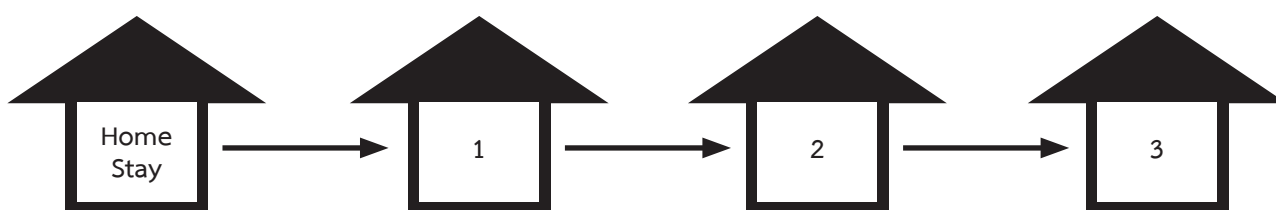
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรที่ศึกษา การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มประชากรในบ้านปราสาท หมู่ 7 และ หมู่ 17 ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักบ้านโฮมสเตย์ในหมู่บ้านดังกล่าว

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งกลุ่มศึกษาเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชาชนตำบลธารปราสาทที่อาศัยอยู่จริงในพื้นที่บ้านปราสาท อย่างน้อย 1 ปี ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เป็นหมู่บ้านที่มีการให้บริการโฮมสเตย์ ทั้งตำบลมี 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 7 และหมู่ 17 มีจำนวนประชากร 573 คน และ 308 คน จำนวนหลังคาเรือน 125 หลัง และ 88 หลัง ตามลำดับ

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non probability sampling) ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามบ้านที่จัดบริการโฮมสเตย์ ทั้งหมดซึ่งมี 36 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่าง 31 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 86.11 ของบ้านที่จัดบริการโฮมสเตย์ (ส่วนที่เหลือไม่มีใครอยู่บ้าน) และบ้านที่ไม่ได้จัดให้บริการฯ ในจำนวนที่เท่ากันอีก 31 หลังคาเรือน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ โดยใช้บ้านที่ถัดจากบ้าน โฮมสเตย์ ไป 3 หลัง ใช้ทิศทางจากเพื่อนบ้านที่ใกล้ที่สุด บ้านโฮมสเตย์ เก็บข้อมูล 2 ครั้ง ก่อน-หลังดำเนินการ ส่วนบ้านไม่ใช่โฮมสเตย์ เก็บข้อมูล 1 ครั้ง

(ถ้าหลังที่ 3 ที่จะสำรวจเป็นบ้าน Home Stay อยู่แล้วให้ใช้บ้านถัดไป)

กลุ่มที่ 2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นประชาชนที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่มาใช้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ ช่วงเวลาที่มีการเก็บข้อมูลในกลุ่มที่ 1 โดยเก็บข้อมูลความพึงพอใจนักท่องเที่ยว 2 ครั้ง ก่อน-หลังดำเนินการ

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีเลือกทั้งหมดที่มาพักบ้านโฮมสเตย์และสมัครใจ

3.3 กระบวนการศึกษา

1) เริ่มจากศูนย์วิชาการพื้นที่เขตการสาธารณสุขที่ 13 ร่วมกันจัดตั้งทีมงานจำนวน 12 คน ซึ่งประกอบด้วย นายแพทย์ นักวิชาการสาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีความเชี่ยวชาญจากสาขาอาชีพของศูนย์วิชาการ 6 หน่วยงาน โดยมีการกำหนดให้ศูนย์อนามัยที่ 5 นครราชสีมา เป็นผู้บริหารจัดการโครงการหลัก (เจ้าภาพ)

2) องค์กรประกอบของทีมงานและบทบาทความรับผิดชอบ โครงการวิจัยของศูนย์วิชาการเขตการสาธารณสุขที่ 13 มีการประชุมพิจารณาแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ดังนี้

องค์กรประกอบของทีมงาน	บทบาทหน้าที่
1. ศูนย์อนามัยที่ 5	<ol style="list-style-type: none"> 1. หน่วยงานหลักในการเขียนโครงร่างวิจัยและเสนอของบประมาณ 2. เป็นแกนกลางในการประสานงาน พื้นที่วิจัย/เชิญ Stakeholders ประชุม 3. สร้างเครื่องมือชุดที่ 1, 2 คือ การบริหารจัดการ, ข้อมูลพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวและการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชนรวมทั้งเตรียมเครื่องมือที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ แบบสำรวจ Setting 4. ผลิตเครื่องมือวิจัยทุกชุด 5. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป อนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจิต 6. เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
2. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 นครราชสีมา	<ol style="list-style-type: none"> 1. แปลเครื่องมือ ความพึงพอใจนักท่องเที่ยว (อังกฤษ) 2. เก็บข้อมูลค่า HI, CI 3. เป็น Facilitator ในการจัดเวทีประชาคมและวิทยากรจัดการความรู้ 4. วิเคราะห์ข้อมูล ความพึงพอใจนักท่องเที่ยว
3. ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ นครราชสีมา	<ol style="list-style-type: none"> 1. เก็บข้อมูลสารปนเปื้อนอาหารร้านค้าในชุมชน 2. เป็น Note taker ในการจัดเวทีประชาคม
4. ศูนย์สุขภาพจิตที่ 5 นครราชสีมา	<ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างเครื่องมือความพึงพอใจนักท่องเที่ยว 2. เตรียมเครื่องมือประเมินดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตชุมชน
5. โรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมา ราชนครินทร์	

3) กำหนดกิจกรรมบูรณาการ ได้แก่ การบูรณาการเครื่องมือ โดยทบทวนเครื่องมือชุดที่ 2 : เฉพาะมาตรฐาน ด้านที่พัก, ชุดที่ 3 : มาตรฐานอาหารปลอดภัยของบ้านพัก และชุดที่ 5 : ความพึงพอใจนักท่องเที่ยว ร่วมประชุม ร่วมเก็บข้อมูลก่อน-หลังดำเนินงาน ร่วมประสานงานและจัดกิจกรรมในพื้นที่ ร่วมตรวจสอบร่างรายงานฉบับสมบูรณ์

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการสร้างร่วมกันโดยนักวิชาการจากศูนย์วิชาการเขตการ สาธารณสุขที่ 13 ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานวิชาการที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา 6 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 นครราชสีมา ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ นครราชสีมา ศูนย์สุขภาพจิตที่ 5 โรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมาราชชนินทร์ ศูนย์วิศวกรรมกรรมแพทย์ที่ 4 นครราชสีมา และศูนย์อนามัยที่ 5 นครราชสีมา ดังนั้น เครื่องมือวิจัยจึงประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป เครื่องมือที่สร้างขึ้นในส่วนนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์การจัดการบริการโฮมสเตย์ และแบบเก็บข้อมูลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 : การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในส่วนนี้ประกอบด้วย เครื่องมือที่สร้างขึ้นได้แก่ แบบประเมินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน และใช้เครื่องมือที่มีอยู่แล้วดังนี้

- แบบตรวจร้านอาหาร Clean Food Good Taste จำนวน 15 ข้อ
- แบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมสาธารณสุข จำนวน 16 ข้อ
- แบบรายงานการสำรวจและควบคุมลูกน้ำยุงลาย
- ชุดทดสอบสารปนเปื้อนในอาหาร ของศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ นครราชสีมา

ส่วนที่ 3 : มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวระดับครัวเรือน ใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นดังนี้

- แบบประเมินมาตรฐานด้านที่พักโฮมสเตย์ ทุกบ้านที่เป็นสมาชิกและไม่ใช่มสมาชิก จำนวน 34 ข้อ ประกอบด้วย ตัวชี้วัดด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพัก ตัวชี้วัดด้านสุขภาวะในครอบครัว
- แบบประเมินความปลอดภัยด้านอาหารสำหรับบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ จำนวน 18 ข้อ

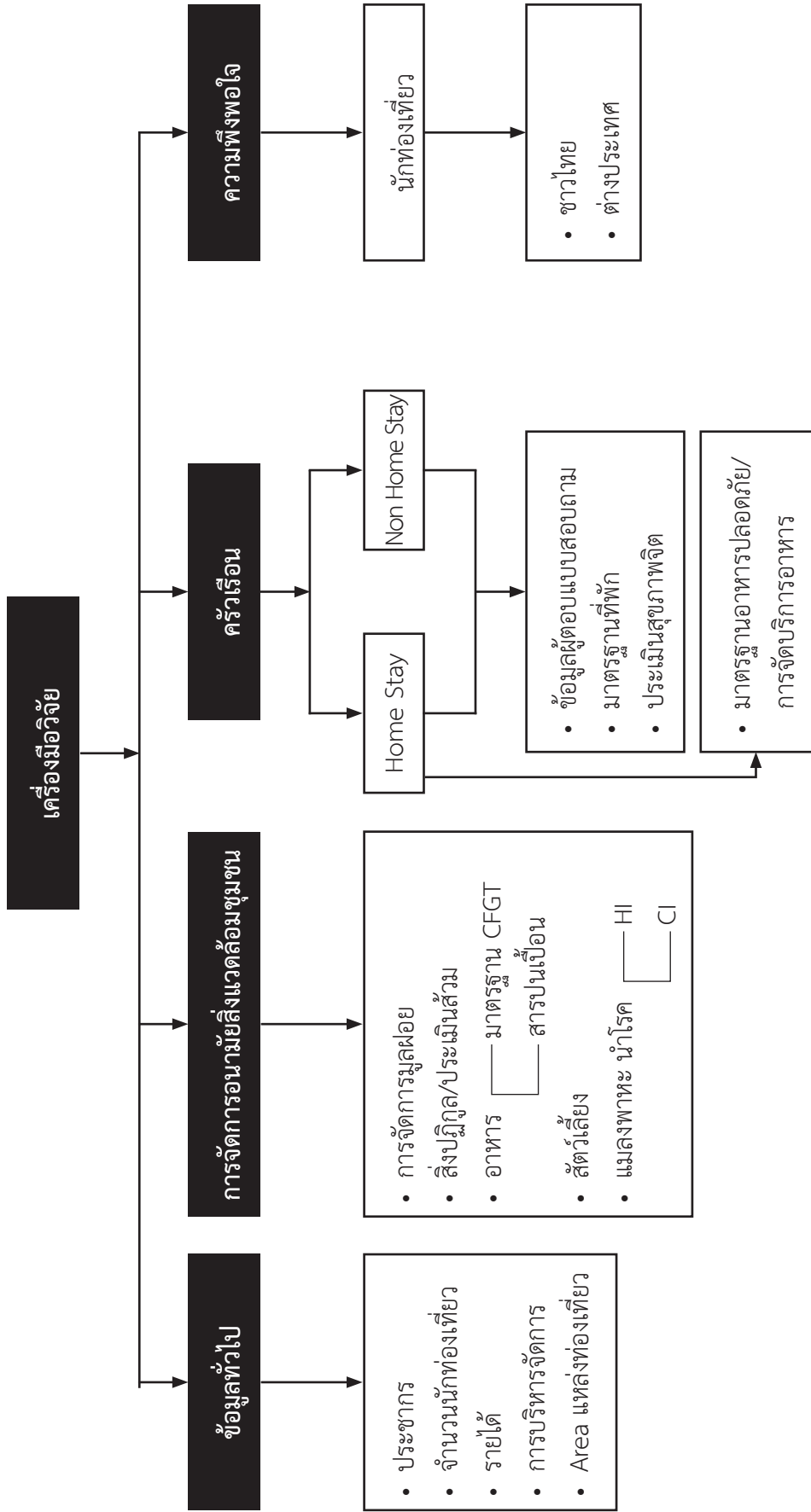
ส่วนที่ 4 : สุขภาพจิตชุมชน ใช้เครื่องมือที่มีอยู่แล้ว

- แบบประเมินดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตชุมชนในมุมมองประชาชน จำนวน 22 ข้อ

ส่วนที่ 5 : ความพึงพอใจนักท่องเที่ยว ใช้เครื่องมือที่นักวิจัยสร้างขึ้น

- แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจนักท่องเที่ยว จำนวน 28 ข้อ
- Questionnaire About Satisfaction of Visitor Who Used Home Stay Service.

คณะผู้วิจัยได้มีการประชุมเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาวิชาการเชิงบูรณาการด้านสาธารณสุข จนได้ข้อสรุปเครื่องมือวิจัย ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 : เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) คณะผู้วิจัย ได้มีการประชุมชี้แจงเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่เช่น อบต., สำนักงานสาธารณสุขโนนสูง และสถานีอนามัยตลาดแค ที่ห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขอำเภอโนนสูง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ กำหนดแผนการเก็บข้อมูล

2) ศูนย์อนามัยที่ 5 เป็นแกนหลักในการบูรณาการเครื่องมือวิจัยบางชุดที่สามารถปรับได้

3) ศูนย์อนามัยที่ 5 เป็นผู้ประสานงานระหว่างพื้นที่และศูนย์วิชาการต่าง ๆ

4) คัดเลือกช่วงเวลาเก็บข้อมูลจากแผนของคณะกรรมการโฮมสเตย์โดยเป็นช่วงเวลาที่มีย่านท่องเที่ยวมาพักค้างแรม และผู้เก็บข้อมูลหลักจะมีการพักค้างแรมด้วยเช่นกัน

5) ข้อมูลปฐมภูมิ

5.1) เก็บจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ คณะผู้เก็บข้อมูลอธิบายวิธีตอบแบบประเมิน, แบบสอบถามจนมีความเข้าใจ และสามารถตอบแบบประเมินได้ ในรายที่ไม่สามารถทำแบบประเมินได้เอง ผู้เก็บข้อมูลจะเป็นผู้สัมภาษณ์และบันทึกคำตอบ โดยใช้เวลาประมาณ 25-30 นาที

5.2) แบ่งบทบาทการเก็บข้อมูลตามความเชี่ยวชาญการใช้เครื่องมือของแต่ละหน่วยงานวิชาการเช่นการหาค่าลูกน้ำยุงลายจะเป็นนักวิชาการจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 เป็นต้น

6) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ รายได้ จำนวนนักท่องเที่ยว ประชากรตามกลุ่มอายุ การบริหารจัดการโฮมสเตย์ เก็บจากรายงานของสถานีอนามัยตลาดแค และคณะกรรมการบ้านพักโฮมสเตย์โดยนักวิชาการศูนย์อนามัยที่ 5 นครราชสีมา

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าต่ำสุด-สูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหรือ Standard Deviation

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษา เรื่อง “การพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” มีผลการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ข้อมูลประชากรแยกตามกลุ่มอายุ/เพศ
- 1.2 ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวแยกชาวไทย/ต่างประเทศ และแยกรายเดือนในปี พ.ศ.2541-2548
- 1.3 ข้อมูลรายได้ของหมู่บ้านแยกรายเดือนในปี พ.ศ. 2541-2548
- 1.4 ข้อมูลการบริหารจัดการจากการสัมภาษณ์ประธานกรรมการโฮมสเตย์
- 1.5 ข้อมูลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโบราณคดี

2. การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ของชุมชนระยะที่ 1

3. การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรคระดับครัวเรือนระยะที่ 1

- 3.1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม
- 3.2 การประเมินมาตรฐานด้านที่พัก
- 3.3 การประเมินมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัย
- 3.4 การประเมินดัชนีวัดสุขภาพจิต

4. การจัดเวทีประชาคมโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

5. การสนับสนุนการดำเนินงานแก่ชุมชนโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การจัดการความรู้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย”

6. การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ของชุมชนระยะที่ 2

7. การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรคระดับครัวเรือนระยะที่ 2

- 7.1 การประเมินมาตรฐานด้านที่พัก
- 7.2 การประเมินมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัย

8. การเปรียบเทียบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวระยะที่ 1 และระยะที่ 2

9. การประเมินผล

- 9.1 สุขภาพจิตชุมชน
- 9.2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4.1 ข้อมูลทั่วไป คณะผู้วิจัยได้มีการจัดแบ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็น 4 ด้านด้วยกัน คือ

4.1.1 ข้อมูลประชากรแยกตามกลุ่มอายุ/เพศ โดยพบว่าประชากรบ้านปราสาทใต้ หมู่ 7 มีมากกว่าหมู่ 17 สำหรับกลุ่มอายุที่มากที่สุดในหมู่ 7 ได้แก่ กลุ่มอายุ 5-9 ปี และ 30-34 ปี เป็นจำนวนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 8.73 ส่วนหมู่ 17 กลุ่มอายุ 10-14 ปี มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 10.71 โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : แสดงข้อมูลจำนวนประชากร แต่ละกลุ่มอายุโดยแยกเพศในหมู่ 7, 17

กลุ่มอายุ	หมู่ 7 บ้านปราสาทใต้			หมู่ 17 บ้านธารปราสาท		
	ช.	ญ.	รวม	ช.	ญ.	รวม
ต่ำกว่า 1 ปี	3	7	10	3	1	4
1-4 ปี	10	19	29	17	13	30
5-9 ปี	29	21	50	16	15	31
10-14 ปี	21	22	43	15	18	33
15-19 ปี	22	18	40	10	9	19
20-24 ปี	17	14	31	11	13	24
25-29 ปี	16	20	36	9	6	15
30-34 ปี	21	29	50	10	9	19
35-39 ปี	19	21	40	11	12	23
40-44 ปี	15	14	29	9	11	20
45-49 ปี	14	21	35	9	11	20
50-54 ปี	12	24	36	11	7	18
55-59 ปี	19	18	37	4	8	12
60-64 ปี	13	16	29	9	4	13
65-69 ปี	11	13	24	2	5	7
70-74 ปี	12	10	22	6	5	11
75-79 ปี	0	3	3	2	1	3
80-84 ปี	7	6	13	.	1	1
85 ปี +	5	5	10	1	4	5
ไม่ทราบ	1	5	6	0	0	0
รวม	267	306	573	155	153	308

4.1.2 ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาจำนวนนักท่องเที่ยวตามปี พ.ศ. 2541-2548 พบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวไทยสูงขึ้นเกือบทุกปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึง พ.ศ. 2548 โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2548, 2547 และ 2544 มีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุด 3 อันดับแรกคือ จำนวน 1,548 คน, 787 คน และ 772 ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 68.24 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยทั้งหมดที่เดินทางมาท่องเที่ยวในรอบ 8 ปี และเมื่อพิจารณาจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยพิจารณาแยกรายเดือน พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงฤดูฝน ช่วงเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ในรอบ 4 เดือนของปี พ.ศ. 2541-2548 มีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 2,807 คน คิดเป็นร้อยละ 61.65 ของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยทั้งหมดส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาเข้าพักบ้านโฮมสเตย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2548 พบว่ามีจำนวนสูงสุดในปี พ.ศ. 2547 คือจำนวน 155 คน เมื่อนับจำนวนรวมนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในรอบ 7 ปี มีจำนวน 476 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดโดยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวคือราวเดือนกุมภาพันธ์และพฤศจิกายน คิดเป็นร้อยละ 47.7 ของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศตลอดทั้งปี รายละเอียดดังตารางที่ 2

4.1.3 ข้อมูลรายได้ของหมู่บ้าน (บ้านพักโฮมสเตย์) แยกรายเดือนในปี พ.ศ. 2541-2548

เมื่อพิจารณารายได้ต่อปีของหมู่บ้านบ้านพักโฮมสเตย์ พบว่าปี พ.ศ.2541 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของโครงการ จะมีรายได้น้อยที่สุด ส่วนปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่ได้รับข้อมูล จะมีรายได้ต่อปีสูงสุดคือ จำนวน 643,048 บาท ในรอบ 8 ปี จะมีรายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวน 259,874 บาท เมื่อพิจารณารายได้ในแต่ละเดือนตลอด 8 ปี พบว่าช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม มีรายได้รวมกันคิดเป็นร้อยละ 43.46 ซึ่งมีค่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงอื่นและมีความสอดคล้องกับข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนกรกฎาคม-ตุลาคมและเมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือนของบ้านพักโฮมสเตย์รวมกันทุกหลังคาเรือนคิดเป็น 21,656 บาท ดังนั้นรายได้ของบ้านพักโฮมสเตย์ โดยเฉลี่ยในรอบ 8 ปีที่ผ่านมา คิดเป็น 656.25 บาท/หลัง/เดือน ซึ่งมีรายละเอียดในตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 2 : แสดงข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย/ต่างประเทศ และแยกรายเดือนในปี พ.ศ. 2541-2548

ปี พ.ศ.	แยกนักท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยวแยกรายเดือน														
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม		
2541	ไทย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	18
	ต่างประเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2542	ไทย	-	-	4	41	-	-	-	-	-	-	12	51	-	2	108
	ต่างประเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	5
2543	ไทย	-	-	35	-	-	-	-	61	105	193	47	-	47	-	441
	ต่างประเทศ	3	41	2	-	30	-	-	-	-	-	4	-	-	-	80
2544	ไทย	40	50	104	-	44	-	45	121	151	187	-	-	-	-	772
	ต่างประเทศ	7	-	2	-	-	-	3	-	2	22	2	-	-	-	38
2545	ไทย	100	56	-	-	-	-	41	33	37	-	-	-	-	-	267
	ต่างประเทศ	-	20	3	-	-	-	-	-	-	2	-	25	-	-	50
2546	ไทย	154	145	20	-	40	-	58	51	75	69	-	-	-	-	612
	ต่างประเทศ	-	43	-	-	-	-	25	-	6	-	-	8	-	-	82
2547	ไทย	103	-	-	130	-	-	94	93	47	117	53	150	108	10	787
	ต่างประเทศ	3	9	-	-	-	-	20	5	-	-	-	10	-	-	155
2548	ไทย	245	-	13	-	119	-	123	670	171	146	-	-	-	-	1,548
	ต่างประเทศ	2	-	3	36	-	-	-	16	-	3	-	-	-	-	66
รวม	ไทย	642	251	176	171	203	91	361	1,029	586	724	118	201	118	201	4,553
	ต่างประเทศ	15	113	10	36	30	6	48	21	8	30	114	45	114	45	476
	รวม	657	365	186	207	233	97	409	1,050	594	754	232	246	232	246	5,029

ตารางที่ 3 : แสดงข้อมูลรายได้ของหมู่บ้านแยกราชโยในปี พ.ศ.2541-2548

ปี พ.ศ.	รายได้ของหมู่บ้านแยกราชโยเดือน													รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม	
2541	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,400	-	10,400	
2542	-	-	3,700	28,700	-	-	-	-	-	9,050	-	28,000	69,450	
2543	3,250	37,750	15,800	-	14,500	-	28,000	39,000	85,700	25,700	-	-	249,700	
2544	18,800	18,500	55,725	-	18,200	11,500	42,425	55,600	69,400	2,800	-	-	314,440	
2545	58,250	27,300	2,950	-	-	-	12,400	15,100	2,800	-	-	6,250	139,850	
2546	65,800	65,100	8,500	-	17,000	-	58,100	88,400	23,200	-	-	8,900	370,650	
2547	40,550	3,850	-	41,500	-	-	49,400	3,750	27,600	58,850	17,500	-	281,500	
2548	107,928	-	14,200	56,000	121,200	23,150	119,850	106,460	67,360	-	-	-	643,048	
รวม	294,578	152,500	100,875	126,200	170,900	34,650	310,175	308,310	285,110	97,750	60,650	60,650	2,078,998	
เรียงลำดับรายได้ จากมากไปหาน้อย	3	6	9	8	5	12	1	2	4	10	11			

ตารางที่ 4 : แสดงข้อมูลรายได้ของหมู่บ้านโนนเฉลียว

ข้อมูลรายได้	จำนวน (บาท)
1. รายได้ทั้งหมด (8 ปี)	2,078,998.00
2. รายได้เฉลี่ยต่อปี	259,874.00
3. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	21,656.00
4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อหลังคาเรือน	656.25

4.1.4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประธานกรรมการโฮมสเตย์ (นายบุญช่วย แรมพิมาย)

1) ความเป็นมา

เริ่มจากการขุดพบแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท หมู่ที่ 7 บ้านปราสาทใต้ ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา จนกระทั่งมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในปี 2536 เพื่อให้แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทมีความพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว ททท.จึงเริ่มดำเนินการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกถนนหนทาง ระบบประปาหมู่บ้าน ส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากต้นกก และจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ขึ้นโดย ททท. นำนักศึกษาทั้ง 4 ภาค รุ่นละ 40 คน เข้าพักค้างคืนหลังละ 1 คนทุกช่วงปิดภาคเรียนรุ่นละ 3 วัน 2 คืน โดย ททท. สนับสนุนข่าวสาร ไข่ไก่ น้ำปลา น้ำมันพืช ให้บ้านพักโฮมสเตย์ และยังไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากผู้เข้าพัก จนกระทั่งปี 2540 จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการโฮมสเตย์ ประกอบด้วยสมาชิก 14 คน จาก 14 หลังคาเรือน มีนายบุญช่วย แรมพิมาย เป็นประธานกรรมการ ททท. ได้นำคณะกรรมการไปดูงานกิจกรรมโฮมสเตย์ ณ หมู่บ้านคีรีวง อำเภอคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากนั้นได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ รวม 8 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มโฮมสเตย์ 2) กลุ่มศิลปวัฒนธรรม 3) กลุ่มสตรีสหกรณ์ (ผลิตภัณฑ์จากต้นกก) 4) กลุ่มทอผ้า/เลี้ยงหม่อนไหม 5) กลุ่มทำเครื่องดนตรีไทย 6) กลุ่มผลิตภัณฑ์จากต้นตาล 7) กลุ่มทำขนมและอาหาร 8) แหล่งโบราณคดีและภายหลังมีเพิ่มเติม คือ กลุ่มไม้ดัดเป็นกลุ่มที่ 9

นับแต่จัดตั้งคณะกรรมการโฮมสเตย์ขึ้นในปี 2540 และแบ่งบ้านปราสาทออกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ 7 กับ หมู่ 17 จึงได้เริ่มเก็บค่าบริการจากนักท่องเที่ยวที่เข้าพักค้างคืนในอัตราคนละ 200 บาท/คืน (อาหาร 2 มื้อ) สำหรับชาวไทย และ 300 บาท สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หากต้องมีพิธีบายศรีสู่ขวัญและบริการนำชมกลุ่มต่าง ๆ คิดค่าบริการคนละ 2,000 บาท ตั้งแต่ปี 2542 พิธีบายศรีสู่ขวัญพร้อมบริการนำชมกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มเป็นคนละ 2,500 บาท จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปี 2547 ได้รับการประเมินรับรองเป็นโฮมสเตย์มาตรฐาน “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ที่พักรัชมรรคา)” จากสำนักงานการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และจะครบวาระต่ออายุการเป็นมาตรฐานในปี 2549

2) สถานการณ์ปัจจุบัน

ปัจจุบันบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์มีอยู่ 36 หลัง อยู่ในหมู่ 7 จำนวน 17 หลัง อีก 19 หลังอยู่ใน หมู่ 17 มีคณะกรรมการโฮมสเตย์ จำนวน 15 คน เป็นชุดเดิมตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2540 มีหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ/ตำบลเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา มีการประชุมเดือนละครึ่ง

การจัดกิจกรรมให้กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 2 วัน 1 คืน คือหากเป็นหมู่คณะจะจัดให้มีพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับนักท่องเที่ยวช่วงเย็นถึงค่ำ รุ่งเช้าจัดอาหารให้นักท่องเที่ยวทำบุญตักบาตร นำชมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่ 7 และหมู่ 17 ทั้ง 8 กลุ่มกิจกรรม กรณีไม่พักค้างคืนคิดค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร (2 มื้อ) คนละ 150 บาท และคิดค่าใช้จ่ายในกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญและเยี่ยมชมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ คนละ 2,500 บาท (ค่าวงมโหรี 500 บาท ค่าจัดทำบายศรีและหมอลำพร้อมเครื่องเสียง 1,000 บาท ค่าแสดงของนักเรียน ชุดละ 500 บาท และค่าบริการ 500 บาท)

การบริหารจัดการงบประมาณของกิจกรรมโฮมสเตย์ ประกอบด้วยกองทุน 2 กองทุน คือ กองทุนแหล่งโบราณคดีซึ่งได้จากบริจาคและกองทุนกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งเรียกเก็บจากสมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์กรณีมีการพักค้างคืน หลังละ 100 บาท และเรียกเก็บค่าอาหาร 50 บาท/คนเข้าพักเป็นอาหารเลี้ยงรวมช่วงพิธีบายศรีสู่ขวัญโดยแต่ละหลังรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 3 คน

แหล่งวัตถุดิบเพื่อจัดบริการอาหารให้นักท่องเที่ยวคือ ตลาดพิมาย(เมืองใหม่) โดยมอบหมายให้กลุ่มทำขนมและอาหารเป็นผู้ไปจัดซื้อ ส่วนน้ำดื่มเป็นน้ำดื่มบรรจุขวด และน้ำใช้จากระบบประปาหมู่บ้านที่มีลำธารปราสาทเป็นแหล่งน้ำดิบ

แผนการพัฒนากิจกรรมโฮมสเตย์ มีการเสนอขอผ่านไปยังแผนพัฒนา 5 ปี ของ อบต. ธารปราสาท จำนวน 3 โครงการ คือ

ก. ขยายทางเข้าหมู่บ้านไม่ให้เป็นคอขวด โดยได้งบประมาณปี 2549 จาก อบต. ขยายถนนทางเข้าหมู่บ้านเพิ่มด้านละ 50 เมตร

ข. ขุดลอกลำธารปราสาท เพื่อเพิ่มเสริมภูมิทัศน์ของชุมชน รวมทั้งอาจจัดหาเรือถีบท่องเที่ยวลำธาร

ค. พัฒนาบุคลากร ได้รับงบประมาณจาก อบต. ปีละ 20,000 บาท ในการอบรมยุวมัคคุเทศก์ และ การศึกษาดูงานของคณะกรรมการโฮมสเตย์

3) ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

3.1) จำนวนนักท่องเที่ยวที่จองไว้มักจะมีจำนวนน้อยกว่าตัวเลขที่สั่งจอง บางคนไม่ตรงต่อวัน/เวลา และบางครั้งถึงกับสั่งยกเลิกอย่างกระชั้นชิด แก้ไขโดยกำชับให้ผู้ติดต่อส่งรายชื่อคณะผู้เข้าพักค้างคืนเพื่อสะดวกต่อการจัดเข้าบ้านพัก

3.2) การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เนื่องจากสมาชิกโฮมสเตย์ส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ ป.4 แก้ไขโดย ททท. จัดทำคู่มือคำศัพท์ภาษาอังกฤษ-ไทย ภาษาญี่ปุ่น-ไทย

3.3) วัฒนธรรมการแต่งกาย โดยเฉพาะชาวต่างประเทศ เสนอให้ ททท. เผยแพร่ข่าวสารเรื่องการแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

4) ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะการส่งเสริมพัฒนากิจกรรมโฮมสเตย์

4.1) อยู่ระหว่างพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อีก 1 กลุ่ม คือ พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่แอบ วัดธารปราสาท โดยใช้ขบจากการบริจาค และการจำหน่ายวัดถมมงคล

4.2) จัดหาเรือถีบสำหรับนักท่องเที่ยวในลำธารปราสาท โดยต้องทำการขุดลอกลำธารปราสาทเสียก่อน

4.3) การบริหารจัดการของคณะกรรมการโฮมสเตย์ ไม่ควรเน้นธุรกิจเกินไป (คิดค่าบริการตามภาวะเศรษฐกิจ) ต้องเป็นเพียงรายได้เสริม

4.1.5 ข้อมูลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโบราณคดี

1) แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท หลุมขุดที่ 1 เป็นหลุมที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ตั้งอยู่ใกล้บ้านเรือนใน หมู่ 7 มีจุดนั่งพักผ่อน ไม่มีรั้วล้อมรอบ มีป้ายแสดงข้อมูลคือ ประวัติโครงกระดูก สภาพโดยทั่วไปของบริเวณแหล่งโบราณคดี มีความสะอาด ใกล้บริเวณหลุมขุดที่ 1 จะมีส้วมสาธารณะบริการนักท่องเที่ยว

2) แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท หลุมขุดที่ 2,3 เป็นหลุมที่มีขนาดเล็กกว่าหลุมที่ 1 ตั้งอยู่ในหมู่ 17 มีป้ายชื่อแสดงชื่อหลุม ไม่พบส้วมสาธารณะ แต่มีถังขยะอยู่ใกล้บริเวณหลุมขุด รวมทั้งมีการเลี้ยงไก่ชน, นก ใกล้บริเวณหลุมขุด

4.2 การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ชุมชนระยะที่ 1

4.2.1 การจัดการมูลฝอย จากการสำรวจหมู่ 7 และหมู่ 17 พบว่าทั้ง 2 หมู่บ้าน ไม่พบขยะตกหล่นบริเวณต่าง ๆ ของชุมชนไม่ว่าจะเป็นถนน ทางเดิน รางระบายน้ำ ฯลฯ บริเวณที่รองรับขยะไม่พบขยะตกค้าง ตกหล่น หรือกองอยู่รอบ ๆ และไม่พบการค้ำยขยะจากสัตว์เลี้ยง ส่วนความเพียงพอของถังขยะและถูกหลักสุขาภิบาลนั้นพบว่า บางหลังคาเรือนของหมู่ 17 ที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล คือ ไม่มีฝาปิด สำหรับในเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอยนั้น แต่ละครอบครัวจะรับผิดชอบกันเอง โดยขยะแห้งนำไปเผา ส่วนขยะเปียกจะกำจัดโดยวิธีฝังกลบ

4.2.2 การจัดการสิ่งปฏิกูล

1) **ระดับครัวเรือน** พบว่าทั้ง 2 หมู่บ้าน มีส่วนครอบคลุมทุกหลังคาเรือน และขนถ่ายสิ่งปฏิกูลโดยรถดูดส้วมของบริษัทเอกชน

2) **สิ่งแวดล้อม** ตั้งอยู่ใกล้บริเวณหลุมขุดที่ 1 จัดให้บริการฟรีโดยแยกเพศชาย-หญิง ผู้วิจัยได้ใช้แบบสำรวจประเมินเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับประเทศของกรมอนามัย 8 (มาตรฐาน HAS) ซึ่งมีเกณฑ์ 16 ข้อ แบ่งเป็นความสะอาด (Healthy : H) 9 ข้อ ความเพียงพอ (Accessibility : A) 2 ข้อ ความปลอดภัย (Safety :S) 5 ข้อ จากผลการสำรวจครั้งที่ 1 พบว่าไม่ผ่านเกณฑ์ความสะอาด 4 ข้อ ไม่ผ่านเกณฑ์ความเพียงพอ 1 ข้อ ส่วนเกณฑ์ความปลอดภัยผ่านเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์มาตรฐานระดับประเทศ (มาตรฐาน HAS)

เกณฑ์มาตรฐาน	ผลการประเมิน
ความสะอาด (Healthy : H)	
1. พื้น ผนัง เพดาน โถส้วม ที่ก่อดโถส้วม โถปัสสาวะ สะอาด ไม่มีคราบสกปรกอยู่ในสภาพดีใช้งานได้	X
2. น้ำใช้สะอาด เพียงพอ และไม่มีลูกน้ำยุง ภาชนะเก็บกักน้ำ ชันตักน้ำ สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้	X
3. กระดาดชำระเพียงพอต่อการใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ (อาจจำหน่ายหรือบริการฟรี) หรือสายฉีดน้ำชำระที่สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้	✓
4. อ่างล้างมือ ก๊อกน้ำ กระจก สะอาด ไม่มีคราบสกปรก อยู่ในสภาพดีและใช้งานได้	X
5. สบู่ล้างมือ พร้อมใช้ได้ ตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ	X
6. ถังรองรับมูลฝอย สะอาดมีฝาปิด อยู่ในสภาพดีไม่รั่วซึม ตั้งอยู่ในบริเวณอ่างล้างมือ หรือบริเวณใกล้เคียง	✓
7. มีการระบายอากาศดีและไม่มีการเหม็น	✓
8. สภาพท่อระบายสิ่งปฏิกูลและถังเก็บกักไม่รั่วแตกหรือชำรุด	✓
9. จัดให้มีการทำความสะอาด และระบบการควบคุมตรวจตรา เป็นประจำ	✓
ความเพียงพอ (Accessibility : A)	
10. จัดให้มีส้วมนั่งราบสำหรับผู้พิการผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์และประชาชนทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งที	X
11. สิ่งแวดล้อมพร้อมใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ	
ความปลอดภัย (Safety : S)	
12. บริเวณที่ตั้งส้วมต้องไม่อยู่ใกล้ตา/เปลี่ยว	✓
13. กรณีที่มีห้องส้วมตั้งแต่ 2 ห้องขึ้นไป ให้แยกเป็นห้องส้วมสำหรับชาย-หญิง โดยมีป้ายหรือสัญลักษณ์ที่ชัดเจน	✓
14. ประตู ที่จับเปิด-ปิด และที่ล็อคด้านใน สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้	✓
15. พื้นห้องส้วมแห้ง	✓
16. แสงสว่างเพียงพอ สามารถมองเห็นได้ทั่วบริเวณ	✓

4.2.3 การจัดการความปลอดภัยด้านอาหาร

1) การตรวจประเมินสถานประกอบการด้านอาหารตามมาตรฐานกรมอนามัย⁹ จากการสำรวจ ทั้ง 2 หมู่บ้าน พบว่าสถานประกอบการด้านอาหารที่ไม่มีในหมู่บ้าน/ชุมชน คือ ตลาดสด แผงลอยจำหน่ายอาหารและ สถานที่ผลิตอาหารแต่พบว่ามี 1 หมู่บ้านคือ หมู่ 7 ที่มีร้านจำหน่ายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยว จำนวน 1 ร้าน และมีร้านขายของชำจำนวน 3 ร้าน ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ 7 สำหรับร้านจำหน่ายอาหารผู้วิจัยได้มีการสำรวจโดยใช้มาตรฐาน Clean Food Good Taste ซึ่งมีข้อกำหนดด้านกายภาพ 15 ข้อ พบว่าไม่ผ่านข้อกำหนดทางด้านสุขาภิบาลอาหาร 6 ข้อ ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 : ผลการตรวจประเมินร้านอาหารตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร

ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารสำหรับร้านอาหาร	ผลตรวจ
1. สถานที่รับประทาน สถานที่เตรียมปรุง ประกอบอาหาร ต้องสะอาดเป็นระเบียบ และจัดเป็นสัดส่วน	
2. ไม่เตรียมปรุงอาหารบนพื้น และบริเวณหน้า หรือในห้องน้ำ ห้องส้วม และต้องเตรียมปรุงอาหารบนโต๊ะที่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	
3. ใช้สารปรุงแต่งอาหารที่มีความปลอดภัยมีเครื่องหมายรับรองทางราชการ เช่น เลขทะเบียนตำรับอาหาร (อย.) เครื่องหมายรับรองมาตรฐานของกระทรวงอุตสาหกรรม (มอก.)	
4. อาหารสดต้องล้างให้สะอาดก่อนนำมาปรุง หรือเก็บ การเก็บอาหารประเภทต่าง ๆ ต้องแยกเก็บเป็นสัดส่วน อาหารประเภทเนื้อสัตว์ดิบเก็บในอุณหภูมิที่ไม่สูงกว่า 7.2 องศาเซลเซียส	
5. อาหารประเภทปรุงสำเร็จแล้ว เก็บในภาชนะที่สะอาดมีการปกปิด วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	
6. น้ำแข็งที่ใช้บริโภคต้องสะอาด เก็บในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิด ใช้อุปกรณ์ที่มีด้ามสำหรับคีบ หรือตักโดยเฉพาะวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	
7. ล้างภาชนะด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อแล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหล และที่ล้างภาชนะต้องวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	
8. เชียงและมัต ต้องมีสภาพดี แยกใช้ระหว่างเนื้อสัตว์สุก เนื้อสัตว์ดิบ และผัก ผลไม้	
9. ช้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นในภาชนะโปร่งสะอาด หรือวางเป็นระเบียบในภาชนะโปร่งสะอาดและ มีการปกปิด เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	
10. มูลฝอย และน้ำเสียทุกชนิด ได้รับการกำจัดด้วยวิธีที่ถูกหลักสุขาภิบาลอาหาร	
11. ห้องส้วมสำหรับผู้บริโภคและผู้สัมผัสอาหารต้องสะอาด มีอ่างล้างมือที่ใช้การได้ดี และมีสบู่ใช้ตลอดเวลา	
12. ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงต้องผูกผ้ากันเปื้อนที่สะอาด สวมหมวก/เน็ตคลุมผม	
13. ผู้สัมผัสอาหารต้องล้างมือให้สะอาดก่อนเตรียมปรุง ประกอบ จำหน่ายอาหารทุกครั้ง ใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วทุกชนิด	
14. ผู้สัมผัสอาหารที่มีบาดแผลที่มีมือต้องปิดแผลให้มิดชิด หลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานที่มีโอกาสสัมผัสอาหาร	
15. ผู้สัมผัสอาหารที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถติดต่อไปยังผู้บริโภค โดยมีน้ำและอาหารเป็นสื่อ ให้หยุดปฏิบัติงานจนกว่าจะรักษาให้หายขาด	

2) ผลการตรวจวิเคราะห์สารปนเปื้อนในอาหารที่จำหน่ายในหมู่บ้าน รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 รายงานผลการวิเคราะห์สารปนเปื้อนในอาหารที่จำหน่ายในหมู่บ้าน

ลำดับที่	วัน เดือน ปี		ชื่อตัวอย่าง	ชื่อผู้ประกอบการ	สถานที่เก็บ	ผลวิเคราะห์		รายการวิเคราะห์
	เก็บตัวอย่าง	วิเคราะห์				พบ	ไม่พบ	
1	20 มี.ค.49	20 มี.ค.49	น้ำผักกาดทอง	นางวันเพ็ญ ฉิมกลาง	ร้านค้าใกล้หลุมขุดที่ 1		✓	กรดซาลิซิลิก
2	20 มี.ค.49	20 มี.ค.49	น้ำผักกุ่มทอง	นางวันเพ็ญ ฉิมกลาง	ร้านค้าใกล้หลุมขุดที่ 1		✓	กรดซาลิซิลิก
3	20 มี.ค.49	20 มี.ค.49	ลูกชิ้นหมู	นางวันเพ็ญ ฉิมกลาง	ร้านค้าใกล้หลุมขุดที่ 1		✓	บอแรกซ์
4	20 มี.ค.49	20 มี.ค.49	ลูกชิ้นเนื้อ	นางวันเพ็ญ ฉิมกลาง	ร้านค้าใกล้หลุมขุดที่ 1		✓	บอแรกซ์
5	20 มี.ค.49	20 มี.ค.49	ถั่วงอก	นางวันเพ็ญ ฉิมกลาง	ร้านค้าใกล้หลุมขุดที่ 1		✓	โซเดียมไฮโดรซัลเฟต
6	20 มี.ค.49	20 มี.ค.49	น้ำหน่อไม่ตอง	นายสมพงษ์ ชมกลาง	ร้านขายกล้วยเดี่ยว ของชำ		✓	โซเดียมไฮโดรซัลเฟต
7	20 มี.ค.49	20 มี.ค.49	ถั่วงอก	นายสมพงษ์ ชมกลาง	ร้านขายกล้วยเดี่ยว ของชำ		✓	โซเดียมไฮโดรซัลเฟต

ผู้เก็บตัวอย่างและวิเคราะห์ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ นครราชสีมา

4.2.4 การป้องกันควบคุมสัตว์เลี้ยง และแมลงพาหะนำโรค

1) สัตว์เลี้ยง จากการสำรวจทั้ง 2 หมู่บ้าน ไม่พบสัตว์เลี้ยงเร่ร่อนหรือสัตว์ไม่มีเจ้าของเดินเร่ร่อนในชุมชน มีการสำรวจมูลสัตว์เลี้ยงตามถนน/ทางสาธารณะในชุมชน พบว่ามีเพียงหมู่ 17 ที่มีมูลสัตว์เลี้ยงบ้างตามถนน/ทางสาธารณะ นอกจากนี้ยังมีการสำรวจจำนวนสัตว์เลี้ยงของบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 31 หลังคา สามารถแสดงข้อมูลดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 : แสดงข้อมูลสัตว์เลี้ยงและการได้รับวัคซีน

ประเภทสัตว์เลี้ยง	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนสัตว์เลี้ยง (ตัว)	ได้รับวัคซีน (ตัว)
• ไม่มีสัตว์เลี้ยง	19	-	-
• เลี้ยงนก/ไก่	1/4	3/40	-
• เลี้ยงโค กระบือ	2	9	-
• เลี้ยงสุนัข/แมว	7	13	10

2) แมลงพาหะนำโรค คณะผู้วิจัยได้มีการสำรวจค่าลูกน้ำยุงลายของหมู่ 7 และหมู่ 17 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างบ้านพักสมาชิกโฮมสเตย์ทั้ง 31 หลังคาเรือน และบ้านพักที่ไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์จำนวน 31 หลังคาเรือน พบว่า ค่าลูกน้ำยุงลายมีค่าเกินมาตรฐานค่า HI, CI และ ค่า HI, CI มีค่าไม่แตกต่างกันระหว่างบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ ดังรายละเอียดตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ผลการสำรวจค่าลูกน้ำยุงลายในหมู่บ้าน (หมู่ 7, 17) ระยะที่ 1

กลุ่มตัวอย่าง	หลังคา (HI) ≤ 10			ภาชนะ (CI) = 0		
	จำนวน	พบ	ร้อยละ	จำนวน	พบ	ร้อยละ
บ้านพักสมาชิกโฮมสเตย์	31	12	38.7	265	20	7.5
บ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	31	11	35.5	150	19	12.7
ค่าเฉลี่ย	62	23	37.1	415	39	9.4

4.3 การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยระดับครัวเรือนระยะที่ 1

4.3.1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามแบบประเมินมาตรฐานเป็นสมาชิกบ้าน โฮมสเตย์ จำนวน 31 คน และไม่ใช่สมาชิกบ้านโฮมสเตย์ จำนวน 31 คน เป็นเพศชายร้อยละ 83.9 และร้อยละ 58.1 ตามลำดับ กลุ่มอายุที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คือ กลุ่ม 50-59 ปี ร้อยละ 38.8 สำหรับบ้านโฮมสเตย์ และร้อยละ 25.7 สำหรับบ้านไม่ใช่โฮมสเตย์ และจำนวนสมาชิกบ้านโฮมสเตย์ส่วนใหญ่จะมีสมาชิก 2-3 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 และบ้านที่ไม่ใช่โฮมสเตย์มีสมาชิก 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 67.8 รายละเอียดในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 : ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยระดับครัวเรือน

ข้อมูล	สมาชิกบ้านโฮมสเตย์		ไม่ใช่สมาชิกบ้านโฮมสเตย์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	26	83.9	18	58.1
หญิง	5	16.1	13	41.9
กลุ่มอายุ				
ต่ำกว่า 29 ปี	0	0	0	0
30-39 ปี	1	3.2	6	19.4
40-49 ปี	4	12.9	4	12.9
50-59 ปี	12	38.8	8	25.7
60-69 ปี	8	25.7	4	12.9
70-79 ปี	6	19.4	6	19.4
80 ปีขึ้นไป	0	0	3	9.7
จำนวนสมาชิก				
1 คน	3	9.7	1	3.2
2-3 คน	19	61.2	6	19.4
4-5 คน	6	19.4	21	67.8
6-7 คน	3	9.7	1	3.2
8-9 คน	0	0	1	3.2
10 คนขึ้นไป	0	0	1	3.2

4.3.2 การประเมินมาตรฐานด้านที่พัก ประกอบด้วยสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยบ้านพักและสุขภาวะในครอบครัว

1) ผลการประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 จากการใช้แบบสำรวจประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์จำนวน 31 หลัง โดยเป็นข้อมูลด้านสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจำนวน 19 ข้อ ข้อมูลด้านสุขภาวะในครอบครัวจำนวน 15 ข้อ คณะผู้วิจัยสามารถสรุปจากแบบสำรวจโดยแยกเป็นข้อมูลรายหลังคาเรือนของบ้านโฮมสเตย์ว่า กิจกรรมในแต่ละด้านแต่ละข้อผ่านหรือไม่ จากข้อมูลตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่า จากมาตรฐานด้านที่พัก ซึ่งมี 34 ข้อ มีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้จำนวนข้อน้อยที่สุดคือ 24 ข้อ จำนวน 1 หลังคาเรือนปฏิบัติได้จำนวนข้อมากที่สุดคือ 33 ข้อ จำนวน 6 หลังคาเรือน โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็น 30.35 ข้อ

2) ผลการประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์และการจัดลำดับปัญหาของมาตรฐานแต่ละด้าน จากการสำรวจโดยแบบประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดประเภทละ 31 หลังคาเรือนเท่ากัน ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบมาตรฐานแต่ละข้อ รายละเอียดในตารางที่ 12, 14, 16 และยังได้มีการจัดลำดับปัญหาที่สำคัญ 5 อันดับแรกในแต่ละด้านของบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ ดังรายละเอียดตารางที่ 13, 15 และ 17

ตารางที่ 12 : สภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพักสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ ที่ผ่านมาตรฐานแยกรายชื่อโดยประเมินระยะที่ 1

สภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย	บ้านสมาชิกโฮมสเตย์		บ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตัวบ้านมั่นคงแข็งแรง	31	100	28	90.3
2. บริเวณบ้านสะอาด เรียบร้อยเป็นสัดส่วน	31	100	12	38.7
3. บริเวณบ้านร่มรื่น มีไม้ดอก ไม่ประดับ	31	100	24	77.4
4. การเลี้ยงสัตว์แยกเป็นสัดส่วนทั้งในบ้านและบริเวณบ้าน มีการทำความสะอาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์อย่างสม่ำเสมอ	31	100	19	61.3
5. ไม่พบมูลสุนัข/แมวในบริเวณบ้าน	30	96.8	28	90.3
6. ไม่พบมูลโคกระบือตักค้างบริเวณบ้าน	31	100	25	80.6
7. สุนัข/แมว ได้รับวัคซีนครบ	31	100	27	87.1
8. ภายในบ้านมีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ	31	100	24	77.4
9. ห้องน้ำ ห้องส้วม สะอาด ถูกสุขลักษณะและทำความสะอาดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	30	96.8	19	61.3
10. บริเวณที่ประกอบอาหาร ภาชนะ อุปกรณ์สะอาด และจัดเก็บเป็นระเบียบ	26	83.9	14	45.2
11. อาหารที่ปรุงสุกแล้วมีภาชนะปกปิด หรือเก็บในตู้กับข้าว หรือ ตู้เย็น	30	96.8	27	87.1
12. ถังขยะมีฝาปิดมิดชิดและนำไปกำจัดทุกวัน เพื่อป้องกันหนู มด แมลงวัน แมลงสาบ	28	90.3	15	48.4
13. ถังขยะไม่พบร่องรอยการค้ำยี้ของหนู	30	96.8	28	90.3
14. ถังขยะไม่พบร่องรอยการค้ำยี้ของแมว/สุนัข	31	100.0	30	96.8
15. ไม่มีน้ำขังในภาชนะต่างๆ ที่อาจเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย	30	96.8	21	67.7
16. มีน้ำดื่ม-น้ำใช้ สะอาด เพียงพอตลอดปี	30	96.8	28	90.3
17. กางมุ้งนอน หรือมีมุ้งลวด เพื่อป้องกันยุงและแมลงต่างๆ	30	96.8	31	100.0

ตารางที่ 12 : สภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพักสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์
ที่ผ่านมาตรฐานแยกรายข้อโดยประเมินระยะที่ 1 (ต่อ)

สภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย	บ้านสมาชิกโฮมสเตย์		บ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
18. จัดเก็บ และแยกสารเคมีที่เป็นอันตราย (สารกำจัดแมลง น้ำยาทำความสะอาด) ให้เป็นสัดส่วนและพ้นมือเด็ก	30	96.8	29	93.5
19. บำรุงรักษา และตรวจสอบความปลอดภัยของ อุปกรณ์ไฟฟ้าทุกชนิด ให้อยู่ในสภาพดีเสมอ	29	93.5	28	90.3

จากตารางที่ 12 สามารถจัดลำดับปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านทั้งที่เป็นสมาชิก
และไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ได้ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 : ลำดับปัญหา 5 อันดับแรกด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของบ้านสมาชิกและ
ไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์

ลำดับ ปัญหา	บ้านสมาชิกโฮมสเตย์		บ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	
	เนื้อหา	ร้อยละ	เนื้อหา	ร้อยละ
1.	บริเวณที่ประกอบอาหาร ภาชนะอุปกรณ์ สะอาดและจัดเก็บเป็นระเบียบ	12.9	บริเวณบ้านสะอาด เรียบร้อย เป็นสัดส่วน	61.3
2.	ทิ้งเศษอาหารลงในถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด และนำไปกำจัดทุกวันเพื่อป้องกัน หนู มด แมลงวัน แมลงสาบ	9.7	บริเวณที่ประกอบอาหาร ภาชนะอุปกรณ์ สะอาดและจัดเก็บเป็นระเบียบ	54.8
3.	บำรุงรักษาและตรวจสอบความปลอดภัย ของอุปกรณ์ไฟฟ้าทุกชนิดให้อยู่ในสภาพดี เสมอ	6.5	ทิ้งเศษอาหารลงในถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด และนำกำจัดทุกวัน เพื่อป้องกันหนู มด แมลงวัน แมลงสาบ	51.6
4.	* จัดเก็บและแยกสารเคมีที่เป็นอันตราย (สารกำจัดแมลง น้ำยาทำความสะอาด) ให้เป็นสัดส่วนและพ้นมือเด็ก * ถังขยะไม่พบบรรจุขยะเปียกของหนู	3.2 3.2	ห้องน้ำ ห้องส้วมสะอาดถูกสุขลักษณะ และทำความสะอาดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	38.7
5.	-	-	มีการเลี้ยงสัตว์โดยแยกเป็นสัดส่วนทั้ง ในบ้านและบริเวณบ้านและมีการทำ ความสะอาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์อย่างสม่ำเสมอ	35.5

จากตารางที่ 13 พบว่าปัญหาอันดับแรกของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ คือ บริเวณที่ประกอบอาหารสะอาด จัดเก็บเป็นระเบียบร้อยละ 12.9 ส่วนบ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ พบปัญหาด้านความสะอาดเรียบร้อยและเป็นสัดส่วนของบริเวณบ้านมากถึงร้อยละ 61.3

ตารางที่ 14 : สุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ที่ผ่านมาตรฐานแยกรายข้อ โดยประเมินระยะที่ 1

สุขภาวะในครอบครัว	บ้านสมาชิกโฮมสเตย์		บ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สมาชิกในครอบครัวทุกคนล้างมือก่อนกินอาหาร และหลังการขับถ่ายทุกครั้ง	29	93.5	30	96.8
2. สมาชิกในครอบครัวทุกคนใช้ช้อนกลาง เมื่อกินอาหารร่วมกัน	27	87.1	24	77.4
3. สมาชิกในครอบครัวทุกคนกินอาหารสุกสะอาดมีประโยชน์ครบ 5 หมู่ และปราศจากอันตราย	22	71.0	25	80.6
4. สมาชิกในครอบครัวทุกคนไม่ใช่ภาชนะดื่มน้ำร่วมกัน เช่น ชัน แก้วน้ำ ฯลฯ	19	61.3	11	35.5
5. สมาชิกในครอบครัวทุกคนแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง	28	90.3	27	87.1
6. สมาชิกในครอบครัวทุกคนใช้ผ้า หรือมือปิดปาก จมูก เมื่อไอหรือจามทุกครั้ง	28	90.3	29	93.5
7. ทำความสะอาดที่นอน หมอน มุ้ง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	29	93.5	29	93.5
8. มียาสามัญประจำบ้านและจัดเก็บในตู้ยาหรือเก็บให้เป็นสัดส่วนพื้นมือเด็ก	9	29.0	11	35.5
9. สมาชิกที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป มีการออกกำลังกายสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที	16	51.6	15	48.4
10. ในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมาไม่มีสมาชิกในครอบครัวเข้านอนพักรักษาตัวในสถานในสถานพยาบาลเนื่องจากเป็นโรคติดต่อ (เช่น ไข้เลือดออก, อูจจาระร่วง) หรือการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในบ้านและบริเวณบ้าน	28	90.3	21	67.7
11. ใน 1 สัปดาห์ สมาชิกมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น กินอาหาร ออกกำลังกาย ทำงานบ้าน	30	96.8	31	100.0
12. สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีการสังสรรค์รื่นเริงร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	30	96.8	24	77.4

ตารางที่ 14 : สุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์ที่ผ่านมาตรฐานแยกรายชื่อ โดยประเมินระยะที่ 1 (ต่อ)

สุขภาวะในครอบครัว	บ้านสมาชิกโฮมสเตย์		บ้านไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
13. สมาชิกในครอบครัวไม่สูบบุหรี่และปลอดจากสารเสพติด	18	58.1	11	35.5
14. สมาชิกในครอบครัวทุกคนไม่เล่นการพนันและไม่สำส่อนทางเพศ	29	93.5	30	96.8
15. ในรอบปีที่ผ่านมา บ้านของท่านปลอดภัยจากการถูกลักขโมย	29	93.5	30	96.8

จากตารางที่ 14 สามารถจัดเรียงลำดับปัญหาด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์ได้ ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15: ลำดับปัญหา 5 อันดับแรกด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์

ลำดับปัญหา	บ้านสมาชิกโฮมสเตย์		บ้านไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์	
	เนื้อหา	ร้อยละ	เนื้อหา	ร้อยละ
1.	มีياسามัญประจำบ้านและจัดเก็บในตู้ยาหรือเก็บให้เป็นสัดส่วน พันมือเด็ก	71.0	* สมาชิกในครอบครัวทุกคนไม่ใช้ภาชนะดื่มน้ำร่วมกัน เช่น ชัน แก้วน้ำ ฯลฯ	64.5
			* มีياسามัญประจำบ้าน และจัดเก็บในตู้ยาหรือเก็บให้เป็นสัดส่วน พันมือเด็ก	64.5
			* สมาชิกในครอบครัวไม่สูบบุหรี่และปลอดจากสารเสพติด	64.5
2.	สมาชิกที่มีอายุ 6 ปี ขึ้นไป มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที	45.2	สมาชิกที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที	51.6
3.	สมาชิกในครอบครัวไม่สูบบุหรี่และปลอดจากสารเสพติด	41.9	ในรอบ 6 เดือน ที่ผ่านมาไม่มีสมาชิกในครอบครัวเข้านอนพักรักษาตัวในสถานพยาบาลเนื่องจากเป็นโรคติดต่อ (เช่น ไข้เลือดออก อูจจาระร่วง) หรือการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในบ้านและบริเวณบ้าน	32.3

ตารางที่ 15: ลำดับปัญหา 5 อันดับแรกด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์ (ต่อ)

ลำดับ ปัญหา	บ้านสมาชิกโฮมสเตย์		บ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์	
	เนื้อหา	ร้อยละ	เนื้อหา	ร้อยละ
4.	สมาชิกในครอบครัวทุกคนไม่ใช่ภาชนะ ดื่มน้ำร่วมกัน เช่น ชัน แก้วน้ำ ฯลฯ	38.7	* สมาชิกในครอบครัวทุกคนใช้ช้อนกลาง เมื่อกินอาหารร่วมกัน	22.6
			* สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีการสังสรรค์ รื่นเริงร่วมกัน อย่างน้อยเดือนละครั้ง	22.6
5.	สมาชิกในครอบครัวทุกคนกินอาหารสุก สะอาดมีประโยชน์ ครบ 5 หมู่และ ปราศจากสารอันตราย	29.0	สมาชิกในครอบครัวทุกคนกินอาหารสุก สะอาด มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ และ ปราศจากสารอันตราย	16.1

จากตารางที่ 15 พบปัญหาอันดับแรกด้านสุขภาวะของสมาชิกบ้านโฮมสเตย์คือ มียาสามัญประจำบ้านและการจัดเก็บร้อยละ 71.0 ส่วนบ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ พบปัญหาอันดับแรก 3 เรื่อง คือการใช้ภาชนะน้ำดื่มร่วมกัน, มียาสามัญประจำบ้านฯ และสมาชิกสูบบุหรี่/สารเสพติด โดยคิดเป็นร้อยละที่เท่ากันคือ ร้อยละ 64.5

4.3.3 การประเมินมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัยบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัยบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ จำนวน 31 หลังคา มีผลการศึกษาดังนี้

1) **การจัดบริการอาหาร** ส่วนใหญ่บ้านสมาชิกโฮมสเตย์จะจัดให้มีผู้เกี่ยวข้องในการจัดบริการอาหารจำนวน 1 คน ร้อยละ 83.9 จำนวน 2 คน ร้อยละ 16.1 รายการอาหารที่จัดบริการจะเป็นอาหารรสจืด ได้แก่ หมูทอด ไข่เจียว แกงจืด และผัดผัก ร้อยละ 80.6 , 77.4, 70.9 และ 61.3 เรียงตามลำดับ แหล่งจัดซื้อวัตถุดิบส่วนมากจะเป็นร้านค้าในชุมชนร้อยละ 90.3 โดยมีการสังเกตสัญลักษณ์ก่อนเลือกซื้ออาหารร้อยละ 74.2 ส่วนความถี่ในการเลือกซื้ออาหารสด พบว่า ซื้อทุกครั้งที่มีผู้มาใช้บริการร้อยละ 64.5 ซื้อทุกวันร้อยละ 22.6 หลังจากนั้นจะมีการล้างอาหารสดก่อนเก็บร้อยละ 93.5 โดยเก็บในตู้เย็น ตู้แช่ ร้อยละ 100.0 อาหารที่เหลือในแต่ละมื้อจะเก็บแยกใส่ภาชนะเป็นสัดส่วน เมื่อจะบริโภคนำมาอุ่นอีกครั้ง โดยเก็บภายใน 1 วัน ร้อยละ 96.8 ส่วนที่เหลือจะรวบรวมไว้เลี้ยงสัตว์ ด้านการตรวจสอบการควบคุมสัตว์แมลงนำโรคที่เกี่ยวกับอาหาร พบหนู แมลงสาบ และแมลงวันร้อยละ 43.3-53.3 ดังรายละเอียดในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 : การจัดบริการอาหารของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์

การจัดบริการอาหาร	จำนวน (หลังคา)	ร้อยละ
1. ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดบริการอาหาร		
● จำนวน 1 คน	26	83.9
● จำนวน 2 คน	5	16.1
2. รายการอาหารที่จัดบริการ		
● หมูทอด	25	80.6
● ไช้เจียว	24	77.4
● แกงจืด	22	70.9
● ผัดผัก	19	61.3
3. แหล่งจัดซื้อวัตถุดิบ ได้แก่		
● ร้านค้าในชุมชน	28	90.3
● ตลาด (พิมาย/ตลาดแค)	10/1	32.3/3.2
● รถเร่	2	6.4
4. การสังเกตสัญลักษณ์ก่อนซื้ออาหาร		
● ไม่ได้สังเกต	8	25.8
● สังเกต	23	74.2
5. ความถี่ในการซื้ออาหารสด		
● ซื้อทุกครั้งที่มีผู้ใช้บริการ	20	64.5
● ซื้อทุกวัน	7	22.6
● ซื้อทุก 2-3 วัน	2	6.5
● ซื้อทุกสัปดาห์	2	6.5
6. วิธีเก็บอาหารสด		
● เก็บในตู้เย็น / ตู้แช่	31	100
โดย - เก็บแยกเป็นสัดส่วน	29	93.5
- ล้างก่อนเก็บ	29	93.5
- ไม่ตอบ	2	6.5
7. อาหารที่เหลือในแต่ละมื้อ		
● เก็บโดยแยกใส่ภาชนะเป็นสัดส่วน เมื่อจะบริโภคนำมาอุ่นอีกครั้ง	30	96.8
โดย เก็บ ภายใน 1 วัน		
● รวบรวมทิ้งไว้ให้สัตว์เลี้ยง/เป็นขยะ	1	3.2
8. ด้านสัตว์แมลงนำโรค พบว่ามีบ้าง		
● หนู	13	43.3
● แมลงสาบ	13	43.3
● แมลงวัน	16	53.3

2) การจัดบริการน้ำดื่ม, น้ำแข็ง จากการสำรวจบ้านสมาชิกโฮมสเตย์พบว่า ครั้วเรือนที่มีการจัดบริการน้ำแข็งร้อยละ 93.55 แบ่งเป็นซื้อน้ำแข็งบรรจุถุงยี่ห้อยูนิก ร้อยละ 54.8 และทำเองโดยใช้น้ำบรรจุภาชนะแช่ช่องแข็ง ร้อยละ 38.7 บริการน้ำฝนอย่างเดียวร้อยละ 9.7 ครั้วเรือนที่ให้บริการน้ำฝนทั้งหมด (15 หลังคา) พบว่ามีการปรับปรุงคุณภาพโดยการต้มร้อยละ 86.6 ไม่มีการปรับปรุงคุณภาพ ร้อยละ 13.4 ส่วนลักษณะการให้บริการน้ำดื่มมีการใช้แก้วน้ำดื่มแยกเป็นรายบุคคล ร้อยละ 100.0 รายละเอียดในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 : การจัดบริการน้ำดื่มและ น้ำแข็งของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์

การจัดบริการน้ำดื่ม, น้ำแข็ง	จำนวน (หลังคา)	ร้อยละ
1. น้ำแข็งที่ให้บริการ		
● ซื้อบรรจุถุง ยี่ห้อยูนิก	17	54.8
● ทำเองโดย น้ำแช่ตู้เย็น	12	38.7
● ไม่ตอบ	2	6.5
2. น้ำดื่มที่ให้บริการ		
● น้ำบรรจุขวดมี อย.อย่างเดียว	16	51.6
จาก 28 หลัง พบยี่ห้อ		
- น้ำทิพย์	20	71.4
- ตราสิ่งห์	7	25.0
- คริสตัล	3	10.7
- พีไอซ์	1	3.6
● น้ำฝน + น้ำบรรจุขวดมี อย.	12	38.7
● บริการน้ำฝนอย่างเดียว	3	9.7
โดย		
- ปรับปรุงคุณภาพ	13	86.6
- ไม่มีการปรับปรุงคุณภาพ	2	13.4
3. ลักษณะการให้บริการน้ำดื่ม		
● ใช้แก้วน้ำแยกกันเป็นรายคน	31	100.0

3) การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร โดยใช้มาตรฐาน Clean Food Good Taste สำหรับร้านจำหน่ายอาหาร ซึ่งมีจำนวน 15 ข้อ และเพิ่มเติมข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารอีก 3 ข้อ รวมเป็น 18 ข้อ โดยข้อกำหนดที่เพิ่มนั้น ได้แก่ อาหารประเภทเนื้อสัตว์รวมทั้งผลิตภัณฑ์มีการเตรียมปรุงให้สุกด้วยความร้อนอย่างทั่วถึง มีการใช้ช้อนกลางครบทุกสำรับเมื่อรับประทานอาหารร่วมกันทุกครั้ง และการเก็บภาชนะ ถ้วย จาน ชาม จากผลการสำรวจบ้านสมาชิกโฮมสเตย์จำนวน 31 หลังคา สรุปได้ดังนี้

3.1) การวิเคราะห์การปฏิบัติตามข้อกำหนดสุขาภิบาลอาหารรายข้อ พบว่าข้อที่เป็นปัญหาอันดับต้น ๆ ได้แก่ ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงผูกผ้ากันเปื้อนสะอาด สวมหมวกหรือเน้นทคลุมผมไม่ผ่าน ร้อยละ 61.3 การล้างภาชนะ 3 ชั้นตอน สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม. ไม่ผ่านร้อยละ 48.4 สถานที่รับประทานและเตรียมปรุง-ประกอบอาหารต้องสะอาดเป็นระเบียบ จัดเป็นสัดส่วนไม่ผ่านร้อยละ 35.5 ส่วนข้อกำหนด

ด้านสุขาภิบาลอาหารที่พบบ่อยทุกหลังคาเรือนที่เป็นสมาชิกโฮมสเตย์สามารถปฏิบัติได้ ร้อยละ 100 มีจำนวนทั้งหมด 8 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3 การเลือกใช้สารปรุงแต่งอาหาร ข้อ 4 การเก็บอาหารสด ข้อ 5 การปรุงอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ข้อ 6 การเก็บอาหารปรุงสำเร็จ ข้อ 7 การใช้ช้อนกลางข้อ 15-17 เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขวิทยาส่วนบุคคล ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 18

ตารางที่ 18: การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1

ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์	ผ่าน		ไม่ผ่าน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานที่รับประทาน สถานที่เตรียมปรุง ประกอบอาหาร ต้องสะอาดเป็นระเบียบและจัดเป็นสัดส่วน	20	64.5	11	35.5
2. ไม่เตรียมปรุงอาหารบนพื้น และบริเวณหน้า หรือในห้องน้ำ ห้องส้วม และต้องเตรียมปรุงอาหารบนโต๊ะที่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	22	71.0	9	29.0
3. ใช้สารปรุงแต่งอาหารที่มีความปลอดภัย มีเครื่องหมายรับรองของทางราชการ เช่น เลขทะเบียนตำรับอาหาร (อย.) เครื่องหมายรับรองมาตรฐานของกระทรวงอุตสาหกรรม (มอก.)	31	100	0	0
4. อาหารสดต้องล้างให้สะอาดก่อนนำมาปรุง หรือเก็บ การเก็บอาหารประเภทเนื้อสัตว์ดิบเก็บในอุณหภูมิที่ไม่สูงกว่า 7.2 องศาเซลเซียส	31	100	0	0
5. อาหารประเภทเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ มีการเตรียมปรุงให้สุกด้วยความร้อนอย่างทั่วถึง	31	100	0	0
6. อาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วเก็บในภาชนะที่สะอาดมีการปกปิด วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	31	100	0	0
7. มีช้อนกลางครบทุกสำรับ เมื่อให้บริการอาหารที่ต้องรับประทานร่วมกัน	31	100	0	0
8. น้ำแข็งที่ใช้บริโภคต้องสะอาด เก็บในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิด ใช้อุปกรณ์ที่มีด้ามสำหรับคีบหรือตักโดยเฉพาะ วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม หรือไม่มี บริการ	30	96.8	1	3.2
9. ล้างภาชนะด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหล และที่ล้างภาชนะต้องวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	15	48.4	16	51.6
10. ถ้วย จาน ชาม เก็บคว่ำในภาชนะโปร่งสะอาด หรือเก็บในตู้สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	30	96.8	1	3.2

ตารางที่ 18: การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 (ต่อ)

ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์	ผ่าน		ไม่ผ่าน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
11. เยียงและมิด ต้องมีสภาพดี แยกใช้ระหว่างเนื้อสัตว์สุก เนื้อสัตว์ดิบ และผัก ผลไม้	28	90.3	3	9.7
12. ซ้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นในภาชนะโปร่ง สะอาดหรือวางเป็นระเบียบในภาชนะโปร่งสะอาดและมีการปกปิด เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	22	71.0	9	29.0
13. มุลฝอยและน้ำเสียทุกชนิด ได้รับการกำจัดด้วยวิธีที่ถูกหลักสุขาภิบาล	28	90.3	3	9.7
14. ห้องส้วมสำหรับผู้บริโภคและผู้สัมผัสอาหารต้องสะอาด มีอ่างล้างมือที่ใช้การได้ดี และมีสบู่ใช้ตลอดเวลา	28	90.3	3	9.7
15. ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงต้องผูกผ้ากันเปื้อนที่สะอาด สวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม	12	38.7	19	61.3
16. ผู้สัมผัสอาหารต้องล้างมือให้สะอาดก่อนเตรียมปรุง ประกอบจำหน่าย อาหารทุกครั้ง ใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วทุกชนิด	31	100	0	0
17. ผู้สัมผัสอาหารที่มีบาดแผลที่มือต้องปิดแผลให้มิดชิดหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานที่มีโอกาสสัมผัสอาหาร	31	100	0	0
18. ผู้สัมผัสอาหารที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถติดต่อไปยังผู้บริโภค โดยมีน้ำและอาหารเป็นสื่อ ให้หยุดปฏิบัติงานจนกว่าจะรักษาให้หายขาด	31	100	0	0

3.2) การวิเคราะห์ผลการประเมินมาตรฐานตามข้อกำหนดสุขาภิบาลอาหารรายครัวเรือนพบว่า มีครัวเรือน ที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดสุขาภิบาลอาหารได้จำนวนข้อสูงสุด คือ 18 ข้อ จำนวน 1 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.22 ส่วนครัวเรือนที่ปฏิบัติได้จำนวนข้อน้อยที่สุดคือ จำนวน 10 ข้อ จำนวน 1 หลังคาเรือน เช่นกัน มีค่าเฉลี่ยคิดเป็น 15.45 ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 19

ตารางที่ 19: ผลการประเมินมาตรฐานตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารโดยแยกรายครัวเรือนบ้านสมาชิกโฮมสเตย์และแยกรายข้อระยะที่ 1

ที่	ชื่อเจ้าของร้าน	มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร																จำนวน ข้อที่ผ่าน		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		17	18
1	นายเทียม ละอองกลาง	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
2	นายชู บัวแก้ว	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	15
3	นางบัว มาสวัสดิ์	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	13
4	นายจัน นาคปราสาท	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	14
5	นายอุทัย ทัตกลาง	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	14
6	นายสุภาพ แนนกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	17
7	นายพัน พิมพ์ปุ	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	16
8	นายบุญส่ง ถักกลาง	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	16
9	นายบุญส่ง บัวกลาง	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	13
10	นายสมาน อาสากลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	16
11	นายสำรวม ฉิมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	16
12	นายสังวาล สัตยภูริยาภรณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	16
13	นายทวีชัย ประชาชีพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	16
14	นายประสพ ลีเย็ก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	16
15	นายแสง ตรวงสูงเนิน	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	15
16	นายพัทธ์ ดุมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	16

ตารางที่ 19: ผลการประเมินมาตรฐานตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารโดยแยกรายครัวเรือนบ้านสมาชิกโฮมสเตย์และแยกรายข้อระยะที่ 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อเจ้าของร้าน	มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร																จำนวนข้อที่ผ่าน		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		17	18
17	นายเสียม คิมงูเหลียม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
18	นางสงวน ดุมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	17
19	นางเล็ก เป็นซอ	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	10
20	นายอานวย พบพิมาย	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	12
21	นางสมศักดิ์ เสียมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
22	นายวิวัฒน์ ขะตาคี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	16
23	นายจรัส จอมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
24	นายจรัส แนนกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	17
25	นายเหลือ ศรีนาค	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	16
26	นางวันเพ็ญ ฉิมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	17
27	นายสมหวัง กลางจอหอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
28	นางลำเรียง อ่อนโคกสูง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	17
29	นายปรีชา ละมัยกลาง	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	14
30	นายวิเชษฐ์ น้อยกลาง	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	14
31	นายประเสริฐ บักกลาง	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	14

ค่าเฉลี่ย 15.45

4.4 การจัดเวทีประชาคม

โดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีประชาคมฯ ในวันที่ 9 พฤษภาคม 2549 ณ หอประชุมโรงเรียนบ้านธารปราสาท ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา มีรายละเอียดและผลการดำเนินงาน ดังนี้

4.4.1 กลุ่มเป้าหมาย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ประกอบด้วยภาคราชการ จำนวน 19 คน และภาคประชาชนจำนวน 28 คน รวมทั้งสิ้น 47 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาคราชการ

1) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลและเลขาฯ	จำนวน 2 คน
2) สำนักงาน ททท. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 1	จำนวน 1 คน
3) หัวหน้าสถานีอนามัยตลาดแค	จำนวน 1 คน
4) นักวิชาการสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	จำนวน 1 คน
5) ครูโรงเรียนบ้านธารปราสาท	จำนวน 2 คน
6) เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดี	จำนวน 1 คน
7) นักวิชาการจากศูนย์วิชาการสาธารณสุขที่ 13	จำนวน 11 คน

ภาคประชาชน

1) ชาวบ้าน หมู่ 7	จำนวน 14 คน
2) ชาวบ้านหมู่ 17	จำนวน 14 คน

โดยแต่ละหมู่ประกอบด้วย

1. กรรมการบ้านโฮมสเตย์
2. ชาวบ้านสมาชิกบ้านโฮมสเตย์
3. ชาวบ้านที่ไม่ใช่สมาชิกบ้านโฮมสเตย์
4. มัคคุเทศก์น้อย
5. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
6. ร้านอาหารและร้านค้าชุมชน

4.4.2 รูปแบบการจัดเวทีประชาคม

1) ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทั้งภาครัฐและประชาชน รวมทั้งสิ้น 47 คน ร่วมกันระดมความคิดเห็นสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย โดยมีนายสมชาติ คลังหิรัญ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลธารปราสาท กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม จากนั้น นพ.ธีรวัฒน์ วลัยเสถียร สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 นครราชสีมา เป็นผู้ดำเนินการ (Facilitator) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เริ่มต้นจากผู้เข้าประชุมแนะนำตัวเอง จากนั้นผู้วิจัยได้กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการ พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจของคณะวิจัยโดยสรุปเป็น 2 ด้านหลัก คือ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านบริหารจัดการของคณะกรรมการโฮมสเตย์ รวมทั้งสิ้น 11 ประเด็นย่อย

2) ผู้ดำเนินการกระตุ้นผู้เข้าร่วมกระบวนการทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาในแต่ละประเด็นย่อย ในขณะเดียวกัน หากมีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาการของหน่วยงานใด เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้นจะมีการชี้แนะเพิ่มเติม ได้แก่ เกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับประเทศ, การบริโภคน้ำดื่ม, พฤติกรรมบริโภคอาหาร ฯลฯ

3) กำหนดประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน 2 ประเด็นหลัก คือ การวิเคราะห์จุดอ่อน/จุดแข็งของชุมชน และความคาดหวังในการพัฒนาในอีก 3 ปีข้างหน้า ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แนวทางการพัฒนาและผู้รับผิดชอบ/ผู้ประสานงาน

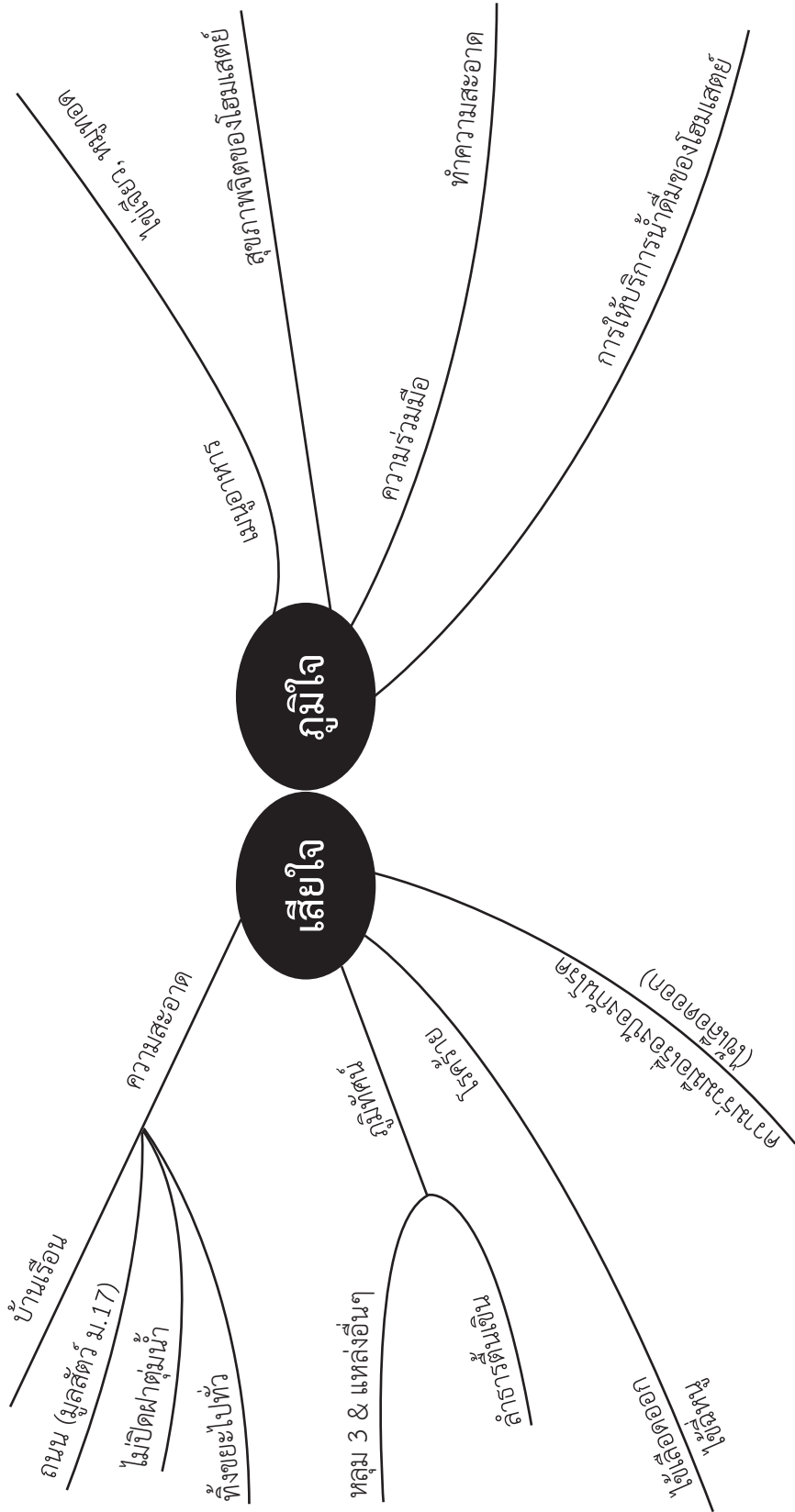
4) การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดเวทีประชาคม สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะ

4.4.3 ผลการจัดเวทีประชาคมโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

1) การวิเคราะห์ภาพของชุมชน ผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมช่วยกันระดมความคิดเห็นถึงจุดอ่อน (เสียใจ) - จุดแข็ง (ภูมิใจ) ของหมู่บ้านทั้งหมู่ 7 และหมู่ 17 โดยผู้ดำเนินการ (Facilitator) เป็นผู้ตั้งประเด็นคำถาม และกระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นจากการรวบรวมความคิดเห็นของ Stakeholders พบว่าชุมชนมีจุดแข็ง (ภูมิใจ) ได้แก่ เรื่องเมนูอาหาร, สุขภาพจิตของสมาชิกบ้านโฮมสเตย์, ความร่วมมือทำความสะอาดและการให้บริการน้ำดื่มถูกสุขลักษณะ ส่วนจุดอ่อน (เสียใจ) ของชุมชน ได้แก่ เรื่องความสะอาด, ภูมิทัศน์, โรคติดต่อ เช่น ไข้เลือดออก, ไข้ฉี่หนู ดังรายละเอียดในแผนภูมิที่ 3

2) การกำหนดเป้าหมายในอนาคต ภายหลังจากที่ผู้ร่วมเวทีประชาคมหรือ Stakeholders ได้วิเคราะห์ภาพของชุมชนแล้ว ผู้ดำเนินการได้ตั้งประเด็นให้ผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมช่วยกันคิดต่อถึงความคาดหวังต่อชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอีก 3 ปีข้างหน้า โดยพิจารณาในประเด็นปัญหา สาเหตุแนวทางพัฒนาหรือกิจกรรม และเจ้าภาพโดยพบว่าประเด็นปัญหาหลักของชุมชนที่มีแนวทางแก้ไข 7 เรื่อง โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 20

วิเคราะห์จุดอ่อน - จุดแข็งของชุมชนบ้านธารปราสาท

แผนภูมิที่ 3 : การวิเคราะห์จุดอ่อน-จุดแข็งของชุมชน

ตารางที่ 20 : ความคาดหวังในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในปี พ.ศ. 2552

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางการพัฒนา (ทำอย่างไร)	เจ้าภาพ			ชื่อผู้ประสานงาน
			พึ่งตนเอง	อบต.ทำ	ผู้อื่นทำ	
1. นำช้างพิพิธภัณฑสถาน	ฝนตกหนัก	อยากได้สร้างรางระบายน้ำ/สร้างปรับปรุงภูมิทัศน์		✓		เจ้าหน้าที่ดูแลหลุม
2. กลุ่มทอผ้า อยากให้มีรายได้เพิ่ม	ที่จำหน่ายยังไม่พอเพียง (ตลาดจำกัด)	ส่งเสริมพัฒนาอาชีพทอผ้า, จัดหารถสวนกลางประจำตำบลเพื่อนำสินค้าไปจำหน่าย	✓	✓		
3. คลองธารปราสาทต้นน้ำสะอาด	มีวัชพืช	- ชาวบ้านช่วยกันขุดลอก กำจัดวัชพืชแต่ก็ยังเหมือนเดิม - ให้เรือมาดูดโคลน,ทราย - จัดหางบประมาณสนับสนุน	✓	✓	✓	เลขาธิการนายก
4. กิจกรรมการแสดง,ต้อนรับ เช่น การทำนา	ไม่สามารถจัดกิจกรรมบางอย่างได้ เช่น กิจกรรมการทำนา (มีฤดูลงนามาก)	จัดกิจกรรมในช่วงทำนา, จัดกิจกรรมลงแพชมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ	✓			
5. ชยะ, มูลวัวปล่อยสิ่งปฏิกูลลงลำธาร	การไม่ให้ความร่วมมือในเรื่องความสะอาด,ขาดความตระหนัก	อบต.สนับสนุนเรื่องถังขยะ,ร่วมมือกันทุกบ้าน	✓	ถึงขยะ		
6. ยุงลาย, เชื้อเลือดออก	ชาวบ้านยังไม่ให้ความร่วมมือรอให้ อสม. จนท. นำทำ	- รณรงค์กำจัดลูกน้ำยุงลาย ทุกหลัง - ประชุมเพื่อช่วยแก้ไข้ปัญหา	✓			สอ. อสม.
7. กลิ่นเหม็นจากการเลี้ยงหมู	ไม่ทำความสะอาดเล้าหมู	- ประชาคมผู้เกี่ยวข้องระดมสมองหาแนวทาง - จัดหาสถานที่เลี้ยงที่เป็นศูนย์รวม	✓			ผู้ใหญ่เทียม
8. บ้านที่ไม่ใช่โฮมสเตย์อยากเป็นโฮมสเตย์	บ้านแคบ,สมาชิกครอบครัวเยอะ, จัดคิวลำบาก	ควรชะลอไว้ก่อน				

3) การประเมินผลความคิดเห็นต่อการจัดเวทีประชาคมโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ภายหลังจากเสร็จสิ้นการจัดเวทีประชาคมแล้ว คณะผู้วิจัยได้แจกแบบประเมินตนเองให้ผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมทุกคน มีผู้ส่งแบบประเมินผลความคิดเห็นครั้งนี้จำนวน 31 คน จากทั้งหมด 47 คน คิดเป็นร้อยละ 65.95 โดยแบ่งเป็น เพศชายร้อยละ 48.38 เพศหญิงร้อยละ 51.62 สรุปผลได้ดังนี้

3.1) กิจกรรมการมีส่วนร่วม จากแบบประเมินตนเองของผู้ร่วมเวทีประชาคมในระดับมากถึงมากที่สุดต่อ 4 กิจกรรมพบว่ากิจกรรมมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุดเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ฟังผู้อื่นพูดอย่างตั้งใจร้อยละ 61.29 , วิจารณ์ความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างระมัดระวัง และทำงานกลุ่มอย่างเข้มแข็ง คิดเป็นร้อยละที่เท่ากันคือ ร้อยละ 54.84, และการเสนอความคิดเห็นหรือเล่าประสบการณ์ตนเองต่อกลุ่ม ร้อยละ 38.71

3.2) ความคิดเห็นต่อกิจกรรม ผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมใน 9 ประเด็น คณะผู้วิจัยได้จัดความคิดเห็นประเด็นดังกล่าวอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนและคุณภาพร้อยละ 87.10 การส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ค้นหาปัญหาของชุมชนร้อยละ 80.64 ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตัดสินใจเองร้อยละ 77.42 ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาหลายๆ ทาง และเปิดโอกาสให้มีการประเมินผลตนเอง/กิจกรรมคิดเป็นร้อยละที่เท่ากันคือ ร้อยละ 74.19 เปิดโอกาสให้เรียนรู้จากประสบการณ์ของสมาชิกและมีความสุขร้อยละ 67.74 และเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์รวมทั้งการเสริมสร้างความคิดวิเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 61.29

3.3) ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่น ๆ ผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมได้แสดงความคิดเห็น และมีข้อเสนอแนะต่อการจัดเวทีประชาคมโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

- ควรมีงบประมาณในการกำจัดลูกน้ำยุงลายให้ด้วย เนื่องจากมียุงลายมาก และราษฎรก็ยังไม่ได้สิ่งสนับสนุนเพื่อกำจัดยุงลายเพียงพอ
- ให้สาธารณสุขมาจัดการประเมินหมู่บ้านต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อภายในหมู่บ้านจะได้กระตุ้นในการพัฒนาต่อไป อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของการเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ ที่ดี
- น่าจะมีกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อทำให้การอบรมสนุกมากยิ่งขึ้นและน่าสนใจ และน่าจะมีการจัดเวลาพัก
- กิจกรรมที่น่าส่งเสริมให้มีขึ้นอีก คือ 1 บ่อปลา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ตกปลา เพราะมีบางบ้านเขาทำอยู่แล้ว นำเข้าโครงการด้วย 2 การทำภาพพิมพ์ ระบายสี เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม
- กรรมการควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันทุกเดือนเหมือนกิจกรรมในวันนี้

4.5 การสนับสนุนการดำเนินงานแก่ชุมชน และ การประชุมเชิงปฏิบัติการ

“การจัดการความรู้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย” และกิจกรรมณรงค์สายสืบ...ส้วม”

คณะผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกกิจกรรมที่เป็นปัญหาของชุมชนและครัวเรือนโดยเฉพาะบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ เพื่อเป็นการสนับสนุนและแก้ไขปัญหของพื้นที่ โดยการจัดทำโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การจัดการความรู้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย และกิจกรรมณรงค์สายสืบ...ส้วม” ในวันที่ 4 สิงหาคม 2549 ณ หอประชุมโรงเรียนบ้านธารปราสาท ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา ดังมีรายละเอียดและกิจกรรมการดำเนินการ ดังนี้

4.5.1 กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วยภาคราชการจำนวน 20 คนและภาคประชาชนจำนวน 68 คน รวมทั้งสิ้น 88 คน

1) สมาชิกโฮมสเตย์ ม.7,17	จำนวน 33 คน
2) อสม.	จำนวน 6 คน
3) มัคคุเทศก์	จำนวน 10 คน
4) บ้านเลี้ยงหมูและร้านค้า, ร้านอาหาร, ร้านชำ	จำนวน 4 คน
5) คุณครู	จำนวน 2 คน
6) เจ้าหน้าที่แหล่งโบราณคดี	จำนวน 1 คน
7) อบต.	จำนวน 2 คน
8) สอ., สสอ.	จำนวน 2 คน
9) ททท. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวน 1 คน
10) มัคคุเทศก์นอกพื้นที่	จำนวน 10 คน
11) สื่อมวลชน (TV 2 ช่อง)	จำนวน 5 คน
12) ศูนย์วิชาการ	จำนวน 12 คน

4.5.2 กิจกรรมสนับสนุนการดำเนินงาน ประกอบด้วยกิจกรรม

1) การบรรยายให้ความรู้ทางวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเฉพาะประเด็นที่เป็นปัญหาของชุมชน ได้แก่ เรื่อง การจัดการเพื่อป้องกันควบคุมโรคที่สำคัญและเป็นปัญหาของชุมชน, เรื่องการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาลอาหารในชุมชน/ครัวเรือน

2) กิจกรรมณรงค์ “สายสืบ...ส้วม” (Toilet Spy) สืบเนื่องจากในเดือนพฤศจิกายน 2549 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม “ส้วมโลก” กรมอนามัยในฐานะเจ้าภาพ ได้จัดทำโครงการพัฒนาส้วมสาธารณะไทย เพื่อให้ส้วมสาธารณะได้มาตรฐาน 3 ด้านคือ สะอาด เพียงพอ และปลอดภัย ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมอนามัยที่ดีในการใช้ส้วมสาธารณะ ซึ่งช่องทางหนึ่งในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในการสอดส่องดูแลความสะอาดและความปลอดภัยของห้องส้วมในรูปแบบของ “สายสืบ...ส้วม” แหล่งท่องเที่ยวจัดว่าเป็น 1 ใน 11 กลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนาส้วมสาธารณะไทยดังกล่าว

3) กิจกรรมการตรวจแนะนำและเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านอาหาร มีการตรวจสอบร้านอาหาร ร้านขายของชำโดยเก็บตัวอย่างอาหารสดตรวจวิเคราะห์หาสารปนเปื้อนในอาหาร รวมทั้งการตรวจแนะนำความสะอาดของสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

4) การสนับสนุนสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ชุดกันเปื้อน เอกสารแผ่นพับอาหารปลอดภัย คู่มือ 109 เมนูสุขภาพ โปสเตอร์การล้างมือและการใช้ช้อนกลาง เทปเสียงตามสาย ฯลฯ

4.5.3 การประเมินผลกิจกรรม ผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 60 คน หรือร้อยละ 68.18 ได้ตอบแบบประเมินผลพบว่าร้อยละ 91.67 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการจัดการความรู้ครั้งนี้คือ ด้านการป้องกันโรคติดต่อ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมบ้านเรือนให้ถูกสุขลักษณะ การดูแลตนเองและครอบครัวให้มีสุขภาพดี ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่า โครงการ/กิจกรรมเล็ก ๆ ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ ส่วนโครงการใหญ่ ๆ เช่น การขุดลอกคลอง กำจัดน้ำเสีย/ต่อระบายน้ำ ต้องอาศัยภาครัฐหรือ อบต.

4.6 การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชนระยะที่ 2

4.6.1 การจัดการมูลฝอย จากการสำรวจครั้งที่ 2 พบว่า การจัดการมูลฝอยทั้งหมด 7 และหมู่ 17 อยู่ในสภาพที่ถูกหลักสุขาภิบาลตั้งแต่ การเก็บรวบรวมภาชนะรองรับ พฤติกรรมการทิ้งขยะ ตลอดจนการกำจัดมูลฝอย

4.6.2 การจัดการสิ่งปฏิกูล

1) ระดับครัวเรือน เช่นเดียวกับการสำรวจครั้งที่ 1

2) ส้วมสาธารณะ โดยใช้แบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะระดับประเทศของกรมอนามัย (HAS) สำรวจครั้งที่ 2 พบว่า จากเกณฑ์มาตรฐานทั้งหมด 16 ข้อ พบว่าผ่านมาตรฐาน HAS ทุกข้อ จากเดิมไม่ผ่านทั้งหมด 5 ข้อ

4.6.3 การจัดการความปลอดภัยด้านอาหาร

โดยการตรวจประเมินสถานประกอบการร้านจำหน่ายอาหารตามมาตรฐาน Clean Food Good Taste ของกรมอนามัย จำนวน 15 ข้อ จากการสำรวจครั้งที่ 2 พบว่าไม่ผ่าน 4 ข้อ (ข้อมูลจากการสำรวจครั้งแรกไม่ผ่าน 6 ข้อ) ได้แก่ การล้างภาชนะ, การเก็บน้ำแข็ง, ห้องน้ำห้องส้วมและถังขยะไม่มีฝาปิด

4.6.4 การป้องกันควบคุมสัตว์เลื้อยและแมลงพาหะนำโรค

1) สัตว์เลื้อย จากการสำรวจครั้งที่ 2 พบว่า การป้องกันควบคุมสัตว์เลื้อยของทั้ง 2 หมู่บ้าน อยู่ในสภาพที่ถูกหลักสุขาภิบาลกล่าวคือ ไม่พบสัตว์เลื้อยเรื้อรัง หรือสัตว์ไม่มีเจ้าของเดินเรื้อรังในชุมชน นอกจากนี้มีการสำรวจมูลสัตว์เลื้อยตามถนน/ทางสาธารณะในชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้าน คณะผู้สำรวจไม่พบมูลสัตว์เลื้อยดังกล่าว กล่าวคือสภาพความสะอาดโดยทั่วไปของหมู่บ้านมีสภาพดีขึ้น

2) แมลงพาหะนำโรค ในการสำรวจค่าลูกน้ำยุงลายของหมู่ 7 และหมู่ 17 ระยะที่ 2 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างบ้านที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกโฮมสเตย์ ประเภทละ 31 หลังคาเรือน พบว่าค่าลูกน้ำยุงลายมีค่าเกินมาตรฐานค่า HI, CI ทั้ง 2 กลุ่ม โดยที่ค่า HI, CI มีค่าไม่แตกต่างกันระหว่างบ้านสมาชิก โฮมสเตย์และไม่เป็นสมาชิกหรือบ้านข้างเคียง ดังรายละเอียดในตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ผลการสำรวจค่าลูกน้ำยุงลายในหมู่บ้าน (หมู่ 7, 17) ระยะที่ 2

กลุ่มตัวอย่าง	หลังคา (HI < 10)			ภาชนะ (CI = 0)		
	จำนวน	พบ	ร้อยละ	จำนวน	พบ	ร้อยละ
บ้านพักโฮมสเตย์	31	19	61.29	365	35	9.59
บ้านไม่ใช่โฮมสเตย์	31	25	80.64	321	50	15.58
ค่าเฉลี่ย	62	44	70.9	686	85	12.39

4.7 การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยระดับครัวเรือนระยะที่ 2

4.7.1 การประเมินมาตรฐานด้านที่พัก

1) ผลการประเมินมาตรฐานด้านที่พักสมาชิกโฮมสเตย์รายหลังคาเรือนระยะที่ 2 คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสำรวจประเมินมาตรฐานด้านที่พักสมาชิกโฮมสเตย์ จำนวน 31 หลังคา โดยสรุปจากแบบสำรวจแยกเป็นรายชื่อและรายหลังคาเรือน ทำให้ทราบว่ามาตรฐานด้านที่พัก มีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้จำนวนน้อยที่สุดคือ 29 ชื่อ จำนวน 1 หลังคา และครัวเรือนที่ปฏิบัติได้จำนวนชื่อมากที่สุดคือ 34 ชื่อ (ทุกชื่อ) จำนวน 7 หลังคา คิดเป็นร้อยละ 22.58 โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นจำนวน 32.42 ชื่อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 22

2) ผลการประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์รายกิจกรรม จากการสำรวจตามแบบประเมินมาตรฐานด้านที่พักสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 2 จำนวน 31 หลังคาเรือน เพื่อศึกษาสภาพมาตรฐานด้านที่พัก ได้แก่ ด้านสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านสุขภาวะในครอบครัว รวมทั้งหมด 34 ชื่อ มีผลการดำเนินงานดังนี้

2.1) ด้านสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ มีทั้งหมด 19 ชื่อ จากการสำรวจพบว่า ปัญหาอันดับต้น ๆ ได้แก่ ชื่อ 10 บริเวณที่ประกอบอาหาร ภาชนะอุปกรณ์สะอาด และการจัดเก็บร้อยละ 9.7 และชื่อ 7 สุนัข/แมว ไม่ได้รับวัคซีนร้อยละ 3.2

2.2) ด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านโฮมสเตย์ มีทั้งหมด 15 ชื่อ จากการสำรวจพบว่า ปัญหาอันดับต้น ๆ ได้แก่ ชื่อ 9 ปัญหาด้านการออกกำลังกายร้อยละ 45.2 ชื่อ 13 ปัญหาการสูบบุหรี่ร้อยละ 29 ชื่อ 8 ปัญหาไม่มีตุ๊กตา/การจัดเก็บเป็นสัดส่วนร้อยละ 29 ชื่อ 10 ในรอบ 6 เดือน มีสมาชิกในครอบครัวเข้านอนพักในสถานพยาบาลร้อยละ 9.7 และชื่อ 12 สมาชิกในครอบครัวขาดการสังสรรค์ร่วมกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง ร้อยละ 6.5

ตารางที่ 22 ผลการประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์แยกรายข้อและรายการหลังคาเรือนระยะที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเจ้าของบ้าน	สภาพสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย																		สุขภาวะในครอบครัว												จำนวน ข้อที่ผ่าน					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30		31	32	33	34	
20	สมศักดิ์ เสียมกลาง	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	30
21	นายวิวัฒน์ ขะตาดี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	34	
22	นายจรัส จอมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	34	
23	นายจรัส แบนกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	34	
24	นายเหลือ ศรีนาค	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	33	
25	สมหวัง กลางจอหอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	33	
26	สำเนียง อ่อนโคกสูง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	34	
27	ปรีชา ละมัยกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	34	
28	นายวิเชษฐ์ น้อยกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	32	
29	ประเสริฐ บัวกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	30		
30	นายเข้ม ทอนสูงเนิน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	33	
31	นายไพโรจน์ แบนกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	33	
		ค่าเฉลี่ย																		32.42																	

4.7.2 การประเมินมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัยบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัยระยะที่ 2 ของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ จำนวน 31 หลังคาเรือน โดยใช้เกณฑ์ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารจำนวน 18 ข้อ มีผลการดำเนินงานดังนี้

1) การวิเคราะห์การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารรายข้อ พบว่าข้อที่เป็นปัญหาได้แก่ ข้อ 9 การล้างภาชนะ ข้อ 11 สภาพและการใช้เชียง/มีด คิดเป็นปัญหาร้อยละที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 16.13 ปัญหาข้อ 12 คือการเก็บภาชนะ ซ้อน ส้อม คิดเป็นร้อยละ 9.7 ปัญหาข้อ 10: การเก็บภาชนะถ้วย จานชาม และข้อ 15 : การแต่งกายคิดเป็นร้อยละที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 6.5

2) ผลการประเมินมาตรฐานตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารแยกรายครัวเรือน พบว่าครัวเรือนที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารได้จำนวนข้อสูงสุด คือ 18 ข้อ มี 18 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.06 ส่วนครัวเรือนที่ปฏิบัติได้จำนวนข้อน้อยที่สุด คือ 14 ข้อ มีจำนวน 1 หลังคาเรือน โดยมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติคิดเป็น 17.35 ข้อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 23

4.8 การเปรียบเทียบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวระยะที่ 1 และระยะที่ 2

4.8.1 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเชิงกิจกรรม

4.8.1.1 ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน จากการทำนงานอนามัยสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท จากการสำรวจข้อมูลในระยะที่ 2 พบว่าการพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้น 4 เรื่อง คือ

1) การจัดการมูลฝอย หมู่ 17 มีการพัฒนาดีขึ้นในเรื่อง มีที่รองรับขยะที่ถูกหลักสุขาภิบาลจำนวนเพียงพอ/ทำความสะอาดสม่ำเสมอ

2) การจัดการสิ่งปฏิกูล ส้วมสาธารณะในแหล่งท่องเที่ยวได้มาตรฐานกรมอนามัย (HAS) 16 ข้อ ทั้งนี้มีการพัฒนาได้มาตรฐานเพิ่มขึ้นจากเดิม 4 ข้อ

3) ความปลอดภัยด้านอาหาร ร้านอาหารในหมู่บ้านมีการพัฒนาตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารเพิ่มขึ้นอีก 2 ข้อ เป็น 11 ข้อ (มาตรฐานกรมอนามัย 15 ข้อ)

4) การป้องกันควบคุมสัตว์เลื้อยและแมลงพาหะนำโรค หมู่ 17 มีการพัฒนาดีขึ้นในเรื่อง ไม่พบมูลสัตว์เลื้อยตามถนน/ทางสาธารณะในชุมชน

ทั้งนี้ มีการเปรียบเทียบมาตรฐานการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชนทั้ง 2 ระยะ ดังรายละเอียดตารางที่ 24

ตารางที่ 23 : ผลการประเมินมาตรฐานตามข้อกำหนดตลสุขภาพโดยแยกรายครัวเรือนบ้านสมาชิกโคมสแต่ย์และแยกรายข้อ ระยะที่ 2

ที่	ชื่อเจ้าของร้าน	มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร														จำนวน ข้อที่ผ่าน						
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		15	16	17	18		
1	นายเทียม ละอองกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18	
2	นายชู บัวแก้ว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
3	นางบัว มาสวัสดิ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
4	นายจัน นาคปราสาท	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
5	นายอุทัย ทัตกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
6	นายสุภาพ นนบกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
7	นายบุญช่วย แรมพิมาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	14
8	นายบุญส่ง ถักกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
9	นายบุญส่ง บัวกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
10	นายสมาน อาสกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
11	นายสำรวม ฉิมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
12	นายสังวาล สัตยญาริยาภรณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
13	นายทวีชัย ประชาชาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
14	นายประสพ ลีเย็ก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
15	นายแสง ตรงสูงเนิน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17

ตารางที่ 23 : ผลการประเมินมาตรฐานข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารโดยแยกรายครัวเรือนบ้านสมาชิกโฮมสเตย์และแยกรายข้อ ระยะเวลาที่ 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อเจ้าของร้าน	มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร														จำนวน ข้อที่ผ่าน					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		15	16	17	18	
16	นายเสียม คิมงูเหลียม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
17	นางสงวน ดุมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	15
18	นางเล็ก เป็นซอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
19	นายอานวย พบพิมาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
20	นางสมศักดิ์ เสียมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	16
21	นายวิวัฒน์ ชะตาคี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
22	นายจรัส จอมกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
23	นายจรัส แบนกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
24	นายเหลือ ศรีนาค	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
25	นายสมหวัง กลางจอหอ	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
26	นางสำเรียง อ่อนโคกสูง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
27	นายปรีชา ละมัยกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
28	นายวิเชษฐ์ น้อยกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	16
29	นายประเสริฐ ปักกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	17
30	นายเข้ม ทอนสูงเนิน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18
31	นายไพโรจน์ แบนกลาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	18

ค่าเฉลี่ย 17.35

ตารางที่ 24 : มาตรฐานการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชนเปรียบเทียบระยะที่ 1 และระยะที่ 2

งานอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2	
	หมู่ 7	หมู่ 17	หมู่ 7	หมู่ 17
1. การจัดการมูลฝอย				
1.1 มีการแยกทิ้งขยะ เช่น ขยะนำกลับมาใช้ใหม่และขยะทั่วไป	✓	✗	✓	✗
1.2 มีที่รองรับขยะที่ถูกหลักสุขาภิบาลจำนวนเพียงพอ และทำความสะอาดสม่ำเสมอ	✓	✗	✓	✓
1.3 ไม่พบขยะตกหล่นภายในบริเวณต่าง ๆ ของชุมชน หมู่บ้าน เช่น ถนน ทางเดิน รางระบายน้ำ	✓	✓	✓	✓
1.4 บริเวณที่รองรับขยะ และ/หรือที่พักขยะรวม ไม่มีขยะตกค้าง ตกหล่น เรียงรายหรือกองอยู่รอบ ๆ ไม่พบการค้ำยี้ขยะจากสัตว์เลี้ยง	✓	✓	✓	✓
1.5 มีการส่งต่อขยะไปกำจัด หรือกำจัดเองอย่างถูกหลักสุขาภิบาล	✓	✓	✓	✓
1.6 มีผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานในการจัดการขยะเป็นประจำ	✓	✓	✓	✓
2. การจัดการสิ่งปฏิกูล				
2.1 มีส้วมครอบคลุมทุกหลังคาเรือน	✓	✓	✓	✓
2.2 มีการขนถ่ายสิ่งปฏิกูล (ตุตส้วม) โดยเอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ยานพาหนะปกปิดถูกสุขลักษณะ	✓	✓	✓	✓
2.3 ส้วมสาธารณะมาตรฐาน HAS 16 ข้อ (บริเวณหลุมขุดที่ 1)	ผ่าน 11 ข้อ		ผ่าน 16 ข้อ	
3. การจัดการความปลอดภัยด้านอาหาร				
3.1 ร้านอาหารมาตรฐาน CFGT 15 ข้อ	ผ่าน 9 ข้อ		ผ่าน 11 ข้อ	
3.2 สารปนเปื้อนในอาหาร	✓	✓	✓	✓
4. การป้องกันควบคุมสัตว์เลี้ยงและแมลงพาหะนำโรค				
4.1 ไม่พบมูลสัตว์เลี้ยงตามถนน/ทางสาธารณะในชุมชน	✓	✗	✓	✓
4.2 ไม่พบสัตว์เลี้ยงเร่ร่อน/ไม่มีเจ้าของเดินเร่ร่อนในชุมชน	✓	✓	✓	✓
4.3 ผลสำรวจค่าลูกน้ำยุงลาย (ค่าเฉลี่ย)				
● ค่า HI	✗	✗	✗	✗
● ค่า CI	✗	✗	✗	✗

4.8.1.2 ด้านที่พักบ้านโฮมสเตย์ คณะผู้วิจัยได้มีการเก็บข้อมูลตามแบบประเมินมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ 31 หลังคาเรือนก่อนและหลังดำเนินงาน เพื่อเปรียบเทียบผลของการดำเนินงานทั้ง 2 ระยะ ดังนี้

1) ด้านสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย จากการสำรวจกิจกรรม 19 เรื่อง พบว่ามีกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น 11 เรื่อง โดยมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละเรื่องคิดเป็นร้อยละ 3.2-9.7 ดังรายละเอียดในตารางที่ 25

ตารางที่ 25 : เปรียบเทียบร้อยละของการประเมินสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2

สภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย	ร้อยละของประเมิน		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	
1. ตัวบ้านมั่นคงแข็งแรง	100.0	100.0	0.0
2. บริเวณบ้านสะอาด เรียบร้อยเป็นสัดส่วน	100.0	100.0	0.0
3. บริเวณบ้านร่มรื่น มีไม้ดอก ไม้ประดับ	100.0	100.0	0.0
4. การเลี้ยงสัตว์แยกเป็นสัดส่วนทั้งในบ้านและบริเวณบ้านมีการทำความสะอาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์อย่างสม่ำเสมอ	100.0	100.0	0.0
5. ไม่พบมูลสุนัข/แมวในบริเวณบ้าน	96.8	100.0	+3.2
6. ไม่พบมูลโคกระบือตกค้างบริเวณบ้าน	100.0	100.0	0.0
7. สุนัข/แมว ได้รับวัคซีนครบ	100.0	96.8	-3.2
8. ภายในบ้านมีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ	100.0	100.0	0.0
9. ห้องน้ำ ห้องส้วม สะอาด ถูกสุขลักษณะและทำความสะอาดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	96.8	100.0	+3.2
10. บริเวณที่ประกอบอาหารภาชนะอุปกรณ์สะอาดและจัดเก็บเป็นระเบียบ	83.9	90.3	+6.4
11. อาหารที่ปรุงสุกแล้วมีภาชนะปกปิด หรือเก็บในตู้กับข้าว หรือตู้เย็น	96.8	100.0	+3.2
12. ถึงขยะมีฝาปิดมิดชิดและนำไปกำจัดทุกวันเพื่อป้องกันหนูดมดมแมลงวัน แมลงสาบ	90.3	100.0	+9.7
13. ถึงขยะไม่พบร่องรอยการค้ำยืมของหนู	96.8	100.0	+3.2
14. ถึงขยะไม่พบร่องรอยการค้ำยืมของแมว/สุนัข	100.0	100.0	0.0
15. ไม่มีน้ำขังในภาชนะต่าง ๆ ที่อาจเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย	96.8	100.0	+3.2
16. มีน้ำดื่ม-น้ำใช้ สะอาด เพียงพอตลอดปี	96.8	100.0	+3.2
17. กางมุ้งนอน หรือมีมุ้งสวด เพื่อป้องกันยุงและแมลงต่าง ๆ	96.8	100.0	+3.2
18. จัดเก็บ และแยกสารเคมีที่เป็นอันตราย (สารกำจัดแมลง น้ำยาทำความสะอาด) ให้เป็นสัดส่วนและพ้นมือเด็ก	96.8	100.0	+3.2
19. บำรุงรักษา และตรวจสอบความปลอดภัยของอุปกรณ์ไฟฟ้าทุกชนิดให้อยู่ในสภาพดีเสมอ	93.5	100.0	+6.4

2) ด้านสุขภาวะในครอบครัว จากการสำรวจกิจกรรม 15 เรื่อง พบว่ามีกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น 13 เรื่อง โดยมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละเรื่องคิดเป็นร้อยละ 3.2-42.0 ทั้งนี้กิจกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ เรื่อง มียาสามัญประจำบ้านและจัดเก็บในตู้ยาเปลี่ยนแปลงร้อยละ 42.0 ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 26

ตารางที่ 26 : เปรียบเทียบร้อยละของการประเมินด้านสุขภาวะในครอบครัวบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2

สุขภาวะในครอบครัว	ร้อยละของประเมิน		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	
1. สมาชิกในครอบครัวทุกคนล้างมือก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่ายทุกครั้ง	93.5	100.0	+6.5
2. สมาชิกในครอบครัวทุกคนใช้ช้อนกลาง เมื่อกินอาหารร่วมกัน	87.1	96.8	+9.7
3. สมาชิกในครอบครัวทุกคนกินอาหารสุกสะอาดมีประโยชน์ครบ 5 หมู่ และปราศจากอันตราย	71.0	96.8	+25.8
4. สมาชิกในครอบครัวทุกคนไม่ใช้ภาชนะตีมน้ำร่วมกันเช่น ชัน แก้วน้ำ ฯลฯ	61.3	96.8	+35.5
5. สมาชิกในครอบครัวทุกคนแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง	90.3	100.0	+9.7
6. สมาชิกในครอบครัวทุกคนใช้ผ้า หรือมือปิดปาก จมูก เมื่อไอหรือจามทุกครั้ง	90.3	96.8	+6.5
7. ทำความสะอาดที่นอน หมอน มุ้ง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	93.5	96.8	+3.3
8. มียาสามัญประจำบ้านและจัดเก็บในตู้ยาหรือเก็บให้เป็นสัดส่วนพื้นมือเด็ก	29.0	71.0	+42.0
9. สมาชิกที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที	51.6	54.8	+3.2
10. ในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมาไม่มีสมาชิกในครอบครัวเข้านอนพักรักษาตัวในสถานพยาบาลเนื่องจากเป็นโรคติดต่อ (เช่น ไข้เลือดออก, อูจจาระร่วง) หรือ การบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในบ้านและบริเวณบ้าน	90.3	90.3	0.0
11. ใน 1 สัปดาห์ สมาชิกมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น กินอาหาร ออกกำลังกาย ทำงานบ้าน	96.8	100.0	+3.2
12. สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีการสังสรรค์รื่นเริงร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	96.8	93.5	-3.3
13. สมาชิกในครอบครัวไม่สูบบุหรี่และปลอดจากสารเสพติด	58.1	71.0	+12.9
14. สมาชิกในครอบครัวทุกคนไม่เล่นการพนันและไม่สำส่อนทางเพศ	93.5	100.0	+6.5
15. ในรอบปีที่ผ่านมา บ้านของท่านปลอดภัยจากการถูกลักขโมย	93.5	100.0	+6.5

4.8.1.3 ด้านอาหารปลอดภัยบ้านโฮมสเตย์ ใช้แบบประเมินมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัยบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ 31 หลังคาเรือน เก็บข้อมูลก่อนและหลังดำเนินงาน โดยเฉพาะในส่วนของ การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร 18 ข้อ เพื่อเปรียบเทียบผลของการดำเนินงานทั้ง 2 ระยะ พบว่ามีการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น 8 เรื่อง ทั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละเรื่องคิดเป็นร้อยละ 6.5-54.9 ดังรายละเอียดในตารางที่ 27

ตารางที่ 27 : เปรียบเทียบร้อยละของการประเมินด้านอาหารปลอดภัยตามเกณฑ์ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2

ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร	ร้อยละของประเมิน		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	
1. สถานที่รับประทาน สถานที่เตรียมปรุง ประกอบอาหาร ต้องสะอาด เป็นระเบียบและจัดเป็นสัดส่วน	64.5	100.0	+35.5
2. ไม่เตรียมปรุงอาหารบนพื้น และบริเวณหน้า หรือในห้องน้ำ ห้องส้วม และต้องเตรียมปรุงอาหารบนโต๊ะที่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	71.0	100.0	+29
3. ใช้สารปรุงแต่งอาหารที่มีความปลอดภัย มีเครื่องหมายรับรองของทางราชการ เช่น เลขทะเบียนตำรับอาหาร (อย.) เครื่องหมายรับรองมาตรฐานของกระทรวง อุตสาหกรรม (มอก.)	100.0	96.8	-3.2
4. อาหารสดต้องล้างให้สะอาดก่อนนำมาปรุง หรือเก็บ การเก็บอาหารประเภทต่าง ๆ ต้องแยกเก็บเป็นสัดส่วน อาหารประเภทเนื้อสัตว์ดิบ เก็บในอุณหภูมิที่ไม่ สูงกว่า 7.2 องศาเซลเซียส	100.0	100.0	0.0
5. อาหารประเภทเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ มีการเตรียมปรุงให้สุกด้วยความร้อน อย่างทั่วถึง	100.0	100.0	0.0
6. อาหารที่ปรุงเสร็จแล้วเก็บในภาชนะที่สะอาดมีการปกปิด วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	100.0	100.0	0.0
7. มีช้อนกลางครบทุกสำรับ เมื่อให้บริการอาหารที่ต้องรับประทานร่วมกัน	100.0	96.8	-3.2
8. น้ำแข็งที่ใช้บริโภคต้องสะอาด เก็บในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิด ใช้อุปกรณ์ที่มีด้ามสำหรับคีบหรือตัก โดยเฉพาะ วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	54.8	100.0	+45.2
9. ล้างภาชนะด้วยน้ำยาล้างภาชนะ แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหล และที่ล้างภาชนะต้องวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	48.4	83.9	+35.5
10. ถ้วย จาน ชาม เก็บคว่ำในภาชนะที่โปร่งสะอาด หรือเก็บในตู้สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	96.8	93.6	-3.2
11. เหยียงและมัต ต้องมีสภาพดี แยกใช้ระหว่างเนื้อสัตว์สุก เนื้อสัตว์ดิบ และ ผัก ผลไม้	90.3	83.9	-6.4

ตารางที่ 27 : เปรียบเทียบร้อยละของการประเมินด้านอาหารปลอดภัยตามเกณฑ์ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาล
อาหารบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 (ต่อ)

ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร	ร้อยละของประเมิน		ร้อยละของ การเปลี่ยนแปลง
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	
12. ซ้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นในภาชนะโปร่งสะอาดหรือวางเป็นระเบียบในภาชนะโปร่งสะอาดและมีการปกปิด เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.	71.0	90.3	+19.3
13. มูลฝอยและน้ำเสียทุกชนิด ได้รับการกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้องหลักสุขาภิบาล	90.3	100.0	+9.7
14. ห้องส้วมสำหรับผู้บริโภคและผู้สัมผัสอาหารต้องสะอาด มีอ่างล้างมือที่ใช้งานได้ดี และมีสบู่ใช้ตลอดเวลา	90.3	96.8	+6.5
15. ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงต้องผูกผ้ากันเปื้อนที่สะอาด สวมหมวกหรือเน็คคลุมผม	38.7	93.6	+54.9
16. ผู้สัมผัสอาหารต้องล้างมือให้สะอาดก่อนเตรียมปรุง ประกอบจำหน่ายอาหารทุกครั้ง ใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วทุกชนิด	100.0	100.0	0.0
17. ผู้สัมผัสอาหารที่มีบาดแผลที่มีมือต้องปิดแผลให้มิดชิด หลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานที่มีโอกาสสัมผัสอาหาร	100.0	100.0	0.0
18. ผู้สัมผัสอาหารที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถติดต่อไปยังผู้บริโภค โดยมีน้ำและอาหารเป็นสื่อ ให้หยุดปฏิบัติงานจนกว่าจะรักษาให้หายขาด	100.0	100.0	0.0

4.8.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของมาตรฐานตามระดับการปฏิบัติ จากผลการดำเนินงานโดยเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเชิงกิจกรรมในหัวข้อ 4.8.1 แล้วนำข้อมูลจากการดำเนินงานตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวมาจัดระดับการปฏิบัติเพื่อเปรียบเทียบหาค่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 2 โดยวัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวด้านที่พัก และอาหารปลอดภัย ทั้งนี้มาตรฐานด้านที่พักยังคงแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพักและด้านสุขภาวะในครอบครัว มีผลการดำเนินงานดังนี้

1) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพักโฮมสเตย์ พบว่าภายหลังดำเนินการมีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้ระดับดีมากหรือครบทุกข้อ (19 ข้อ) จำนวน 26 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.87 ของกลุ่มตัวอย่าง เพิ่มขึ้นจากก่อนดำเนินการจำนวน 5 หลังคาเรือน หรือเพิ่มร้อยละ 16.13 ทั้งนี้มีค่าเฉลี่ยของจำนวนข้อที่ปฏิบัติได้คือ 18.81 ข้อ รายละเอียดในตารางที่ 28

ตารางที่ 28 : ระดับการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพักโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และระยะที่ 2

ระดับการปฏิบัติ (19 ข้อ)	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปฏิบัติได้ปานกลาง (17 ข้อ)	1	3.22	1	3.22
2. ปฏิบัติได้ดี (18 ข้อ)	9	29.03	4	12.90
3. ปฏิบัติได้ดีมาก (19 ข้อ)	21	67.74	26	83.87
ค่าเฉลี่ย	18.65		18.81	
ต่ำสุด-สูงสุด	17-19		17-19	

2) ด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านพักโฮมสเตย์ พบว่าภายหลังดำเนินการ มีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้ระดับดีมากหรือครบทุกข้อ (15 ข้อ) จำนวน 8 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.8 ของกลุ่มตัวอย่าง เพิ่มขึ้นจากก่อนดำเนินการร้อยละ 25.8 ซึ่งก่อนดำเนินการไม่มีกลุ่มตัวอย่างใดที่ปฏิบัติได้ครบทุกข้อ ทั้งนี้มีค่าเฉลี่ยของจำนวนข้อที่ปฏิบัติได้คือ 13.61 ข้อ โดยเพิ่มขึ้นจากก่อนดำเนินการเท่ากับ 1.67 ข้อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 29

ตารางที่ 29 : ระดับการปฏิบัติด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านพักโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2

ระดับการปฏิบัติ (15 ข้อ)	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปฏิบัติได้ปานกลาง (1-9 ข้อ)	5	16.13	1	3.22
2. ปฏิบัติได้ดี (10-14 ข้อ)	26	83.87	22	71.0
3. ปฏิบัติได้ดีมาก (15 ข้อ)	0	0	8	25.8
ค่าเฉลี่ย	11.94		13.61	
ต่ำสุด-สูงสุด	6-14		7-15	

3) ด้านอาหารปลอดภัยของบ้านพักโฮมสเตย์ พบว่าภายหลังดำเนินการ มีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้ระดับดีมากหรือครบทุกข้อ (18 ข้อ) จำนวน 18 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.06 ของกลุ่มตัวอย่าง เพิ่มขึ้นจากก่อนดำเนินการร้อยละ 51.61 ทั้งนี้มีค่าเฉลี่ยของจำนวนข้อที่ปฏิบัติได้คือ 17.35 ข้อ เพิ่มขึ้นจากก่อนดำเนินการเท่ากับ 1.9 ข้อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 30

ตารางที่ 30 : ระดับการปฏิบัติด้านอาหารปลอดภัยของบ้านพักโฮมสเตย์ระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2

ระดับการปฏิบัติ (18 ข้อ)	ระยะที่ 1		ระยะที่ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปฏิบัติได้ปานกลาง (1-15 ข้อ)	12	38.71	2	6.45
2. ปฏิบัติได้ดี (16-17 ข้อ)	17	54.84	11	35.48
3. ปฏิบัติได้ดีมาก (18 ข้อ)	2	6.45	18	58.06
ค่าเฉลี่ย	15.45		17.35	
ต่ำสุด-สูงสุด	10-18		14-18	

4.9 การประเมินผล

4.9.1 ด้านสุขภาพจิตของชุมชน

1) โดยใช้แบบประเมินดัชนีวัดสุขภาพจิตชุมชนในมุมมองของประชาชน จากกรมสุขภาพจิต ซึ่งมีข้อคำถาม 22 ข้อ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และประชาชนร้อยละ30ของหลังคาเรือนทั้งหมด (2 หมู่บ้าน) รวมที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกโฮมสเตย์ คิดเป็น 62 หลังคาเรือน เปรียบเทียบทั้ง 2 ระยะ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในหมู่ 7 และหมู่ 17 อย่างน้อย 1 ปี โดยข้อคำถามเป็นความคิดเห็นต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในรอบระยะเวลา 1 เดือนที่ผ่านมาว่าอยู่ในระดับใด (ไม่เลย เล็กน้อย มาก มากที่สุด) จากนั้น นำผลการสำรวจความคิดเห็นของบ้านโฮมสเตย์รวมกับบ้านไม่ใช่โฮมสเตย์ เป็นความคิดเห็นของชุมชนในมุมมองประชาชน แล้วเปรียบเทียบเป็นค่าร้อยละในแต่ละระยะ พบว่าระยะที่ 2 ชุมชนมีความคิดเห็นที่ดีเพิ่มขึ้น 13 เรื่อง เท่าเดิม 2 เรื่อง และลดลง 7 เรื่อง ดังรายละเอียดในตารางที่ 31

ตารางที่ 31 : ความคิดเห็นต่อชุมชนของบ้านสมาชิกและไม่ใช่บ้านสมาชิกโฮมสเตย์เปรียบเทียบทั้ง 2 ระยะ

ความคิดเห็น	ร้อยละของความคิดเห็นชุมชน	
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2
แนวความคิดเห็นที่ 1		
จำนวนและร้อยละผู้ตอบอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด		
1. ท่านรู้สึกพอใจเมื่ออาศัยอยู่ในชุมชนนี้	59/95.2	62/100.0
2. คนในชุมชนรู้จักกันทั้งหมู่บ้าน	62/100.0	60/96.7
3. เมื่อครอบครัวใดมีปัญหาคนในชุมชนจะช่วยเหลือเยี่ยมเยียนกัน	59/95.2	62/100.0
4. คนในชุมชนสามารถปรับตัวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้เสมอ (ยาเสพติด ภัยแล้ง ภัยพิบัติ มลภาวะ)	62/100.0	58/93.5
5. ชุมชนมีการเฝ้าติดตามปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชน (ลักทรัพย์ ยุงลายระบาด ฉีหนู เอตส์)	62/100.0	59/95.1

ตารางที่ 31 : ความคิดเห็นต่อชุมชนของบ้านสมาชิกและไม่ใช่บ้านสมาชิกโฮมสเตย์เปรียบเทียบทั้ง 2 ระยะ (ต่อ)

ความคิดเห็น	ร้อยละของความคิดเห็นชุมชน	
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2
6. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชน	58/93.5	53/85.4
7. ผู้นำหรือคณะกรรมการในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน	57/91.9	62/100.0
8. ในชุมชนของท่านมีประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นตามเทศกาล	58/93.5	59/95.1
9. มีเอกลักษณ์หรือประเพณีเฉพาะเรื่องของชุมชนนี้	54/87.1	59/95.1
10. คนในชุมชนส่วนใหญ่เชื่อว่าศาสนาจะช่วยเหนี่ยวรั้งให้คนทำแต่ความดี	59/95.2	62/100.0
11. ท่านเห็นด้วยว่าชุมชนของท่านมีความสุขทุกวันนี้เพราะยึดถือศาสนาเป็นสิ่งเหนี่ยวรั้งจิตใจ	59/95.2	61/98.3
12. มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนของท่านเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี	62/100.0	62/100.0
13. ทุกคนในชุมชนเข้าร่วมกลุ่มในการพัฒนาหมู่บ้านเสมอ	59/95.2	61/98.3
14. ผู้นำชุมชนเป็นผู้ริเริ่มในการพัฒนาชุมชน	62/100.0	62/100.0
15. ชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครองทำให้ชุมชนเจริญขึ้น	55/88.7	54/87.1
16. ท่านพึงพอใจในระบบการปกครองภายในชุมชนของท่าน	58/93.5	57/91.9
17. ในชุมชนของท่านมีผู้นำในการพัฒนาชุมชนเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมที่ดี	62/100.0	53/85.4
แนวความคิดเห็นที่ 2		
จำนวนและร้อยละของผู้ตอบอยู่ในระดับไม่เลยหรือเล็กน้อย		
1. ภายในชุมชนของท่านมีเสียงดังรบกวนคนในชุมชน	55/88.7	61/98.3
2. ภายในชุมชนของท่านมีกลิ่นเหม็นที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนในชุมชนโดยตรง	53/85.5	60/96.7
3. ท่านเห็นด้วยว่าการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันมีผลกระทบต่อชุมชนของท่าน	12/19.3	16/25.8
4. ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจะแก้ไขโดยการปล่อยวางโดยหวังว่าจะดีขึ้นเอง	41/66.1	56/90.3
5. ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ต้องรอความช่วยเหลือจากองค์กรอื่น ๆ ภายนอกชุมชนมาช่วยเหลือแก้ไข	41/66.1	50/80.6

2) การประเมินระดับสุขภาพจิตชุมชนในมุมมองประชาชน โดยการรวมคะแนนความคิดเห็นของแต่ละคนที่อาศัยในชุมชน จากข้อคำถาม 22 ข้อ แล้วนำคะแนนที่ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ (norm) ที่กำหนดของกรมสุขภาพจิต

- 49 คะแนนขึ้นไป หมายถึง สุขภาพจิตชุมชนดีกว่าชุมชนทั่วไป
- 38-48 คะแนน หมายถึง สุขภาพจิตชุมชนเท่ากับชุมชนทั่วไป
- 37 คะแนนหรือน้อยกว่า หมายถึง สุขภาพจิตชุมชนต่ำกว่าชุมชนทั่วไป

จากการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติดังกล่าว ทำให้สามารถทราบระดับสุขภาพจิตชุมชน เปรียบเทียบระยะที่ 1 และระยะที่ 2 และระดับสุขภาพจิตของบ้านสมาชิก และไม่ใช่บ้านสมาชิกโฮมสเตย์ในแต่ละระยะดังรายละเอียดในตารางที่ 32

ตารางที่ 32 : ระดับสุขภาพจิตของชุมชนของบ้านสมาชิกและไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์แต่ละระยะและเปรียบเทียบระดับสุขภาพจิตของชุมชนทั้ง 2 ระยะ

ระดับสุขภาพจิต	ร้อยละของการประเมินระยะที่ 1		ร้อยละของการประเมินระยะที่ 2		ระดับสุขภาพจิตของชุมชน	
	โฮมสเตย์	ไม่ใช่โฮมสเตย์	โฮมสเตย์	ไม่ใช่โฮมสเตย์	โฮมสเตย์	ไม่ใช่โฮมสเตย์
● ต่ำกว่าปกติ	0	0	0	0	0	0
● เท่ากับชุมชนทั่วไป	41.38	64.52	41.94	35.48	53.33	38.71
● ดีกว่าชุมชนทั่วไป	58.62	35.48	58.06	64.52	46.67	61.29

4.9.2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวก่อนและหลังดำเนินการ โดยสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มีการพักค้างแรมในช่วงระยะแรก คือ เดือนกุมภาพันธ์ ได้กลุ่มตัวอย่าง 60 ราย และระยะที่ 2 ช่วงเดือนสิงหาคม ได้กลุ่มตัวอย่าง 30 ราย ได้ผลสรุปดังตารางที่ 33 ตารางที่ 34 และตารางที่ 35

ตารางที่ 33 : ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ข้อมูลทั่วไป		ระยะที่ 1	ระยะที่ 2
เพศ	ชาย	8.3	23.3
	หญิง	91.7	76.7
อายุ	10-20 ปี	60.7	69.9
	21-30 ปี	36.6	26.6
	31-40 ปี	1.6	3.3
สัญชาติ	ไทย	98.4	90.0
	อังกฤษ/สิงคโปร์	1.6	10.0
สถานภาพ	โสด	98.4	96.7
	สมรส	1.6	3.3
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ไม่ได้รับการศึกษา	1.6	0
	ประถมศึกษา	0	0
	มัธยมศึกษา	18.0	16.7
	อนุปริญญา	1.6	10.0
	ปริญญาตรี	77.2	66.7
	ปริญญาโท	1.6	6.7
อาชีพ	รับราชการ	4.8	3.3
	นักเรียน/นักศึกษา	93.6	93.3
	อื่น ๆ	1.6	3.3
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 5,000	75.9	33.3
	5001 - 10000	18.3	36.7
	10001 - 15000	3.4	13.3
	25001 - 30000	1.7	3.3
จำนวนครั้งที่เคยมา	ไม่เคย	95.1	83.3
	1-2	1.6	10.0
	3-4	1.6	6.7
รายจ่าย	0-100	71.6	10.0
	101-500	25.0	40.0
	501-1000	3.4	10.0

ตารางที่ 34 : ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

เรื่องที่พึงพอใจ		ระยะที่ 1		ระยะที่ 2	
		ค่าเฉลี่ย 1-5	SD	ค่าเฉลี่ย 1-5	SD
ด้านกายภาพ	การเดินทาง	3.93	.92	4.07	0.58
	ความสะอาด	4.15	.68	4.23	0.50
	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	3.71	.85	4.07	0.65
	ทัศนียภาพ	4.13	.6	4.34	0.67
	ป้าย	4.2	.74	4.21	0.82
	ความคล่องตัวการเดินทาง	4.0	.67	4.00	0.845
	จุดชมวิวลำน้ำ	3.77	.91	3.93	0.781
	การปฐมพยาบาล	3.34	1.26	3.68	0.69
	การกำจัดขยะ สัตว์เลี้ยง	3.8	.78	4.07	0.799
	จราจร	4.27	.66	4.34	0.614
ด้านที่พักมั่นคง	แข็งแรง	4.58	.65	4.6	0.563
	อากาศถ่ายเท	4.57	.56	4.57	0.504
	ที่นอนสบาย	4.57	.77	4.7	0.466
	เครื่องนอนสะอาด	4.43	1.05	4.52	0.509
	ส้วมสะอาด	4.5	.68	4.5	0.63
	การป้องกันแมลง	4.1	1.13	4.17	0.658
	ราคาที่พัก	3.73	1.32	4.33	0.62
	จำนวนที่พัก	4.37	.58	4.53	0.571
	อภัยาศัยเจ้าบ้าน	4.8	.42	4.8	0.407
	ความสะอาดกสบาย	4.48	.75	4.57	0.626
อาหาร	รสชาติ	4.45	.62	4.2	0.761
	รายการอาหาร	4.1	1.05	4.1	0.845
	น้ำดื่ม	4.2	.71	4.33	0.802
	น้ำใช้	3.98	1.02	4.2	0.664
	ความสะอาดอาหาร	4.25	.65	4.47	0.629
	ความสะอาดภาชนะ	4.42	.62	4.43	0.626
	การปรุงอาหาร	4.23	.61	4.23	0.626
	อาหารร้านค้าในชุมชน	3.82	.97	4.00	0.734
อาหารนอกบ้านพัก	ความหลากหลาย	3.52	.75	3.68	0.748
	ความสะอาด	3.75	.68	3.83	0.816
	ราคา	3.87	.7	4.04	0.859
	จำนวนร้านอาหาร	3.21	1.05	3.7	0.926

ตารางที่ 35 : ทิศทางการเปลี่ยนแปลงตามค่าเฉลี่ย ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ระยะที่ 2 เปรียบเทียบกับระยะที่ 1

ด้าน	ทิศทางการเปลี่ยนแปลงตามค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ		
	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง
กายภาพ	1. การเดินทาง 2. ความสะอาด 3. ศูนย์บริการท่องเที่ยว 4. ทัศนียภาพ 5. จุดชมวิวลำน้ำ 6. การปฐมพยาบาล 7. การกำจัดขยะสัตว์เลี้ยง 8. จราจร	1. ป้าย 2. ความคล่องตัวการเดินทาง	
ที่พัก	9. มั่นคงแข็งแรง 10. ที่นอนสบาย 11. เครื่องนอนสะอาด 12. การป้องกันแมลง 13. จำนวนที่พัก 14. ความสะอาดทุกสบาย	3. อากาศถ่ายเท 4. ส้วมสะอาด 5. อธิยาศัยเจ้าบ้าน	1. ราคาที่พัก
อาหาร	15. น้ำดื่ม 16. น้ำใช้ 17. ความสะอาดอาหาร 18. ความสะอาดภาชนะ 19. อาหารร้านค้าในชุมชน	6. รายการอาหาร 7. การปรุงอาหาร	2. รสชาติ
อาหารนอกบ้านพัก	20. ความหลากหลาย 21. ความสะอาด 22. ราคา 23. จำนวนร้านอาหาร		
สินค้าที่วางจำหน่าย	24. ความหลากหลาย 25. ราคา		
โบราณคดี	26. หัตถกรรมพื้นบ้าน 27. การทำนา เกี่ยวข้าว	8. พิธีบายศรี 9. การแสดงดนตรีไทย	3. แหล่งโบราณคดีพิพิธภัณฑ์
อื่น ๆ	28. ความปลอดภัยในชีวิต 29. ความประทับใจที่จะบอกเล่าต่อ		
รวม	29 เรื่อง	9 เรื่อง	3 เรื่อง

ค่าเกินมาตรฐานค่า HI, CI ทั้ง 2 ระยะ โดยเฉพาะระยะหลัง ดำเนินการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระยะก่อนดำเนินการทั้ง 2 ค่า ทั้งนี้ค่า HI, CI มีค่าไม่แตกต่างระหว่างบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์

จากประเด็นผลการดำเนินด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน สามารถสรุปเป็นสถานการณ์เดิมและสถานการณ์ใหม่ได้เป็น 13 เรื่องย่อย โดยพบว่ามีปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน 5 เรื่อง แก้ไขได้ 3 เรื่องและยังคงเป็นปัญหา 2 เรื่อง ดังรายละเอียดในตาราง

หัวข้อ	สถานการณ์เดิม	
	ไม่มีปัญหา	เป็นปัญหา
1. การจัดการมูลฝอย	1. ไม่พบขยะตกหล่นในที่ทางสาธารณะ 2. บริเวณที่รองรับขยะไม่มีขยะตกค้าง, กองอยู่รอบๆ ไม่พบการค้ำยี้จาก สัตว์เลี้ยง 3. กำจัดถูกหลักสุขาภิบาล 4. มีผู้รับผิดชอบในการจัดการขยะ	1. บางหลังคาเรือน ม.17 ที่รองรับขยะ ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล
2. การจัดการสิ่งปฏิกูล	1. มีส่วนทุกหลังคาเรือน 2. การขนถ่ายสิ่งปฏิกูลโดยรถถูก สุขลักษณะ	1. ส้วมสาธารณะไม่ได้มาตรฐาน กรมอนามัย (HAS)
3. การจัดการความปลอดภัยด้านอาหาร	1. สารปนเปื้อนในอาหาร	*1. ร้านอาหารไม่ผ่านมาตรฐาน CFGT
4. การป้องกันควบคุมสัตว์และแมลงพาหะนำโรค	1. ไม่พบสัตว์เลี้ยงเรื้อน	*1. ค่าลูกน้ำยุ่งลายเกินค่ามาตรฐาน HI, CI 2. พบมูลสัตว์เลี้ยงที่ทางสาธารณะ หมู่ 17
รวม	8 เรื่อง	5 เรื่อง

* หมายถึง เรื่องที่ยังคงเป็นปัญหาทั้งก่อนและหลังดำเนินการ

5.1.3 มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรคระดับครัวเรือน

5.1.3.1 มาตรฐานด้านที่พัก แบ่งเป็น 2 ด้านมี 34 ข้อ ได้แก่ ด้านสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยมี 19 ข้อ ด้านสุขภาวะในครอบครัวมี 15 ข้อ สรุปผลการสำรวจได้ดังนี้

1) ผลการสำรวจมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์ โดยเก็บข้อมูลในระยะที่ 1 ประภทละ 31 หลังคาเรือน เพื่อเป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพบ้านพักระหว่างกลุ่มบ้านสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกโฮมสเตย์ และใช้เป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบกับข้อมูลในระยะที่ 2 ผลการสำรวจพบว่า

1.1) ด้านสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพัก พบว่ามีปัญหา 5 อันดับแรกของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ได้แก่ ความสะอาดและเป็นระเบียบของบริเวณที่ประกอบอาหาร การทิ้งเศษอาหารและการนำไปกำจัด การบำรุงรักษาและตรวจสอบความปลอดภัยของอุปกรณ์ไฟฟ้า การจัดเก็บ/แยกสารเคมีที่เป็นอันตราย และถังขยะไม่พร้อมร่อยการค้ำยของหนู โดยพบปัญหาคิดเป็นร้อยละ 12.9, 9.7, 6.5, 3.2 และ 3.2 ตามลำดับ ส่วนบ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์พบปัญหาในเรื่อง ความสะอาดของบริเวณบ้านร้อยละ 61.3 ความสะอาดเป็นระเบียบของบริเวณที่ประกอบอาหาร ภาชนะอุปกรณ์ร้อยละ 54.8 ถังขยะถูกสุขลักษณะและนำไปกำจัดทุกวันร้อยละ 51.6 ความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วมร้อยละ 38.7 และความสะอาดของพื้นที่เลี้ยงสัตว์/แยกเป็นสัดส่วนร้อยละ 35.5 ทั้งนี้พบว่าประเด็นปัญหา 5 อันดับแรก บ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ พบปัญหาสูงกว่าบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ทุกประเด็น โดยมีค่าความแตกต่างในเรื่องความสะอาดของบริเวณบ้าน ถังขยะถูกสุขลักษณะฯ ความสะอาดเป็นระเบียบของบริเวณที่ประกอบอาหาร/ภาชนะอุปกรณ์ ความสะอาดของห้องน้ำ/ห้องส้วม และความสะอาดของพื้นที่เลี้ยงสัตว์คิดเป็นร้อยละ 61.3, 41.9, 41.9, 38.7 และร้อยละ 35.5 ตามลำดับ

1.2) ด้านสุขภาวะในครอบครัว พบว่าปัญหา 5 อันดับแรกของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ได้แก่ มียาสามัญประจำบ้านและจัดเก็บในตู้ยาหรือเก็บให้เป็นสัดส่วน สมาชิกที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ สมาชิกในครอบครัวไม่สูบบุหรี่และปลอดจากสารเสพติด สมาชิกในครอบครัวทุกคนไม่ใช้ภาชนะดื่มน้ำร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวทุกคนกินอาหารสุก สะอาดมีประโยชน์ ครบ 5 หมู่ และปราศจากสารอันตราย โดยพบปัญหาคิดเป็นร้อยละ 71.0, 45.2, 41.9, 38.7 และร้อยละ 29.0 ตามลำดับ ส่วนบ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์พบปัญหาในเรื่องสมาชิกในครอบครัวทุกคนมีการใช้ภาชนะดื่มน้ำร่วมกัน เรื่องยาสามัญประจำบ้านและการจัดเก็บในตู้ยา สมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่และปลอดจากสารเสพติด คิดเป็นร้อยละที่เท่ากันทั้ง3เรื่องคือ ร้อยละ 64.5 ส่วนปัญหาอันดับ 4 คือการออกกำลังกายพบร้อยละ 51.6 และในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา สมาชิกเข้าอนรรักษาตัวในสถานพยาบาลร้อยละ 32.3 ทั้งนี้ประเด็นปัญหาด้านสุขภาวะในครอบครัวของบ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ โดยเฉพาะประเด็นดังกล่าวข้างต้นพบว่า คิดเป็นร้อยละที่สูงกว่าบ้านสมาชิกโฮมสเตย์แทบทุกประเด็น

2) ผลการสำรวจมาตรฐานด้านที่พักบ้านสมาชิกโฮมสเตย์รายหลังคาเรือนและรายข้อ ระยะเวลาที่ 1 และระยะที่ 2 จากเกณฑ์แบบประเมินมาตรฐานด้านที่พัก 34 ข้อ ในระยะแรกพบว่าบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ทั้ง 31 หลังคาเรือน มีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้มากที่สุดคือ 33 ข้อ จำนวน 6 หลังคาเรือนคิดเป็นร้อยละ 19.35 และมีค่าเฉลี่ยของจำนวนข้อที่ปฏิบัติคิดเป็น 30.35 ข้อ ส่วนในระยะหลังมีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้จำนวนข้อมากที่สุดคือ 34 ข้อ คือครบทุกข้อ จำนวน 7 หลังคาเรือนคิดเป็นร้อยละ 22.58 โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นจำนวน 32.42 ข้อ ทั้งนี้ข้อที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ ด้านสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยได้แก่ เรื่อง ถังขยะมีฝาปิดและนำไปกำจัดทุกวันเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.7 ส่วนด้านสุขภาวะในครอบครัว มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ เรื่อง มียาสามัญประจำบ้านและจัดเก็บถูกต้อง สมาชิกไม่ใช้ภาชนะดื่มน้ำร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวกินอาหารสุกสะอาดมีประโยชน์ และสมาชิกไม่สูบบุหรี่ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 42.0, 35.5, 25.8 และ 12.9 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงระดับการปฏิบัติ พบว่า ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพัก มีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้ระดับดีมากครบทุกข้อ (19 ข้อ) คิดเป็นร้อยละ 83.87 เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.13 ด้านสุขภาวะในครอบครัวมีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้ระดับดีมากครบทุกข้อ (15 ข้อ) ร้อยละ 25.8 เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.8 โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 71.0 ปฏิบัติได้ 10-14 ข้อหรือระดับดี

5.1.3.2 มาตรฐานด้านอาหารปลอดภัย โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัยบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ ซึ่งมีจำนวน 18 ข้อ เก็บข้อมูลบ้านสมาชิก 31 หลังคาเรือน แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะแรกพบว่า มีครัวเรือนที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารได้ครบทุกข้อ หรือ 18 ข้อ จำนวน 1 หลังคาเรือน หรือร้อยละ 3.22 และมีค่าเฉลี่ยของจำนวนข้อที่ปฏิบัติคิดเป็น 15.45 ข้อ ส่วนในระยะหลังมีครัวเรือนที่ปฏิบัติได้ครบทุกข้อเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 18 หลังคาเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 58.06 โดยมีค่าเฉลี่ยของจำนวนข้อที่ปฏิบัติเพิ่มขึ้นคิดเป็น 17.35 ข้อ ทั้งนี้ข้อกำหนดที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดได้แก่ เรื่อง การแต่งกายของผู้สัมผัสอาหาร สุขลักษณะของน้ำแข็งที่ใช้บริโภค การล้างภาชนะและความสะอาดของสถานที่รับประทาน เตรีียมปรุงและประกอบอาหาร มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นถึงมากร้อยละ 35.5-54.9

5.1.4 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
โดยการจัดเวทีประชาคมและการจัดการความรู้

1) **การจัดเวทีประชาคม** กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาคราชการ 19 คน และภาคเอกชน 28 คน ซึ่งประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านทั้งเป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกโฮมสเตย์ ร้านค้า มีคคทุเทศก์น้อย และ อสม. ผลการจัดเวทีประชาคม มี 2 ประเด็นหลักคือ การวิเคราะห์ภาพของชุมชน (จุดอ่อน-จุดแข็ง) และการกำหนดเป้าหมายในอนาคต หรือความคาดหวังต่อชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยกำหนดเป็นประเด็นปัญหา สาเหตุแนวทางพัฒนาหรือกิจกรรม และเจ้าภาพ โดยพบว่ามีประเด็นปัญหาหลักของชุมชนที่มีแนวทางแก้ไข 7 เรื่อง ได้แก่ น้ำขังพิพิธภณท์ กลุ่มทอผ้า (ตลาดจำกัด) คลองธารปราสาทต้น กิจกรรมต้อนรับ ขยะและมูลสัตว์ลงแหล่งน้ำ ปัญหายุงลายและกลิ่นเหม็นจากการเลี้ยงหมู หลังจากจัดเวทีประชาคมแล้วประมาณ 3 เดือน คณะผู้วิจัยได้มีการติดตามความก้าวหน้าพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนได้มีการร่วมมือกันแก้ไขอย่างน้อย 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องน้ำขังพิพิธภณท์ คลองธารปราสาทต้นเงินไม่สะอาด ปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูลมูลสัตว์โดยสามารถสรุปความคิดได้ดังตาราง

ประเด็นการมีส่วนร่วม	ผลการประชาคม
1. วิเคราะห์จุดอ่อน-จุดแข็งของชุมชน	* จุดแข็งหรือเรื่องที่ชุมชนภูมิใจมี 4 เรื่อง คือ เมนูอาหาร บริการน้ำดื่ม ความร่วมมือและสุขภาพจิตของชาวบ้าน * จุดอ่อน มี 3 เรื่อง คือ ความสะอาด ภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว และการป้องกันโรค (ใช้เสื้อตอก โรคนีหนู)
2. การกำหนดเป้าหมายในอนาคต กลุ่มพิจารณาประเด็นปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข เจ้าภาพ ผู้ประสานงาน	* พบปัญหาหรือเป้าหมายการพัฒนาในอนาคต 7 เรื่อง โดยเสนอสาเหตุและแนวทาง/กิจกรรม ฟังตนเอง 3 เรื่อง อบต. ทำ 1 เรื่อง และทำร่วมกับ อบต. 3 เรื่อง ภายหลัง 3 เดือน มีการติดตามผลมีการแก้ไขแล้ว 6 เรื่อง คงเหลือ 1 เรื่อง คือการหาตลาดให้กลุ่มทอผ้า
3. ร่วมประเมินผลความคิดเห็นต่อกิจกรรม	* เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา/ค้นหาปัญหา/ตัดสินใจ/หาแนวทางแก้ไขและประเมินตนเอง พบอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 87.1, 80.6, 77.4 และ 74.2 ตามลำดับ

2) การจัดการความรู้ เป็นกิจกรรมที่จัดภายหลังการจัดเวทีประชาคม กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ภาคราชการ 20 คน และภาคเอกชน 68 คน โดยเน้นหนักกลุ่มบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ทุกครัวเรือน กิจกรรมเน้นในเรื่อง การบรรยายให้ความรู้ทางวิชาการสาธารณสุข ที่เป็นปัญหาของชุมชนและระดับครัวเรือน ผู้เข้าประชุมมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับดีมากถึงมากที่สุด ร้อยละ 91.67

5.1.5 การประเมินผล โดยการประเมินดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตชุมชนในมุมมองของประชาชน และประเมิน ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

1) การประเมินดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตชุมชนในมุมมองประชาชน โดยใช้แบบประเมินตามตัวชี้วัดของ กรมสุขภาพจิตจำนวน 22 ข้อ เก็บข้อมูล 2 ครั้ง โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่ใช่ สมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ ร้อยละ 30 ของหลังคาเรือนทั้งหมด เมื่อรวมคะแนนความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ (Norm) ที่กำหนด ทำให้สามารถวัดระดับสุขภาพจิตของชุมชนบ้านสมาชิกโฮมสเตย์มี ระดับสุขภาพจิตดีกว่าชุมชนทั่วไปทั้งก่อนและหลังดำเนินการใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 58.62 และ 58.06 ตามลำดับ ส่วนบ้านไม่ใช่สมาชิกโฮมสเตย์ ระยะเวลาหลังดำเนินการมีระดับสุขภาพจิตดีกว่าชุมชนทั่วไปสูงกว่าระยะแรกถึงร้อยละ 29.04 และเมื่อเปรียบเทียบระดับสุขภาพจิตของหมู่บ้านทั้ง 2 ระยะ พบว่าระยะหลังชุมชนมีระดับสุขภาพจิตดีกว่า ชุมชนทั่วไปสูงขึ้นจากระยะแรกร้อยละ 14.62

2) การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ก่อนและหลังดำเนินการ กลุ่มนักท่องเที่ยวมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเป็นชาวต่างประเทศร้อยละ 10 กลุ่ม อายุที่มีมากที่สุด คือ ช่วงอายุ 10-30 ปี มีมากกว่าร้อยละ 95 ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียน/นักศึกษาร้อยละ 93 นักท่องเที่ยว ร้อยละ 83-95 ไม่เคยเดินทางมาเที่ยวเลย สำหรับการวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยให้คะแนนค่าเฉลี่ย 1-5 (5 = พึงพอใจสูงสุด, 1 = พึงพอใจน้อยที่สุด) ผลการวัดความพึงพอใจ 7 ด้านภายหลังดำเนินการมีดังนี้

ด้านที่ 1 : ด้านกายภาพ ประกอบด้วย 10 เรื่อง เรื่องที่มีค่าความพึงพอใจตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป มี 8 เรื่อง ได้แก่ การเดินทาง ความสะอาด ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทักษะภาพ ป้าย ความคล่องตัวการเดินทาง การกำจัด ขยะ การจราจร ซึ่งมีค่าเพิ่มขึ้นจากข้อมูลระยะแรกทั้ง 8 เรื่อง

ด้านที่ 2 : ด้านที่พัก ประกอบด้วย 10 เรื่อง เรื่องที่มีค่าความพึงพอใจมากกว่าระดับ 4 มี 10 เรื่อง ได้แก่ บ้านมั่นคงแข็งแรง อากาศถ่ายเท ทัศนียภาพ เครื่องนอนสะอาด ส้วมสะอาด การป้องกันแมลง ราคาที่พัก จำนวนที่พัก อธิยาศัยเจ้าบ้าน ความสะอาดกสบาย และมีค่าเพิ่มขึ้นจากข้อมูลระยะแรก 6 เรื่อง

ด้านที่ 3 : อาหาร ประกอบด้วย 8 เรื่อง เรื่องที่มีค่าความพึงพอใจตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป มี 8 เรื่อง ได้แก่ รสชาติ รายการอาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ ความสะอาดอาหาร ความสะอาดภาชนะ การปรุงอาหาร อาหารร้านค้าใน ชุมชน และมีค่าเพิ่มจากข้อมูลระยะแรก 5 เรื่อง

ด้านที่ 4 : อาหารนอกบ้าน ประกอบด้วย 4 เรื่อง เรื่องที่มีค่าความพึงพอใจมากกว่า ระดับ 4 มี 1 เรื่อง คือ เรื่องราคา และมีค่าเพิ่มจากข้อมูลระยะแรก 4 เรื่อง

ด้านที่ 5 : สินค้าที่วางจำหน่าย เป็นเรื่องของความหลากหลายและราคา มีค่าความพึงพอใจเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับ 3.8 และ 3.9 ตามลำดับ

ด้านที่ 6 : ด้านโบราณคดี ประกอบด้วย 5 เรื่อง เรื่องที่มีค่าความพึงพอใจมากกว่าระดับ 4 มี 5 เรื่อง ได้แก่ แหล่งโบราณคดี พิพิธภัณฑ์ หัตถกรรมพื้นบ้าน พิธีบายศรี การแสดงดนตรีไทย การทำนาเกี่ยวข้าว และมีค่า เพิ่มขึ้นจากข้อมูลระยะแรก 2 เรื่อง

ด้านที่ 7 : ด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและความประทับใจที่จะบอกเล่าต่อ มีค่าความพึงพอใจเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับ 4.5 และ 4.72 ตามลำดับ

5.2 อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการอภิปรายผลการศึกษาครั้งนี้

5.2.1 การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1) **การจัดการมูลฝอย** โดยภาพรวมของชุมชน แต่ละครอบครัวจะจัดการกันเอง ซึ่งสภาพโดยทั่วไปมีความสะอาด ภาชนะเก็บรวบรวมถูกหลักสุขาภิบาล พื้นที่สาธารณะไม่ว่าจะเป็นถนน ทางเดิน รางระบายน้ำ ฯลฯ ไม่มีขยะตกค้าง ซึ่งสะท้อนความร่วมมือของชุมชนในการดูแลรักษาความสะอาด แต่มีข้อสังเกตจากคณะผู้วิจัย คือ พบกองขยะในบริเวณของโรงเรียนบ้านธารปราสาทแต่ก็ได้มีการแนะนำให้ผู้อำนวยการโรงเรียนแจ้ง อบต. ธารปราสาท ในการดำเนินการเก็บขนเพื่อกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาลต่อไป

2) **การจัดการสิ่งปฏิกูล** ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ความสะอาดของส้วมสาธารณะบริเวณแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานส้วมระดับประเทศของกรมอนามัย 16 ข้อ บริเวณหลุมขุดที่ 1 มีเจ้าหน้าที่ดูแลจากแหล่งโบราณคดีจำนวน 1 คน ซึ่งต้องมีความตั้งใจและดูแลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพราะโดยโครงสร้างของส้วมสาธารณะดังกล่าวเป็นไปตามมาตรฐาน แต่สิ่งที่จะทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน คือ การละเลยการดูแลรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ การจัดหาสบู่ล้างมือไว้บริการตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ ความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วมในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 5 ปี ของรัฐบาล (พ.ศ. 2547- พ.ศ 2551)

3) **การจัดการความปลอดภัยด้านอาหารในชุมชน** อาหารสดที่จำหน่ายในชุมชนตรวจไม่พบสารปนเปื้อนร้อยละ 100 ส่วนร้านอาหารที่จำหน่ายให้บริการชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมีการพัฒนาดีขึ้นแต่ยังไม่ได้มาตรฐานเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยระยะเวลา เนื่องจากบางข้อเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องใช้งบประมาณในการปรับปรุง เช่น ห้องน้ำห้องส้วม อ่างล้างมือ ฯลฯ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีการจัดบริการอาหารและที่พักแบบโฮมสเตย์ ร้านอาหารในชุมชน มีไขความต้องการหลักของนักท่องเที่ยว ทำให้ผู้ประกอบการค้ามีรายได้น้อยและขาดแรงจูงใจในการพัฒนา

4) **การป้องกันควบคุมแมลงพาหะนำโรค** ภายหลังจากดำเนินการพบว่าค่าลูกน้ำยุงลายมีค่า HI, CI สูงกว่าระยะแรก ทั้งนี้ปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้อง คือ เรื่องฤดูกาล กล่าวคือ ระยะแรกเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ส่วนระยะหลังเก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน ทำให้มีโอกาสพบค่าลูกน้ำยุงลายสูง

5.2.2 มาตรฐานด้านที่พัก

จากการสำรวจมาตรฐานด้านที่พักในระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพบ้านพักของสมาชิกโฮมสเตย์และบ้านข้างเคียงที่ไม่ใช่โฮมสเตย์ จากข้อมูลพบว่าบ้านสมาชิกโฮมสเตย์มีสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยตามมาตรฐาน 19 เรื่อง ดีกว่าบ้านไม่ใช่โฮมสเตย์ 17 เรื่อง โดยมีความแตกต่างในเรื่องความสะอาดบริเวณบ้านมากที่สุดถึงร้อยละ 61.3 ทำให้พบว่ามาตรฐานด้านที่พักจากงานวิจัยมีความสอดคล้องกับกรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานที่พักของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตัวชี้วัดด้านที่พักเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกบ้านพักโฮมสเตย์ ส่วนการวัดด้านสุขภาวะในครอบครัว 15 เรื่อง บ้านสมาชิกโฮมสเตย์ดีกว่าบ้านไม่ใช่สมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 7 เรื่องโดยมีความแตกต่างในเรื่อง สมาชิกในครอบครัวทุกคน ไม่ใช้ภาชนะดื่มน้ำร่วมกันมากที่สุด ร้อยละ 25.8

5.2.3 การพัฒนามาตรฐานด้านอาหารปลอดภัย ภายหลังจากดำเนินการพบว่า บ้านสมาชิกโฮมสเตย์มีการเปลี่ยนแปลงด้านอาหารปลอดภัยตามเกณฑ์ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร 18 เรื่อง ดังนี้คือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง 6 เรื่อง เนื่องจากข้อมูลเดิมผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 100 มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลง 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.2-6.4 มีการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นมาก คือ 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.5-54.9 และพบว่าภายหลังจากการดำเนินงานครัวเรือนโฮมสเตย์มีระดับการปฏิบัติครบทุกข้อคิดเป็นร้อยละ 58.06 ซึ่งเดิมไม่มีครัวเรือนใดที่ปฏิบัติได้เลย การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ถือได้ว่า การจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ “การจัดการความรู้ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว” ซึ่งมีสมาชิกโฮมสเตย์เข้าร่วมประชุมร้อยละ 91.7 ของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ทั้งหมด กิจกรรมตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร เป็นหัวข้อหนึ่งของการเรียนรู้ ที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาได้

5.2.4 กระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดเวทีประชาคมและการจัดการความรู้ จากการสำรวจกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 9 ประเด็น พบว่าอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดประมาณร้อยละ 61-87 โดยให้ชุมชนและ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ตั้งประเด็นปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขร่วมกัน โดยมี อบต. ธารปราสาทสนับสนุนงบประมาณ เช่นกรณีการแก้ไขปัญหาน้ำขังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของชาวบ้านคือการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาปรับปรุงในเรื่องความสะอาดของชุมชนและครัวเรือน มีหน่วยงานสาธารณสุขระดับพื้นที่เป็นผู้ให้ความรู้และแนะนำร่วมกับ อสม. ในหมู่บ้าน โดยภาพรวมชาวบ้านมีความพึงพอใจร้อยละ 91.67 และต้องการให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้อีก เพราะเป็นการพัฒนาที่ตรงประเด็นปัญหาและชาวบ้านมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ นพ.พนัส พฤกษ์สุนันท์และคณะ (พ.ศ. 2545)¹⁰ ซึ่งสรุปว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้สามารถนำศักยภาพของสมาชิกชุมชนให้แสดงออกอย่างเหมาะสม และนำไปสู่การพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่พึ่งตนเองได้ ทำให้เกิดความรักต่อชุมชนอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5.2.5 การประเมินดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลโดยใช้แบบประเมินของกรมสุขภาพจิต 22 ข้อ สอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะในระดับบุคคล ชุมชน ผู้นำชุมชน ศาสนา/ประเพณี การปกครอง สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งก่อนและหลังดำเนินการพบว่า ระดับสุขภาพจิตชุมชนอยู่ในระดับเท่ากับปกติ และดีกว่าปกติร้อยละ 100 โดยที่หลังดำเนินการมีการยกระดับจากระดับปกติเป็นระดับดีกว่าปกติร้อยละ 14.62 แต่มีข้อน่าสังเกตคือ ภายหลังจากดำเนินการพบว่า ระดับสุขภาพจิตของบ้านข้างเคียงที่ไม่ใช่โฮมสเตย์มีการปรับระดับจากเท่ากับปกติเป็นดีกว่าปกติ กล่าวคือ มีระดับดีกว่าปกติเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.04 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าจากการจัดเวทีประชาคมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีบ้านข้างเคียงที่ไม่ใช่โฮมสเตย์เข้าร่วมด้วย และมีข้อน่าสังเกตจากการสำรวจความคิดเห็นในระยะหลังดำเนินการ เรื่อง “คนในชุมชนส่วนใหญ่เชื่อว่าศาสนาจะช่วยเหนี่ยวรั้งให้คนทำแต่ความดี” ร้อยละ 100 และเห็นว่า “ชุมชนมีความสุขทุกวันนี้เพราะยึดศาสนาเป็นสิ่งเหนี่ยวรั้งจิตใจ” ร้อยละ 98.3 จะเห็นได้ว่าศาสนามีอิทธิพลต่อความสุขของชุมชน

5.2.6 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ เริ่มจากความร่วมมือของศูนย์วิชาการเขตการสาธารณสุขที่ 13 ที่ประกอบด้วยผู้บริหาร ทีมงานที่มีความมุ่งมั่นในการบูรณาการงานสาธารณสุขระดับพื้นที่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลที่สนับสนุนงบประมาณพัฒนา หัวหน้าสถานีอนามัยผู้เป็นแกนหลักการประสานงานในชุมชน รวมทั้งความร่วมมือจากชาวบ้านในการร่วมคิด ร่วมพัฒนาและร่วมประเมินผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1) ข้อเสนอแนะต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประเด็นที่ควรพัฒนาต่อไป คือ เรื่อง การจัดการมูลฝอยชุมชน ที่สามารถให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดหาถังขยะที่ถูกสุขลักษณะ โดยมีการแยกขยะแห้ง ขยะเปียก ขยะที่นำกลับไปใช้ใหม่ เรื่องการป้องกันและควบคุมสัตว์เลี้ยง คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า บ้านพักสมาชิกโฮมสเตย์ไม่ควรมีการเลี้ยงสัตว์ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็น นก เป็ด ไก่ สุนัข แมว หมู ฯลฯ เพราะมีโอกาสสูงต่อการปนเปื้อนในการจัดเตรียม ปูรง ประกอบอาหาร และก่อให้เกิดมูลสัตว์ ขนสัตว์บริเวณบ้าน และอาจก่อให้เกิดกลิ่นจากมูลสัตว์เลี้ยง หากจะมีการเลี้ยง ควรจัดบริเวณที่เป็นสัดส่วนเฉพาะ ห่างไกลชุมชนโดยอาจจะบริหารจัดการร่วมกันในชุมชน

2) ข้อเสนอแนะต่อการจัดการมาตรฐานด้านที่พักระดับครัวเรือน โดยทั่วไปบ้านสมาชิกโฮมสเตย์มีสภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับผ่านมาตรฐานเกือบร้อยละ 100 ยกเว้นด้านสุขภาวะในครอบครัวในเรื่องการออกกำลังกายและการสูบบุหรี่ ซึ่งเป็นปัญหาด้านพฤติกรรมสุขภาพที่ยังสูงอยู่ ดังนั้น หน่วยงานสาธารณสุขระดับพื้นที่ จึงควรจัดกิจกรรมรณรงค์และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์และโทษของเรื่องดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันบ้านข้างเคียงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกควรได้รับการส่งเสริมในเรื่อง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยบ้านพัก และสุขภาวะในครอบครัวไปพร้อม ๆ กับบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ด้วย เพื่อจะได้เป็นหมู่บ้าน ชุมชน แหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย ควบคู่กับการพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม

3) ข้อเสนอแนะต่อการจัดบริการการตามมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ และข้อที่พึงควรระวังในการจัดบริการอาหาร-จัดเลี้ยงอาหารเป็นหมู่คณะ กรณีพักค้างแรมและมีการจัดเลี้ยงในมือเย็นที่โรงเรียน ควรคำนึงถึงกระบวนการการขนส่ง สถานที่เตรียม ปูรง ประกอบอาหารที่ถูกหลักสุขาภิบาลอาหารด้วย ซึ่งคณะผู้วิจัย หรือผู้ที่ทำงานวิจัยในเรื่องนี้ควรจะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมในครั้งต่อไป

4) ข้อเสนอแนะต่อการประเมินดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลการจัดระดับสุขภาพจิตของชุมชนที่ถูกต้องครบถ้วน ควรมีการเก็บข้อมูลทุกหลังคาเรือน นอกจากการจัดระดับสุขภาพจิตชุมชน ซึ่งมีข้อคำถาม 22 ข้อแล้ว อาจใช้แบบประเมินดัชนีชี้วัดความสุขคนไทยของกรมสุขภาพจิต ซึ่งมี 15 ข้อ ทั้งนี้การประเมินหาตัวชี้วัดด้านความสุขหรือความพึงพอใจในชีวิตของประชาชนเป็นสิ่งที่มีความสนใจมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)¹¹ ได้พัฒนาเครื่องมือดัชนีวัดความก้าวหน้าของมนุษย์สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนและดัชนีความอยู่ดีมีสุข นอกจากนี้ยังมีดัชนีวัดความสุขของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอีสาน โดยตัวชี้วัดเหล่านี้ได้ให้ความสำคัญด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ความภูมิใจ ฯลฯ ที่ครอบคลุมความสุขภายนอกกับความสุขภายใน และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้เน้นถึงสังคมที่มีความสงบสุข และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้คนไทยใช้ดัชนีชี้วัดความสุขหรือ GNH (Gross National Happiness) ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีข้อเสนอแนะว่า ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีการระดมสมองเพื่อหาตัวชี้วัดความสุขที่เหมาะสมของคนไทย รวมทั้งวิธีการวัดที่ชัดเจนในแต่ละพื้นที่ต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและการนำไปใช้ประโยชน์ จากการดำเนินงานพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัยและผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ด้านสาธารณสุขของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบโฮมสเตย์ดังนี้

1) มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรคระดับชุมชน สิ่งที่ควรพิจารณา คือ การจัดการมูลฝอย ตั้งแต่การเก็บรวบรวมจนถึงการกำจัดมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาล การจัดการสิ่งปฏิกูล โดยเฉพาะส้วมสาธารณะในแหล่งท่องเที่ยวต้องได้มาตรฐานสะอาด ปลอดภัย และพอเพียง การดูแลความปลอดภัยด้านอาหารของร้านอาหารของชำ ร้านอาหาร และแผงลอยจำหน่ายอาหารโดยเฉพาะอาหารสดต้องตรวจไม่พบสารปนเปื้อน และสถานที่จำหน่ายอาหารควรได้มาตรฐาน Clean Food Good Taste การป้องกันควบคุมสัตว์เลื้อย มีข้อควรพิจารณา คือ ไม่พบสัตว์เลื้อยเรื้อรัง ไม่พบมูลสัตว์เลื้อยในที่ทางสาธารณะ สัตว์เลื้อยประเภทสุนัข/แมวควรได้รับการฉีดวัคซีนครบทุกตัว การควบคุมสัตว์แมลงนำโรคที่สำคัญ ได้แก่ ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ

2) มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวปลอดโรคระดับครัวเรือน นับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นสถานที่พักค้างแรมและรับประทานอาหารร่วมกันของเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ดังนั้น มาตรฐานที่ควรพิจารณาในระดับครัวเรือนโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานด้านสาธารณสุขควรพิจารณาอย่างน้อย 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.1) สภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของบ้านพัก โดยมีเกณฑ์มาตรฐานในเรื่อง ตัวบ้านมั่นคง บริเวณบ้านสะอาดเรียบร้อยเป็นสัดส่วน ไม่พบมูลสัตว์เลื้อยบริเวณบ้าน ภายในบ้านมีอากาศถ่ายเทสะดวก และแสงสว่างพอเพียง ห้องน้ำห้องส้วมสะอาด ถูกสุขลักษณะ ถึงขยะถูกหลักสุขาภิบาลและนำไปกำจัดทุกวัน ถึงขยะไม่พบร่องรอยการค้ำยของหนู, สัตว์เลื้อย ไม่มีน้ำขังในภาชนะหรือแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย กางมุ้งนอนหรือมีมุ้งลวดจัดเก็บและแยกสารเคมีให้เป็นสัดส่วน และมีการบำรุงรักษา ตรวจสอบอุปกรณ์ไฟฟ้าทุกชนิดให้อยู่ในสภาพดีเสมอ

2.2) สุขภาวะในครอบครัว เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว และการปฏิบัติตนเองของสมาชิกที่มีต่อครอบครัวและนักท่องเที่ยว ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าสุขภาวะในครอบครัวของบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ที่ใช้เป็นมาตรฐานในงานวิจัยนี้ซึ่งมี 15 ข้อ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

2.3) ความปลอดภัยด้านอาหาร เนื่องจากบ้านสมาชิกโฮมสเตย์ ต้องจัดหาอาหารเลี้ยงนักท่องเที่ยวที่พักค้างแรมอย่างน้อย 2 มื้อ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรใช้เกณฑ์มาตรฐานร้านอาหาร Clean Food Good Taste ของกรมอนามัย 15 ข้อ และเพิ่มเติมข้อกำหนดอีก 3 ข้อ รวมเป็นข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร 18 ข้อ ซึ่งข้อที่เพิ่มเติมได้แก่ การปรุงอาหารประเภทเนื้อสัตว์ให้สุกด้วยความร้อนอย่างทั่วถึง การใช้ช้อนกลาง และการเก็บภาชนะถ้วย จาน ชาม อย่างถูกหลักสุขาภิบาลอาหาร

3) มาตรฐานสุขภาพจิตของชุมชนและดัชนีชี้วัดความสุข เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์มีลักษณะเป็นหมู่บ้าน/ชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมตลอดจนสุขภาวะในครอบครัวยังไม่เพียงพอ ควรมีการพัฒนาไปถึงสุขภาพจิตของชุมชนซึ่งเป็นเรื่องแต่ละครอบครัวจะต้องไปเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมกับชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่สะท้อนออกมาในรูปของสุขภาพจิตชุมชนและดัชนีชี้วัดความสุข ในขณะเดียวกันเมื่อสังคมและคนในชุมชนมีความสุขก็จะส่งผลต่อคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวในที่สุด

บรรณานุกรม

1. สถานีนอนมัยตลาดแค.แบบรง.506 ปี2548
2. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ.2547-2551. หนังสือราชการ ที่
นร 0504/ว(ล) 9755 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2547.
3. กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่ม 1 (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์). เอกสารอัดสำเนา;
2549
4. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. ประกาศกำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548.
[www. Tourism.go.th/xmlfiles/law_1112869807.pdf](http://www.Tourism.go.th/xmlfiles/law_1112869807.pdf). 1 ธันวาคม 2548
5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 1. แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท.
(แผ่นพับ)
6. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ผลการสำรวจอนามัยสิ่งแวดล้อมอุทยานแห่งชาติภูกระดึง. หนังสือราชการที่
สธ. 0924.03/1199 (51) ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549
7. มหาวิทยาลัยมหิดล. การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
mulinet6.li.mahidol.ac.th/thesis/2546/cd356/4336901.pdf.26 กรกฎาคม 2549
8. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. เกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับประเทศ. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2549
9. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการดำเนินงานโครงการสุขภาพอาหารส่งเสริมการท่องเที่ยวสนับสนุน
เศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์; 2547
10. พันัส พงษ์สุนันท์ และคณะ. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาเมืองน่าอยู่
กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 4 ราชบุรี: โรงพิมพ์ธรรมรักษ์; 2545
11. นพ.ม.ล.สมชาย จักรพันธ์. ความสุขคนไทย...ความสุขที่พอเพียง. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน 14 ตุลาคม 2549.
หน้า 5